

LU
R Latvijas Universitātes
rektori

A. Kukul

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
BIBLIOTĒKA

PROFESORS Dr. med.

JĀNIS
RUBERTS

Dzīve un darbs

LU Akadēmiskais apgāds

UDK 61(092)(082)
Ru 040

Profesors Jānis Ruberts / sast. Sandra Ranka; bibliogr. red. Diāna Paukšēna;
LU Bibliotēka. – Rīga : LU Akadēmiskais apgāds, 2007. – 112 lpp.

Sastādītāja **Sandra Ranka**

Rakstu “Latvijas Universitātes rektors profesors Jānis Ruberts” tulkojušas:
angļu valodā – **Māra Anteniške**
vācu valodā – **Aina Jakovica**
krievu valodā – **Raisa Pavlova**

Bibliogrāfiskā redaktore **Diāna Paukšēna**

Literārā redaktore **Ruta Puriņa**

Maketu un vāka dizainu veidojis **Arnis Čakstiņš**

Prettitula attēlā profesors *Dr. med.* Jānis Ruberts (pēc 1929. gada fotoattēla
darināta Kārļa Dobrāja glezna rektoru portretu galerijā
Latvijas Universitātes Senāta sēžu zālē).

Priekšvārds

Sērijā „Latvijas Universitātes rektori” sagatavots izdevums “Profesors Jānis Ruberts”, kas veltīts otrajam LU rektoram oftalmologam Jānim Rubertam (1874–1934). LU pirmā rektora E. Felsberga zinātniskās darbības devums atspoguļots 2004. g. izdevumā “Profesors Dr. phil. h. c. Ernests Felsbergs”.

Izdevumā sniegts profesora dzīves, akadēmiskā, zinātniskā un klīniskā darba apskats, iekļauti profesora J. Ruberta darbi “Acis kā dvēseles un miesas spogulis”, “Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu” un uzruna Latvijas Universitātes ceturtās gadskārtas svinībās 1923. gada 28. septembrī. Tekstus publicēšanai sagatavojis un komentējis LU Medicīnas fakultātes profesors Arnis Vīksna; viņš arī kopā ar Tartu Universitātes bibliotēkas bibliotekāru Algo Remeru papildinājis un precizējis grāmatas bibliogrāfisko daļu.

Grāmatā ievietoti fotoattēli no P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja, Igaunijas Valsts vēstures arhīva, A. Vīksnas personiskā arhīva un citiem krājumiem.

Bibliogrāfiskajā rādītājā apkopoti 46 profesora Jāņa Ruberta publicēto darbu bibliogrāfiskie apraksti no 1903. līdz 1935. gadam. Atsevišķās nodaļās iekļauti oponento disertāciju un profesoram J. Rubertam veltīto rakstu bibliogrāfiskie apraksti. Bibliogrāfiskā rādītāja nodaļās apraksti kārtoti hronoloģiskā secībā. Vispirms uzrādīti darbi latviešu valodā, pēc tam svešvalodās ar latīņu grafiku un kirilicā. Katrā valodā tie sakārtoti darbu nosaukumu vai autoru alfabētiskā secībā.

Bibliogrāfiskajos aprakstos profesors Jānis Ruberts kā autors nav norādīts, izņemot gadījumus, kad darbs rakstīts kopā ar līdzautoriem.

Apraksti, kurus nebija iespējams sastādīt tieši pēc izdevumiem un par kuriem ziņas iegūtas no citiem avotiem, apzīmēti ar zvaigznīti (*) ieraksta beigās. Publikācijas latviešu un krievu valodas vecajā ortogrāfijā aprakstītas atbilstoši mūsdienu latviešu un krievu valodas pareizrakstības prasībām un ortogrāfijai.

Rādītājam pievienoti profesora J. Ruberta publicēto darbu nosaukumu alfabētiskais palīgrādītājs un personu palīgrādītājs.

Darbu nosaukumu palīgrādītājā blakus katra darba nosaukumam uzrādīts tā publicēšanas gads un bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs.

Personu rādītājā norādītas personas, kas minētas tikai bibliogrāfiskajā rādītājā: profesora Jāņa Ruberta darbu līdzautori; personas, par kurām rakstījis J. Ruberts; personas, kas rakstījušas par profesoru J. Rubertu u. c.; blakus norādīts bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs. Ja publikācija ir par personu, attiecīgais bibliogrāfiskā apraksta kārtas numurs likts iekavās.

Latvijas Universitātes rektors profesors Jānis Ruberts

Grāmata „Profesors Jānis Ruberts. Dzīve un darbs” veltīta Jānim Rubertam – Latvijas oftalmologu zinātniskās skolas un oftalmoloģijas kā augstskolas mācību priekšmeta pamatlicējam Latvijā, vienam no ievērojamākajiem latviešu zinātniekiem 20. gadsimta sākumos.

Jānis Frīdrihs Jūlijs Ruberts dzimis 1874. gada 13. (25. j. st.) maijā Daugavgrīvā Hermaņa Jūlija Ruberta un viņa dzīvesbiedres Emīlijas Marijas, dzimušas Šleseres, ģimenē. Nākamā profesora tēvs bija uzņēmīgs un savam laikam pietiekami turīgs latvietis, tirgotājs un dzirnavnieks, kas centās saviem bērniem dot labu izglītību, taču pēc viņa pāragrās nāves par ģimeni bija jāgādā mātei un vecākajiem bērniem, arī Jānim.

No 1886. līdz 1894. gadam J. Ruberts mācījās Rīgas Aleksandra ģimnāzijā, pēc tam studēja Tērbatas (Tartu, Jurjevas) universitātes Medicīnas fakultātē. Tērbata tolaik bija ievērojams latviešu izglītības, kultūras un zinātnes centrs. Studiju laikā vairāk ieinteresējies par oftalmoloģiju, pēc to pabeigšanas 1899. gadā J. Ruberts tika piesaistīts universitātes Acu slimību klīnikai par asistentu un vēlāk par vecāko asistentu līdz 1904. gadam. J. Ruberta skolotāji bija oftalmoloģijas profesori Eduards Rēlmanis (1848–1917) un Fjodors Jeveckis (1851–1909). 1903. gadā J. Ruberts aizstāvēja doktora disertāciju “Par lepras izraisītām acu slimībām” (“О заболеваниях глаз при проказе”).

Pēc Pēterburgas ķeizarienes Marijas aklo kuratorijas aicinājuma J. Ruberts tika iecelts par Zvenigorodas acu ambulances vadītāju (tā atrodas uz dienvidiem no Kijevas). Viņa vadībā tā tika pārveidota par Kijevas guberņas zemstes acu slimnīcu un kļuva pazīstama plašā apkārtnē. Veicot klīniskos pētījumus, J. Ruberts iepazinās ar Kijevas Sv. Vladimira universitātes patoloģiskās anatomijas profesoru Vladimiru Visokoviču (1854–1912), kas viņu uzaicināja darbā universitātē. Kijevas posms bija ļoti nozīmīgs J. Ruberta izaugsmē, jo šai laikā viņš guva akadēmisko briedumu, kļuva par pazīstamu un atzītu speciālistu ne tikai Krievijā, bet arī ārzemēs.

1910. gadā J. Ruberts tika ievēlēts par Kijevas Sv. Vladimira universitātes privātdocentu. Viņš pilnveidoja zināšanas Vācijas, Austroungārijas, Šveices klīnikās un augstskolās, tostarp pie Eiropā tolaik atzītākā oftalmologa Kārļa Teodora Aksenfelda (1867–1930) Freiburgā. J. Ruberts kļuva par pastāvīgu autoru un referentu krievu un vācu oftalmoloģijas žurnālos, iesaistījās vairāku oftalmologu biedrību darbā.

No 1915. gada J. Ruberts strādāja par Svētā Vladimira universitātes Acu slimību klīnikas virsārstu un asistentu profesora Aleksandra Šimanovska (1860–1918) vadītajā Oftalmoloģijas katedrā, bet pēc A. Šimanovska nāves

tika ievēlēts par profesoru un Acu slimību klīnikas direktoru. Viņš bijis arī klīniku direktoru padomes priekšsēdētājs un kādu laiku pat universitātes rektora aizvietotājs. Strādājot Kijevā, J. Ruberts apbalvots ar Krievijas impērijas Svētā Staņislava III un II šķiras ordeni, kā arī Svētās Annas III un II šķiras ordeni.

Pēc 1919. gadā dibinātās Latvijas Augstskolas aicinājuma un dažādu šķēršļu pārvarēšanas 1922. gadā J. Ruberts ieradās Rīgā un tika ievēlēts par Medicīnas fakultātes oftalmoloģijas profesoru un Acu slimību klīnikas direktoru. Medicīnas fakultātes acu slimību ambulance un stacionārā nodaļa tika izvietota Rīgas pilsētas 1. slimnīcā.

1923. gada 23. aprīlī J. Ruberts tika ievēlēts par Medicīnas fakultātes dekānu, taču jau tā paša gada 16. maijā viņu ievēlēja par Latvijas Universitātes rektoru. Profesors J. Ruberts bija LU rektors no 1923. gada 1. jūlija līdz 1925. gada 1. jūlijam.

Profesora J. Ruberta vadības laikā norisa strauja Latvijas Universitātes akadēmiskā un zinātniskā izaugsme: tika atvērtas jaunas fakultātes un katedras, nodibināti sakari ar daudzām ārvalstu universitātēm, izdoti zinātniskie raksti un sāka doktora disertāciju aizstāvēšana. Līdztekus fakultātēm veidojās Universitātes bibliotēka, botāniskais dārzs, mācību saimniecība, aptieka; pirmo atzinību guva studentu koris un sporta biedrība, tapa citas institūcijas un studentu organizācijas. Latvijas Universitātē šai laikā mācījās 6 tūkstoši studentu, strādāja 66 profesori, 95 docenti, 16 privātdocenti, 92 asistenti.

Profesora J. Ruberta vadītajā Acu slimību klīnikā bija 3 nodaļas, strādāja 8 ārsti, bija iekārtotas telpas diagnostikas procedūrām un laboratorijām, tā atbilda laikmeta modernākām prasībām. Profesora vadībā tika sagatavoti divi promocijas darbi: Kārlis Apinis (1895–1967) “Aplanācijas princips oftalmometrijā” 1930. gadā un Kārlis Balodis (1889–1964) “Salīdzināmi novērojumi par mehānisko un ķīmisko radzenes tetovēšanu” 1933. gadā.

Profesors J. Ruberts publicējis aptuveni četrdesmit darbu, galvenokārt par acs patohistoloģiju. Citi viņa pētījumi veltīti fliktenuulozo acs slimību etioloģijai, asaru novadceļu saslimšanai, adrenalīna ietekmei uz acs iekšējo spiedienu, kataraktas ekstrakcijai, acs ābola siderozei un it īpaši trahomas daudzpusīgai izpētei un ārstēšanai; profesors interesējies arī par specialitātes vēsturi plašākā, filosofiskā skatījumā.

Pēc J. Ruberta iniciatīvas 1928. gadā Rīgā tika sasaukts 1. Baltijas oftalmologu kongress (konference) un izveidota Baltijas Oftalmologu biedrība. Turpmāk šādi saieti notika 1930. gadā Tartu, 1932. gadā Kauņā un 1934. gadā Rīgā, kad J. Ruberts vienprātīgi tika ievēlēts par Baltijas Oftalmologu biedrības pirmo Goda priekšsēdētāju. 1932. gadā J. Ruberts nodibināja Latvijas Oftalmologu biedrību un bija tās priekšsēdētājs. 1929. gadā viņš pārstāvēja Latviju internacionālajā oftalmologu kongresā Amsterdamā.

Par nopelniem Latvijas valsts un tautas labā 1927. gadā J. Ruberts tika apbalvots ar Triju Zvaigžņu III šķiras ordeni.

Profesors Jānis Ruberts nomira 1934. gada 1. novembrī Rīgā.

Šajā izdevumā ievietotas vairākas profesora J. Ruberta publikācijas.

Darbā „Acis kā dvēseles un miesas spogulis” autors uzsver acs kā maņu orgāna nozīmi apkārtējās pasaules uztverē un cilvēka iekšējās būtības izteiksmē, acu un to ietverošo muskuļu piedalīšanos cilvēka psihisko izjūtu izteikšanā. Profesors J. Ruberts raksturo acs fizioloģiju, tās saistību ar pārējā organisma veselības stāvokli, kā arī pamato acs nozīmi citu orgānu sasilšanu atklāšanā.

Rakstā „Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu” profesors apraksta oftalmoloģijas kā ārstniecības nozares attīstības vēsturi pārējās medicīnas zinātnes vēstures kontekstā, sākot no senajiem laikiem līdz 19. gs. beigām.

Grāmatā ietvertajā uzrunā Latvijas Universitātes ceturtajos gada svētkos 1923. gada 28. septembrī rektors J. Ruberts raksturo Latvijas Universitātes akadēmiskā un zinātniskā darba attīstību, atzīmējot tās sasniegumus un nozīmi Latvijas sabiedrībā.

J. Ruberta darbus publicēšanai sagatavojis un komentējis LU Medicīnas fakultātes profesors Arnis Vīksna; viņš arī kopā ar Tartu Universitātes bibliotēkas bibliotekāru Algo Remeru papildinājis un precizējis grāmatas bibliogrāfisko daļu.

Piemīņas krājumu papildina fotoattēli no P. Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja, Igaunijas Valsts vēstures arhīva, A. Vīksnas personiskā arhīva un citiem krājumiem.

Rector of the University of Latvia, Professor Jānis Ruberts

The book “Life and Work of the Professor Jānis Ruberts” is dedicated to one of the most distinguished Latvian scientists of the first decades of the 20th century, the founder of Latvian ophthalmology as a scientific discipline and a subject in the curriculum of the University of Latvia.

Jānis Frīdrihs Jūlijs Ruberts was born on 13th May (25th New Style) 1874 in Daugavgrīva, in the family of Hermanis Jūlijs Ruberts and his wife Emīlija Marija, born Šlesere. His father was quite an enterprising and wealthy man, a merchant and a miller who tried to provide a good education for his children. Unfortunately, the father’s untimely death forced his wife and eldest children, also Jānis, to make a living for the whole family.

From 1886 to 1894 Ruberts studied at the Aleksandra Grammar School in Rīga, afterwards studied at the Medical Faculty of the Tartu (Tērbata, Juryeva) University. During those days Tartu was a notable Latvian culture, education, and science centre. Being interested in ophthalmology during his studies, Jānis Ruberts became assistant and later eldest assistant at the University Ophthalmology Clinic after the completion of his studies in 1899. There he continued to work till 1904. The teachers of Jānis Ruberts were professors Eduards Rēlmanis (1848-1917) and Fydor Jevecky (1851-1909). In 1903 J. Ruberts received his Ph.D. for his dissertation “On Eye Diseases Induced by Leprosy”.

On the request of St. Petersburg Empress Maria Blind People’s Board of Trustees Jānis Ruberts was appointed the director of the eye ambulance of Zvenygorod South of Kyiv, which he transformed into the state-funded Ophthalmology Hospital of Russia’s province of Kyiv. The hospital became widely known. Doing his research, Ruberts got acquainted with the professor of pathologic anatomy of Kyiv St. Vladimir University, Vladimir Vysokovich (1854-1912), who invited him to work at the university. The time in Kyiv was very important in the life of Jānis Ruberts, for here he achieved academic maturity and became a renowned specialist not only in Russia but also abroad.

In 1910 Ruberts was elected private senior lecturer of Kyiv St. Vladimir University. He perfected his knowledge in the hospitals of Germany, Austria-Hungary, and Switzerland, also studied with the best ophthalmologist in Europe of that time, Carl Theodor Aksfeld (1867-1930) in Freiburg. Ruberts became author and expert of several Russian and German ophthalmology magazines and participated in several ophthalmology societies.

From 1915 Ruberts worked as the chief doctor of Kyiv St. Vladimir University’s Ophthalmology Clinic and an assistant in the ophthalmology

department led by the professor Alexander Shymanovsky (1860-1918). After professor Shymanovsky's death he was elected professor and director of the Ophthalmology Clinic. Ruberts had also been chair of the board of directors of clinics and temporary Head of the University. While working in Kyiv, Jānis Ruberts was awarded the II and III Category Order of St. Stanislav of the Russian Empire and also the II and III Category Order of St. Anna.

On the request of the newly-founded Latvian University (in 1919), having overcome many obstacles, in 1922 Ruberts arrived in Rīga to become ophthalmology professor at the Medical Faculty and the director of the Ophthalmology Clinic. The Ophthalmology Clinic of the Medical Faculty and its patients were situated in the 1st Rīga City Hospital.

On April 23 1923 Jānis Ruberts was elected dean of the Medical Faculty; however, on May 16 the same year, he was elected rector of the University of Latvia. Professor Ruberts was the rector of the University of Latvia from 1st July 1923 to 1st July 1925.

Under the leadership of professor Ruberts, the University rapidly developed academically and scientifically: new faculties and departments were opened; connections with foreign universities were established; scientific papers were published; and doctoral theses presented. The University Library, Botanic Garden, training sites, and pharmacy were all established. Students' choir and sports teams achieved recognition; several other institutions and student organisations were established. 6,000 students studied at the University of Latvia at that time, along with 66 professors, 95 senior lecturers, 16 private senior lecturers, 92 assistants.

In the Ophthalmology Clinic led by Ruberts there were 3 units and diagnostic and laboratory equipment in compliance with the maximum contemporary requirements at the disposal of 8 doctors. 2 theses were elaborated under the supervision of professor Ruberts: Kārlis Apinis (1895-1967) "Aplanation Principle in Ophthalmometry" in 1930 and Kārlis Balodis (1889-1964) "Comparative Observations on Mechanical and Chemical Tattooing of Cornea" in 1933.

About 40 works of Jānis Ruberts have been published, mainly on pathohistology of the eye. Other research includes etiology of flietular eye diseases, lacrimal canals, impact of adrenalin on intraocular pressure, extraction of cataract, eyeball siderosis, trachoma; the professor was also interested in the history of his speciality from a philosophical perspective.

On the initiative of Jānis Ruberts, in 1928 the 1st Baltic Congress of Ophthalmologists was convened and the Baltic Ophthalmology Association was established. The next congresses took place in 1930 in Tartu, in 1932 in Kaunas, and in 1934 in Rīga, when professor Ruberts was unanimously elected honorary president of the Baltic Ophthalmology Association. Jānis Ruberts established the Latvian Association of Ophthalmologists in 1932 and served as its president. In 1929 he represented Latvia in the International Conference of Ophthalmologists in Amsterdam.

For the merits in favour of the Latvian State and its people, professor Ruberts was awarded the Three-Star Order of third class.

Professor Jānis Ruberts died on 1st November 1934 in Rīga.

Several of the published works of Jānis Ruberts are presented in this volume. In his work, “Eyes as the Mirror of the Soul and Flesh”, the author stresses the importance of the eye as a sensory organ in the perception of the external world and also importance of the eyes in the expression of a person’s nature, the participation of eye-muscles in the revelation of a person’s feelings. He explained the physiology of the eye and its connection with the overall health of the human body, as well as the importance of the eye in the detection of the diseases of other parts of the body.

In the article “On Ophthalmology, Its Foundations and Development in Relation to Other Disciplines”, the professor examines the history of ophthalmology in the context of the history of medicine from ancient times to the end of the 19th century.

In his speech on the event of the 4th birthday of the University of Latvia on 28th September 1923, Ruberts characterises the academic and scientific development of the University, marking its accomplishments and importance in Latvian society.

The works of Jānis Ruberts were prepared for publication and commented by Arnis Vīksna, the professor of the Medical Faculty of the University of Latvia; he has also, in cooperation with Algo Remer, the librarian of the Tartu University Library, supplemented and clarified the bibliography of this book.

The commemorative collection is also supplemented with photographs from the Pauls Stradiņš Museum of the History of Medicine, the State Archives of the History of Estonia, the personal collection of Arnis Vīksna, and other sources.

The bibliographic descriptions of 46 works by Jānis Ruberts from 1903 to 1935, the dissertations for which Ruberts was the opponent, and the articles dedicated to Jānis Ruberts are included in the bibliographic index. The descriptions are arranged chronologically; within a year, works in Latvian are followed by writings in foreign languages. The descriptions whose information could not be retrieved directly from the editions and was obtained from other sources are marked with an asterisk.

The alphabetic list of the titles of the works of Jānis Ruberts and the list of persons mentioned in the descriptions are also added in a sub-index.

Rektor der Universität Lettlands Professor Jānis Ruberts

Das Buch „Profesors Jānis Ruberts. Dzīve un darbs“ („Professor Jānis Ruberts. Leben und Werk“) ist Jānis Ruberts, dem Gründer der ophthalmologischen Schule in Lettland und dem Einführer des Hochschulfaches Ophthalmologie in Lettland, einem der bedeutendsten Wissenschaftler Lettlands Anfangs des 20. Jahrhunderts gewidmet.

Jānis Frīdrihs Jūlijs Ruberts ist am 13. (25. n. St.) Mai 1874 in Daugavgrīva in der Familie von Hermanis Jūlijs Ruberts und seiner Gemahlin Emīlija Marija, vor der Heirat Šlesere, geboren. Der Vater des künftigen Professors war ein tatkräftiger und für Verhältnisse seiner Zeit ziemlich wohlhabender Lette, Kaufmann und Müller, der sich bemühte, seinen Kindern eine gute Bildung zu geben, leider starb er allzu früh, und nach seinem Tod mussten für die Familie die Mutter und die älteren Kinder, auch Jānis, sorgen.

Von 1886 bis 1894 besuchte J. Ruberts das Rigaer Alexander-Gymnasium, danach studierte er an der Medizinischen Fakultät der Universität Dorpat (Tartu, Jurjew). Dorpat war damals ein bedeutendes lettisches Bildungs-, Kultur- und Wissenschaftszentrum. Während des Studiums galt sein besonderes Interesse der Ophthalmologie, und nach dem Abschluss des Studiums 1899 nahm J. Ruberts seine Tätigkeit als Assistent an der Klinik für Augenkrankheiten der Universität auf, später wird er zum Oberassistenten ernannt und arbeitet dort bis 1904. Die Lehrer von J. Ruberts waren Professoren für Ophthalmologie Eduard Rählmann (1848–1917) und Fjodor Jewetzki (1851–1909). 1903 verteidigte J. Ruberts seine Doktorarbeit „Über Augenkrankheiten, die von Lepra verursacht werden“ („О заболеваниях глаз при проказе“).

Nach dem Vorschlag des Kuratoriums für Blinde der Petersburger Kaiserin Maria wurde J. Ruberts zum Leiter der Augenambulanz Zvenigorod ernannt. Unter seiner Leitung wurde die Ambulanz ins Landkrankenhaus für Augenkrankheiten des Gouvernements Kiew umgestaltet und wurde in weiter Umgebung bekannt. Bei klinischen Untersuchungen lernte J. Ruberts den Professor für pathologische Anatomie der St. Wladimir-Universität Kiew Wladimir Wisokowitsch (1854–1912) kennen, der ihm eine Stelle an der Universität anbot. Die Kiewer Periode war sehr bedeutend für die berufliche Entwicklung von J. Ruberts, weil er in dieser Zeit als Wissenschaftler zu voller Reife gelangte und zu einem nicht nur in Russland, sondern auch im Ausland bekannten und hoch geschätzten Fachmann wurde.

1910 wurde J. Ruberts zum Privatdozenten der St. Wladimir-Universität Kiew gewählt. Er vervollkommnete sein Wissen in Kliniken und Hochschulen

in Deutschland, Österreich-Ungarn und in der Schweiz, auch in Freiburg bei der damals größten Autorität auf dem Gebiet der Ophthalmologie in Europa Karl Theodor Axenfeld (1867–1930). J. Ruberts wurde zum ständigen Autoren und Referenten in russischen und deutschen Journalen für Ophthalmologie und beteiligte sich aktiv an der Arbeit mehrerer Ophthalmologie-Gesellschaften.

Ab 1915 war J. Ruberts als Oberarzt der Augenklinik und Assistent an dem vom Professor Alexander Schimanowski (1860–1918) geleiteten Lehrstuhl für Ophthalmologie der St. Wladimir-Universität tätig. Nach dem Tod von A. Schimanowski wurde er zum Professor und Direktor der Augenklinik gewählt. Er war auch Vorsitzender des Rates der Klinikdirektoren und eine Zeit sogar der stellvertretende Rektor der Universität. Zur Zeit der Arbeit in Kiew wurde J. Ruberts mit dem russischen St. Stanislaus-Orden der 3. und 2. Klasse sowie mit dem St. Anna-Orden der 3. und 2. Klasse ausgezeichnet.

Auf die Einladung der 1919 gegründeten Hochschule Lettlands kam J. Ruberts nach Überwindung mehrerer Hindernisse 1922 nach Riga und wurde zum Professor für Ophthalmologie der Medizinischen Fakultät und zum Direktor der Klinik für Augenkrankheiten gewählt. Die Ambulanz und das Krankenhaus für Augenkrankheiten wurden in dem Rigaer Stadtkrankenhaus No. 1 untergebracht.

Am 23. April 1923 wurde J. Ruberts zum Dekan der Medizinischen Fakultät, aber schon am 16. Mai dieses Jahres – zum Rektor der Universität – gewählt. Der Professor J. Ruberts war Rektor der Universität Lettlands vom 1. Juli 1923 bis zum 1. Juli 1925.

In der Zeit, als die Universität Lettlands vom Professor J. Ruberts geleitet wurde, machte sie große akademische und wissenschaftliche Fortschritte: neue Fakultäten und Lehrstühle wurden gegründet; Verbindungen mit vielen ausländischen Universitäten entstanden; wissenschaftliche Schriften erschienen und die Verteidigung der Doktorarbeiten begann. Zur gleichen Zeit entstanden: Bibliothek der Universität, der Botanische Garten, Lehrwirtschaft, Apotheke; für den Studentenchor und die Sportgesellschaft kam die erste Anerkennung, noch andere Institutionen und Studentenorganisationen wurden ins Leben gerufen. Die Universität Lettlands zählte zu dieser Zeit 6 Tausend Studenten, 66 Professoren, 95 Dozenten, 16 Privatdozenten, 92 Assistenten.

In der vom Professor J. Ruberts geleiteten Klinik für Augenkrankheiten gab es 3 Abteilungen, in denen 8 Ärzte beschäftigt waren, waren Räume für Diagnostik und Laboratorien eingerichtet, die Klinik entsprach den Forderungen der modernen Zeit. Unter der Leitung des Professors wurden zwei Promotionsarbeiten vorbereitet: Kārlis Apinis (1895–1967) “Prinzip der Applanation in der Ophthalmometrie” im Jahr 1930 und Kārlis Balodis (1889–1964) “Vergleichende Beobachtungen über mechanische und chemische Tätowierung der Hornhaut“ im Jahr 1933.

Der Professor J. Ruberts hat etwa vierzig wissenschaftliche Arbeiten veröffentlicht, vorwiegend über die Pathohistologie des Auges. Andere seine

Untersuchungen sind folgenden Themen gewidmet: Ätiologie der phlyktaenolosen Augenkrankheiten, Erkrankungen der Tränenwege, die Wirkung des Adrenalins auf den inneren Augendruck, Extraktion der Katarakt, Siderose des Augapfels, und besonders viel Energie hat er in vielseitige Erforschung und Behandlung des Trachoms eingesetzt; den Professor interessierte auch die Geschichte seines Faches, er betrachtete sie aus philosophischer Sicht.

Auf seine Anregung hin wurde 1928 in Riga der 1. Kongress (die 1. Konferenz) der Ophthalmologen des Baltikums zusammengerufen und die Baltische Gesellschaft für Ophthalmologie gegründet. Die Ophthalmologen aus dem Baltikum trafen sich 1930 in Tartu, 1932 in Kaunas und 1934 in Riga, als J. Ruberts einstimmig zum ersten Ehrenvorsitzenden der Baltischen Gesellschaft für Ophthalmologie gewählt wurde. Im Jahr 1932 gründete J. Ruberts die Lettische Gesellschaft für Ophthalmologie und war deren Vorsitzender. Im Jahr 1929 vertritt er Lettland auf dem internationalen Ophthalmologenkongress in Amsterdam.

Für seine Verdienste um Lettland und sein Volk wurde J. Ruberts im Jahr 1927 mit dem Drei-Sterne-Orden der 3. Stufe ausgezeichnet.

Der Professor Jānis Ruberts starb am 1. November 1934 in Riga.

In die vorliegende Ausgabe sind mehrere Veröffentlichungen des Professors J. Ruberts aufgenommen.

In der Arbeit „Augen als Spiegel der Seele und des Körpers“ betont der Autor, wie groß die Bedeutung des Auges als Sinnesorgans bei der Wahrnehmung der Umwelt ist und wie wichtig die Augen sind, um die innere Welt des Menschen zum Ausdruck zu bringen, wie aktiv die Augen und die sie umfassenden Muskeln am Ausdruck der psychischen Empfindungen und Gefühle des Menschen teilnehmen. Der Professor J. Ruberts charakterisiert die Physiologie des Auges, die enge Verbindung zwischen dem Auge und dem Gesundheitszustand des übrigen Körpers, er begründet auch die Rolle des Auges bei der Entdeckung der Erkrankungen anderer Organe.

In der Schrift „Über die Ophthalmologie, ihre Gründung und Entwicklung im Kontext der anderen Medizin“ beschreibt der Professor die Geschichte der Ophthalmologie als die Geschichte der Entwicklung eines medizinischen Zweiges im Kontext der Geschichte der medizinischen Wissenschaft von ganz alten Zeiten bis Ende des 19. Jahrhunderts.

In der in dieses Buch aufgenommenen Rede, die der Rektor J. Ruberts auf der vierten Jahresfeier der Universität Lettlands am 28. September 1923 hält, charakterisiert er die akademische und wissenschaftliche Entwicklung der Universität Lettlands, betont die Leistungen der Universität und ihre Bedeutung für die Gesellschaft Lettlands. Die Arbeiten des Professors J. Ruberts hat zur Veröffentlichung vorbereitet und mit Kommentaren versehen der Professor der Medizinischen Fakultät der Universität Lettlands Arnis Vīksna; er hat auch zusammen mit dem Bibliothekar der Universität Tartu Algo Remers den bibliographischen Teil des Buches ergänzt und präzisiert.

Das Buch wird durch Photoaufnahmen aus dem Museum für die Geschichte der Medizin P. Stradiņš, dem Staatsarchiv für Geschichte Estlands, aus dem persönlichen Archiv von A. Viksna und anderen Sammlungen vervollständigt.

Das bibliographische Verzeichnis umfasst 46 bibliographische Beschreibungen der vom Professor J. Ruberts veröffentlichten Arbeiten von 1903 bis 1935 sowie die Beschreibungen der Doktorarbeiten, deren Opponent J. Ruberts war, und bibliographische Beschreibungen der dem Professor J. Ruberts gewidmeten Artikel. In den Kapiteln des bibliographischen Verzeichnisses sind die Beschreibungen chronologisch geordnet. Innerhalb eines Jahres sind zuerst Arbeiten in der lettischen Sprache aufgezählt, danach folgen Arbeiten in Fremdsprachen.

Die Beschreibungen, die direkt nach Ausgaben nicht zusammengestellt werden konnten, – man musste die Information über diese Ausgaben anderen Quellen entnehmen – sind mit einem Stern (*) am Ende der Beschreibung gekennzeichnet. Das bibliographische Verzeichnis ist durch ein alphabetisches Register der Titel der veröffentlichten Arbeiten des Professors J. Ruberts und ein Register der im bibliographischen Verzeichnis erwähnten Personen ergänzt.

Ректор Латвийского Университета профессор Янис Рубертс

Книга „Профессор Янис Рубертс. Жизнь и деятельность” посвящается Янису Рубертсу – основоположнику Латвийской научной школы офтальмологов и офтальмологии как учебного предмета в высшей школе Латвии – одному из самых выдающихся ученых в начале 20 столетия.

Янис Фридрих Юлий Рубертс родился 13 (25) мая 1874 года в Даугавграве в семье Херманиса Юлия Рубертса и его супруги Эмилии Марии, урожденной Шлессере. Отец будущего профессора, торговец и мельник, был предприимчивым и довольно зажиточным для своего времени хозяином, который стремился дать своим детям хорошее образование, однако после его ранней смерти все заботы о семье легли на плечи матери, а также старших детей и Яниса.

С 1886 по 1894 год Янис Рубертс учился в Риге в Александровской гимназии, затем была учеба на Медицинском факультете Дерптского (Тартуского, Юрьевского) университета. Дерпт в то время был для латышей известным центром образования, культуры и науки. Во время учебы он проявлял интерес к офтальмологии, после окончания учебы в 1899 году Я.Рубертс был привлечен к работе в Клинике глазных болезней Университета в качестве ассистента, а позднее до 1904 года старшего ассистента. Учителями Я.Рубертса были профессор офтальмологии Эдуард Релманис (1848–1917) и Федор Евецкис (1851–1909). В 1903 году Я.Рубертс защитил докторскую диссертацию “О заболеваниях глаз при проказе”.

По приглашению куратория слепых императрицы Марии (Мария Фёдоровна – вдова императора Александра III.– Прим. перевод.) Я.Рубертс назначен руководителем глазной амбулатории Звенигородка (расположен в юго-вост. напр. от Киева). Под его руководством амбулатория была преобразована в земскую глазную больницу Киевской губернии, а позднее приобрела широкую известность. При проведении клинических исследований Я.Рубертс познакомился с профессором Киевского Университета им. Св. Владимира патологоанатомом Владимиром Высоковичем (1854–1912), который пригласил его работать в Университете. Киевский период был очень важным для творческого роста Я.Рубертса, поскольку в это время он достиг академической зрелости, стал известным и признанным специалистом не только в Киеве, но и за рубежом.

В 1910 году Я.Рубертс был избран приват-доцентом Киевского Университета им. Св. Владимира. Он совершенствовал свои знания в клиниках и высших учебных заведениях Германии, Австро-Венгрии,

Швейцарии, в том числе у самого выдающегося офтальмолога Европы Карла Теодора Аксенфелда (1867–1930) во Фрейбурге. Я.Рубертс становится постоянным автором и референтом русских и немецких журналов по офтальмологии, включается в деятельность ряда обществ офтальмологов.

С 1915 года Я.Рубертс в качестве старшего врача трудился в Клинике глазных болезней Университета им. Св. Владимира и ассистента на руководимой профессором Александром Шимановским (1860–1918) кафедре офтальмологии, а после смерти А.Шимановского был избран профессором и директором Клиники глазных болезней. Он был также председателем совета директоров клиник и замещал некоторое время ректора университета. Во время работы в Киеве Я.Рубертс был награжден орденом Святого Станислава Российской империи III и II степени, а также орденом Святой Анны III и II степени.

По приглашению основанной в 1919 году Высшей школы Латвии и, преодолев всевозможные препятствия, Я.Рубертс в 1922 году прибыл в Ригу и был избран профессором офтальмологии Медицинского факультета и директором Клиники глазных болезней. В 1-й Рижской больнице была создана амбулатория глазных болезней Медицинского факультета и стационарное отделение.

23 апреля 1923 года Я.Рубертс был избран деканом Медицинского факультета, однако уже 16 мая того же года его избрали ректором Латвийского Университета. Профессор Я.Рубертс оставался ректором ЛУ с 1 июля 1923 года по 1 июля 1925 года.

В период, когда профессор Я.Рубертс руководил Латвийским Университетом, происходил стремительный академический и научный рост: открывались новые факультеты и кафедры, завязывались связи со многими зарубежными университетами, издавались научные сборники, защищались докторские диссертации. Наряду с факультетами были созданы университетская библиотека, ботанический сад, учебное хозяйство, аптека; получил первое признание студенческий хор и спортивное общество, появились другие институты и студенческие организации. В этот период в Латвийском Университете учились 6 тысяч студентов, работали 66 профессоров, 95 доцентов, 16 приват-доцентов и 92 ассистента.

В руководимой профессором Я.Рубертсом Клинике глазных болезней имелось 3 отделения, работали 8 врачей, были оборудованы помещения для диагностических процедур и лабораторий, они соответствовали самым современным требованиям. Под его руководством были подготовлены к защите две работы: в 1930 году – Карлиса Апиниса (1895–1967) “Принцип апланации в офтальмометрии”, а в 1933 году Карлиса Балодиса (1889–1964) “Сравнительные наблюдения механической и химической маркировки роговицы”.

Профессор Я.Рубертс опубликовал около сорока работ, главным образом по теме глазная патогистология. Другие его исследования посвящены

этиологии фликтенулезного заболевания глаз, заболеванию слезных протоков, влиянию адреналина на внутреннее давление, экстракции катаракты, сидерозу глазного яблока и особенно многостороннему изучению и лечению трахомы; профессора интересовала также история специальности в более широком философском смысле.

По инициативе Я.Рубертса в 1928 году в Риге прошел 1-й Балтийский конгресс офтальмологов и было создано Балтийское общество офтальмологов. В дальнейшем такие встречи состоялись в 1930 году в Тарту, в 1932 году в Каунасе, а в 1934 году в Риге, когда Я.Рубертс единогласно был избран первым Почетным председателем Балтийского общества офтальмологов. В 1932 году Я.Рубертс основал Латвийское общество офтальмологов и стал его председателем. В 1929 году он представлял Латвию на международном конгрессе офтальмологов в Амстердаме.

За заслуги перед Латвией и её народом в 1927 году Я.Рубертс был награжден Орденом Трех Звезд III степени.

Профессор Я.Рубертс умер 1 ноября 1934 года в Риге.

В это издание вошли многие опубликованные работы профессора Я.Рубертса.

В работе „Глаза как зеркало души и тела” автор отмечает значение глаза как органа чувств для восприятия окружающего мира и выражения внутренней сущности человека, участие глаз и глазных мышц в передаче психических ощущений. Профессор Я.Рубертс описал физиологию глаз, их связь с состоянием здоровья организма, а также значение глаз для выявления заболеваний других органов.

В статье „Об офтальмологии, её возникновении и развитии в контексте всей медицины” профессор дал описание офтальмологии как отрасли врачевания в контексте исторического развития медицины, начиная с древних времен до конца 19 века.

В содержащемся в настоящей книге тексте выступления 28 сентября 1923 года, посвященного четвертой годовщине Латвийского Университета, ректор Я.Рубертс дал характеристику развития академической и научной работы в Латвийском Университете, отметил его достижения и значение для латвийского общества.

Работы Я.Рубертса подготовил к публикации и прокомментировал профессор Медицинского факультета Латвийского Университета Арнис Вискна. Вместе с библиотекарем Тартуского Университета Алго Ремер он дополнил и уточнил библиографическую часть книги.

Мемориальный сборник дополнили фотографии из Музея истории медицины им. П.Страдыня, Государственного исторического архива Эстонии, личного архива А.Виксны и других сборников.

Библиографический указатель включает библиографические описания 46 работ профессора Я.Рубертса, опубликованные с 1903 по 1935 гг., а

также библиографические описания диссертаций, оппонентом которых был Я.Рубертс, и статей, посвященных профессору Я.Рубертсу. В рамках разделов библиографического указателя описания публикаций находятся в хронологической последовательности. В пределах одного года сначала указаны работы на латышском языке, а затем на иностранных языках.

Описания, которые невозможно было составить непосредственно, на основании изданных материалов, и сведения о которых получены из других источников, отмечены звездочкой (*) в конце записи.

Помимо указателя имеется также вспомогательный алфавитный указатель названий опубликованных работ профессора Я.Рубертса и именной указатель персон, упомянутых в библиографическом указателе.

Ceļš klīnikā, zinātnē, augstskolā, dzīvē

Acis kā dvēseles un miesas spogulis, – šādu tematu savai akadēmiskai runai 1923. gada 28. septembrī Latvijas Universitātes ceturtajos gada svētkos, kas tika svinēti tagadējā Mazā aulā, bija izraudzījies jaunievēlētais rektors profesors Jānis Ruberts, bet runu noslēdza ar atziņu, “ka acīm ir uzdevums būt ne vien par redzes orgānu, bet kalpot arī citiem nolūkiem”.¹

Rektora J. Ruberta akadēmiskās runas teksts ir publicēts šai grāmatā, bet, ja palūkojas, ko par acīm domājuši un kam ticējuši mūsu senči, paveras daudzveidīgi krāšņa aina.

Pēc acīm noteica cilvēka raksturu un īpašības. Zilas acis esot patiesam un godīgam cilvēkam, brūnas – negodīgam, ātrsirdīgam, viltīgam, bet arī noteiktas dabas cilvēkam, kas esot liels pavēlnieks. Sarkanās acis esot dusmīgam, pelēkas – nenoteiktas dabas cilvēkam. Tam, kas acis bieži mirkšķinot, neko nevarot uzticēt. Viltīgam cilvēkam esot šauras acis. Ja viena acs brūna un otra zila, cilvēks neesot uzticams, bet, ja acis dažādās krāsās, – cilvēks esot laimīgs. Melnas acis esot zvērīgam un viltīgam cilvēkam, mazas – skopam un dusmīgam. Meita ar šaurām acīm nekad ātri nedabūšot bērnu. Ja acis ir lielas un uz āru izspiedušās, gan vīriešiem, gan sievietēm esot ārlaulības bērni. Miglainas acis esot zaglim. Tas, kas otram acīs neskatās, esot slikts cilvēks. Ja acis baidās no gaismas, cilvēkam daudz grēku. Ja, skatoties saulē, acis neasaro, cilvēks esot svēts; ja asaro – aizliegtus rakstus lasījis.

Profesora Pētera Šmita (1869–1938) apkopotajos latviešu tautas ticējumos² pausts: ja acis niez – būs jāraud; ja labā acs niez – būs jāraud, ja kreisā – būs jāsmejas (līdzīgi, ja acis raustās). Ja acī iekritis gruzis, jāskatās uz leju un deviņreiz jāsaka: “Vilks acī, gruzis mežā.” Ja kas acī iebiris, vēža dzirnaviņas jāielaiž vai jāšņauc deguns. Ja acis sāp, tās jāmazgā rīta rasā vai ūdenī, kas tek pret sauli. Slimas acis jāmazgā paša ūdenī (mīzalos). Vēl vājām acīm derot brandvīns, vīns, rūgušpiens, kumelītes, kameņu medus, olas baltums. Miežagrauds jāapspaida ar vīrieša cepuri, sieviešu brunčapakšu, svārku vīli, trīsreiz jāvelk apkārt laulības gredzens, jāuzspļauj. Var arī apspaidīt ar īsto mieža graudu un dot gailim apēst vai apspaidīt ar maizi un dot apēst sunim.

Ļauna acs varot samaitāt lopus un cilvēkus, sevišķi bērnus, padarot slimus un nīkulīgus. Ļauna acs esot cilvēkiem ar sarkaniem matiem vai pliku galvu. Kā

¹ *Ruberts J.* Acis kā dvēseles un miesas spogulis // Latvijas Augstskolas Raksti. Rīga, 1923, 8. sēj., 289.–297. lpp.; Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1923, 11. nr., 1235.–1241. lpp.

² *Šmits P.* Latviešu tautas ticējumi. Rīga, 1940. 1.–4. d. 2259 lpp.

pretlīdzekļi izmantojama apmazgāšana, govīm jādod dzert sūdu sula, bērniem – jābāž aiz zeķēm melnas ogles. Ja skaužot kāds slavināts, jāsakot, ka tas nesot nekas sevišķs un jānosplaujoties, bet, lai nenoskaustu – noderīgi rītmizēti buramvārdi: “Skauģim acis pirts pakaļā uz vecām ecešām.”

Ejot tālāk, pirmā latviešu medicīnas periodiskā izdevumā, ko sagatavojis un 1768., 1769. gadā ar nosaukumu “Latviešu Ārste” publicējis ārsts Pēteris Ernsts Vilde (1732–1785), bet latviskojis mācītājs Jākobs Lange (1711–1777), acu slimībām ieteikta šāda recepte: “Ņem no īstas zaļas liepas to viduksnēju mizu, tā arīga neder, šo viduvēju mizu nokasi līdz koka cietumam. No šām nokasām ņem divas sauļas, leji pusstopu ūdens klāt, to virsū lējis, sadukurī to tiku tikām, kamēr tumīgs jeb gļotaiņa paliek.”³ Šādi sagatavota putra “virsū liekama izīgušām acīm”, proti, iekaisušām, asarojošām acīm.

Nonākot 19. gadsimtā, kad oftalmoloģija Latvijā sāka veidoties un tapa jau par daudz maz patstāvīgu ārstniecības specialitāti un, varētu gandrīz teikt, hronoloģiski bija profesora J. Ruberta vienaudze, vai arī nedaudz agrāk, parādījās vairāki tai raksturīgi vaibsti un iezīmes. Vispirms, virzītāji sākumā bija daži vienpatņi, otrkārt, izveidojās stacionārs un, treškārt, pastāvēja visciešākā saikne ar tuvējo Tērbatas universitāti, bet pastarpinātāka – ar Vakareiropas zinātnes centriem. Vēl diezgan zīmīgi, ka pirmajiem oftalmologiem vācbaltiešiem ļoti drīz sekoja latvieši, kas pēc laika J. Rubertu izvirzīja ne tikai par Latvijas oftalmologu zinātniskās skolas, bet arī oftalmoloģijas kā augstskolas mācībspriekšmeta pamatlicēju Latvijā.

Ja par viduslaikiem drīzāk nezināms nekā zināms ir tas, ka Latvijas pilsētās acu operācijas veikuši klejojošie amatnieki, kas saukti par ķirurgiem bārdzīņiem, akmeņgriežiem, operatoriem, okulistiem, turklāt biežāk ticis noņemts pelēkais nags jeb katarakta, tad pirmais Latvijas oftalmoloģijas vēsturnieks Džons Stafenhāgens (1842–1916) nopietnāku sākumu saista ar 1857. gadu, kad Rīgā nometies un savu klīniku ierīkojis pirmais speciālists oftalmologs Kārlis Valdhauers (1821–1899). Vēlāk viņam oponenta ievērojamākais Latvijas oftalmoloģijas vēsturnieks Solomons Magiļņickis (1903–1990), kas sākumu saistīja ar 1802. gadu, kad Rīgā ieradies un arī vēlāk divreiz pabijis Pēterburgas galma okulists itālietis Josifs Raineri (1759–1835), kas šeit veicis vairākas operācijas un pamācījis vietējos ārstus. Savukārt no rīdziniekiem pašiem vietējā medicīnas zinātnes centrā – 1822. gadā dibinātā Rīgas Praktizējošo ārstu biedrībā – acu slimību jautājumiem citstarp pievērsušies Bernhards Frīdrihs Bērenss (1795–1863) un Pauls Eižens Merklins (1792–1873).

Uztecama B. F. Bērensa iniciatīva bija pirmās acu slimnīcas uzcelšana un ierīkošana par rātskunga Reinholda Kārļa Reimersa (1769–1836) atraitnes Vilhelmīnes ziedojumu 1864. gadā. Lepnā, pēc arhitekta Heinriha Šēla (1829–1909) projekta celtā ēka atradās pilsētas centrā Troņmantnieka, resp., Raiņa bulvārī 7. Reimersas slimnīcas ievērojamākie direktori bija jau minētie K. Valdhauers un

³ *Vilde P. E. Latviešu Ārste. 2. izd. Rīga, 1991, 145. lpp.*

Dž. Stafenhāgens, kas, kā tolaik bija pieņemts, operēja ar sudraba instrumentiem, bet pirms tam bija specializējušies pie pasaules izcilākajiem oftalmologiem Albrehta fon Grēfes (1828–1870) Berlīnē un Kārļa Ferdinanda Arlta (1812–1887) Vīnē. Minētā ēkā slimnīca mājāja līdz 1936. gadam, pēc tam tika izmantota administratīvām vajadzībām; pašlaik ēkā atrodas ASV vēstniecība.

Savukārt pirmais latviešu oftalmologs Jānis Tālbergs (1844–1884) no Salgales pēc Tērbatas universitātes beigšanas bija asistents Tērbatas universitātes Acu slimību klīnikā, 1874. gadā aizstāvēja medicīnas doktora disertāciju un krietnāka maizes rieciena meklējumos aizklīda impērijas plašumos – piedalījās krievu-turku karā, dienēja gvardē Pēterburgā un kalnrūpniecībā Urālos aiz Permas, kur agri nomira. Pēc nāves apbedīts Salgalē, atstājis septiņus publicētus darbus specialitātē.

J. Tālberga laika un studiju biedrs Tērbatas universitātē Kārlis Lībietis (1846–1904) no Trikātas 1873. gadā krājumā “Sēta, daba, pasaule” publicēja apcerējumu “Acs”, kas bija pirmais latviešu autora darbs cilvēka anatomijā un fizioloģijā un ar ko sākās latviešu oftalmoloģijas terminoloģijas veidošana. Bet gadu vēlāk sākās jauna censoņa un šā apraksta varoņa dzīves gaita.

Jānis Frīdrihs Jūlijs Ruberts, kā to apliecina ieraksts Daugavgrīvas draudzes metriku grāmatā⁴, dzimis Rīgā, 1874. gada 13. (25. j. st.) maijā pulksten astoņos no rīta Hermaņa Jūlija Ruberta un viņa dzīvesbiedres Emīlijas Marijas, dzimušas Šleseres, ģimenē. Kūmās stāvēja Jānis Filipsons, Heinrihs Legzdiņš, Mārtiņš Šlesers, Sofija Bērziņa un Anna Jirgensone, kas pārstāvēja Daugavgrīvas pazīstamākās latviešu dzimtas. Nākamā profesora tēvs bija uzņēmīgs un savam laikam pietiekami turīgs latvietis, tirgotājs un dzirnavnieks, kas ļoti centās saviem bērniem dot labu izglītību, taču nomira agri. Rūpes uzgūla mātes un vecāko bērnu, arī Jāņa, pleciem – viņi gādāja par jaunākajiem. Rubertu māja atradās Viesnīcu ielā netālu no tilta pār Buļļupi un līdz mūsu dienām nav saglabājusies; tās vietā uz tagadējās Birzes un Plēksnes ielas stūra atrodas 1948. gadā uzcelta divstāvu mūra dzīvojamā ēka.⁵

Par J. Ruberta skolas gaitām uzzināt izdevās maz. Domājams, pirmmācība norisusi turpat, Bolderājā. No 1886. līdz 1894. gadam viņš mācījās Rīgas Aleksandra ģimnāzijā, kuras ēkā, kas celta 1874. gadā pēc arhitekta Jāņa Frīdriha Baumaņa (1834–1891) projekta, tagad mitinās Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmija. Ģimnāzijā tolaik mācījās tikai daži latvieši; no vēlāk pazīstamiem cilvēkiem viņa skolasbiedrs bija mikrobiologs profesors Augusts Kirhenšteins (1872–1963). Skolas gados J. Ruberts parādīja atzīstamu centību un uzcītību (atestātā īpaši akcentēta grieķu valoda), turklāt viņa raksturā iezīmējās līdzietība, pašuzpurēšanās, tuvāko mīlestība, kas, turpmāko dzīves ceļu izvēloties, lika izšķirties starp teoloģiju un medicīnu.

⁴ Latvijas Valsts vēstures arhīvs (LVVA), 235. f., 4. apr., 715. l., 12. lp.

⁵ Par precīzu norādi paldies novadpētniekam Arvim Popem (1933–2007).

Tuvākā universitāte atradās Tērbatā, kas tolaik bija ļoti ievērojams latviešu izglītības, kultūras un zinātnes centrs. 1894. gada 17. augustā J. Ruberts iestājās universitātes Medicīnas fakultātē un piecu gadu laikā sekmīgi apguva pilnu tās kursu, lai gan pēc tēva nāves bija materiālas grūtības, kam tagad saglabājusies dokumentāla liecība arhīvā vairākkārtēju lūgumu veidā atbrīvojot no mācībmaksas⁶. Viņa studiju biedrs, vēlāk neirologs profesors Edvarts Kalniņš (1869–1949) atminējās: “Šis veselīgais, patīkamais, dzīvespriecīgais, humora pilnais jauneklis atstāja uz mani dziļu iespaidu. Studiju laikā es apbrīnoju viņa čaklību un pamatīgumu,” bet psihiatrs profesors Vladimirs Čižs (1855–1922) par studenta J. Ruberta gara spējām esot izteicies: “Tā nav monēta, tas ir medālis!”⁷

Šai laikā J. Ruberts iesaistījās latviešu studentu korporācijā *Lettonia*, kur bija nopietnu studiju, bet ne ārišķības un dīkdienības piekritējs. Šī korporācija tolaik bija pārstāvēta ar daudziem vēlāk pazīstamiem latviešu darbiniekiem, starp kuriem bija nākamie Latvijas Universitātes profesori: valodnieks Jānis Endzelīns (1873–1961), pedagogs Ludvigs Bērziņš (1870–1965), teologs Valdemārs Maldonis (1870–1941), mākslas vēsturnieks Ernests Felsbergs (1866–1928). Studiju kursu J. Ruberts pabeidza 1899. gada 5. decembrī un pēc ārsta solījuma nodošanas diplomu saņēma 1900. gada 31. janvārī.

Studiju laikā vairāk ieinteresējies par oftalmoloģiju, jau 1899. gada 15. decembrī J. Ruberts tika piesaistīts universitātes Acu slimību klīnikai par asistentu un vēlāk par vecāko asistentu, taču līdztekus vēlējās īstenot arī savu otru cilvēkmīlestībā balstīto jaunības ieceri, kas apvienotu ārsta un mācītāja darbu, proti, 1900. gada 26. februārī iestājās Teoloģijas fakultātē, kurā pārlieka noslogojuma pēc studijas pārtrauca 1902. gada 31. decembrī⁸. Taču tas nebija velti tērēts laiks, jo deva plašāku pasaules skatījumu, cilvēka psiholoģijas izpratni, bet paša J. Ruberta raksturu veidoja vēl līdzsvarotāku.

Paralēli klīnikas asistenta pienākumiem un teoloģijas studijām J. Ruberts šai laikā nokārtoja doktoranta eksāmenus, gatavoja disertāciju, no 1902. gada līdz 1903. gadam formāli dienēja Ventpils kājnieku pulkā par jaunāko ārstu, lai gan atradās Tērbatā un bija piekomandēts citam pulkam, un turklāt vēl 1901. gada 20. janvārī apprecējās ar zeltera fabrikanta meitu Ludmilu Černovu, dzimušu Brantu, uzņemoties ģimenes rūpes.

Patstāvīgu Oftalmoloģijas katedru un Acu slimību klīniku Tērbatas universitātē 1871. gadā izveidoja profesors Georgs Etingens (1824–1916), starp kura skolniekiem bija jau minētais pirmais latviešu oftalmologs J. Tālbergs. Nākamais oftalmoloģijas profesors Tērbatā no 1879. līdz 1900. gadam bija

⁶ Igaunijas Valsts vēstures arhīvs, 402. f., 1. apr., 23174. l.

⁷ *Kalniņš E.* Universitātes bij. rektora prof. Dr. med. J. Ruberta piemiņai // *Jaunākās Ziņas*, 1934, 3. nov.

⁸ Igaunijas Valsts vēstures arhīvs, 402. f., 12. apr., 61. l., 56., 57. lp. Šo līdz šim neizzināto J. Ruberta biogrāfijas lappusi atšķirt palīdzēja *Dr. hist.* Hains Tanklers (Tartu).

Eduards Rēlmanis (1848–1917), ko rusifikācijas periodā nomainīja profesors Fjodors Jeveckis (1851–1909), un abi bija J. Ruberta skolotāji. No 1911. līdz 1918. gadam Oftalmoloģijas katedru un Acu slimību klīniku vadīja profesors Aleksandrs Lutkevičs (1867–1928), kura skolnieki savukārt bija Kauņas profesors Petrs Avižonis (1875–1939) un J. Ruberta pēctecis Rīgā profesors Ernests Jansons (1880–1945). Sekoja profesors Ernests Blessigs (1859–1940) no 1920. līdz 1930. gadam un pēc tam profesors Jāns Ūdelts (1881–1953), kas jau kopā ar P. Avižoni bija J. Ruberta līdzbiedri Baltijas oftalmologu sadraudzībā starpkaru laikā. Vēl jāpiebilst, ka Tērbatas universitātes vecās Acu slimības klīnikas vietā, kur norisusi šie notikumi, 1938. gadā uzcelta mūsdienīgāka četrstāvu ēka.

Tērbatas universitātē oftalmoloģijai veltītas disertācijas aizstāvējuši vairāk nekā trīsdesmit Latvijas ārstu, turklāt daži vēlāk šai specialitātē nav darbojušies un ievēribu guvuši citur, piemēram, Rīgas pilsētas 1. slimnīcas Internās klīnikas vadītājs Pauls Hampelns (1843–1927) vai arī populāras ķirurģiskās privātklīnikas īpašnieks, Latvijas armijas ārsts pulkvedis Jānis Auziņš (1861–1927). Runājot par Tērbatu ne tikai kā par Latvijas, bet arī latviešu oftalmoloģijas šūpuli, vēl noteikti pieminams medicīnas doktors Gustavs Reinhards (1868–1937), ne tikai zinātnieks un prasmīgs ārsts, akluma apkarotājs, bet arī sabiedrisks un valsts darbinieks, Latvijas Republikas Satversmes sapulces un trīs Saeimu deputāts; tāpat Fēlikss Lūkins (1875–1934), Latvijas Rēriha biedrības vadītājs; savukārt Jānis Ozoliņš (1866–1931), gan bez zinātniska grāda, starplaikā no viena līdz otram profesoram, proti, no 1909. līdz 1911. gadam pat vadīja Tērbatas universitātes Oftalmoloģijas katedru, bet vēlāk bija vienkāršs ierindas ārsts Madonā.

Lūk, uz šāda fona J. Ruberts, kam bija lemts kļūt par Latvijas un latviešu oftalmoloģijas virsotni, 1903. gada 29. martā aizstāvēja savu doktora disertāciju “Par lepras izraisītām acu slimībām”, kuras oponenti bija ievērojami zinātnieki ķirurgs profesors Verners Cēge fon Manteifelis (1857–1926) un internists profesors Kārlis Dehio (1851–1927). Trešais oponents pēc senas tradīcijas bija darba vadītājs – jau minētais profesors F. Jeveckis. Tipogrāfiski pavairotās disertācijas apjoms bija 175 lappuses, bet pamatdoma – allaž paturēt prātā, ka starp acu slimību izraisītājiem var būt arī lepra. Pēc vēsturiskā apskata, jo tolaik lepra zinātniski pētīta bija tikai kādu pusgadsimtu, sekoja klīniskā daļa, kurā izmantoti dati no pieciem Baltijas leprozorijiem, aptverot 251 pacientu, bet tālāk sīka un pamatīga klīniskā analīze ar diferenciāldiagnostiskām prasībām noslēgumā, kā arī plašs literatūras saraksts vācu, franču, itāļu un citās valodās, kas apliecināja rūpīgas literatūras studijas⁹. Tikai divi citētie darbi bija krievu valodā, par ko nebūtu jābrīnās, jo J. Ruberta disertācija vērtējama kā pirmais plašākais darbs par acs lepru Krievijas impērijā. Tostarp Tērbatas universitātes Medicīnas fakultāte, 19. gadsimtā atjaunojoties lepras gaitai Baltijā, bija izveidojusies par nozīmīgu lepras pētniecības centru, un disertācijas sekoja

---

⁹ Руберт И. Ю. О заболеваниях глаз при проказе. Юрьев, 1903. 175 с.

viena otrai, arī J. Ruberta studiju un laikabiedra Oskara Voita (1866–1959) pētījums 1898. gadā; vēlāk viņš bija Rīgas pilsētas 2. slimnīcas direktors, LU Medicīnas fakultātes līdzdibinātājs, diplomāts un Latvijas sūtnis Vācijā.

Pēc disertācijas aizstāvēšanas un medicīnas doktora grāda iegūšanas, runājot J. Ruberta studiju biedra E. Kalniņa vārdiem, “toreiz mums, zinātnes meklētājiem, nebija iespējams palikt dzimtenē, bija jādodas svešumā”.¹⁰ Tik tiešām, vācbaltiešu pretestība latviešu censoņiem bija tik ievērojama, ka darbu, turklāt labi atalgotu un prestižu darbu, vieglāk bija atrast impērijas tālēs. Latviešu ārstu centienu vienotāja Latviešu ārstu biedrība tika nodibināta 1902. gadā, bet pagaidām jūtami situāciju nespēja mainīt daudz ietekmīgāko Rīgas Praktizējošo [vācu] ārstu un Rīgas Krievu ārstu biedrību attieksmes dēļ. Taču Latviešu ārstu biedrība, kuras priekšnieks no 1903. gada bija jau minētais G. Reinhards, vismaz sāka sparīgu cīņu par vietu zem saules.

Par Tērbatas universitātes Acu slimību klīnikas vecāko asistentu J. Ruberts sabija līdz 1904. gada 1. februārim, bet jau 1903. gada 21. decembrī Pēterburgas Ķeizarienes Marijas aklo kuratorijas uzdevumā tika komandēts uz Krievijas impērijas dienvidiem acu slimību apkarošanai. Komandējuma uzdevumus J. Ruberts veica tik sekmīgi, ka pēc tā beigām saņēma aicinājumu palikt pastāvīgā darbā Zveņigorodkā, nelielā pilsētiņā uz dienvidiem no Kijevas. Tur jau 1902. gadā minētā kuratorija bija izveidojusi komiteju, kas pēc gada ierīkoja acu ambulanci, kuras vadību uzticēja J. Rubertam. Darba bija patiešām daudz, jo turpmāko trīs gadu laikā pacientu skaits seškārsējās. Ambulance tika pārveidota par stacionāru dziednīcu, kas bija izvietota divās vienstāva koka ēkās. Slimnieki nāca no ļoti plašas apkārtnes ar stipri ielaistām acu kaitēm, jo pirms tam bija ārstējušies pie pūšlotājiem un “bābām”, un tikai pēc tam, kad pamazām kļuvuši akli, meklējuši kvalificētu ārsta palīdzību.¹¹ Darba jaunajam ārstam patiešām bija ļoti daudz, un to viņš veica sekmīgi, gūstot ievērību gan plašā apkaimē, gan arī tuvākā universitātes pilsētā Kijevā.

Lai gan pēc dažiem gadiem Zveņigorodkas acu dziednīca bija pārveidota jau par Kijevas guberņas zemstes acu slimnīcu, tās direktoram J. Rubertam, protams, tajā bija kļuvis par šauru, jo, cenšoties analizēt praksē uzkrāto klīnisko materiālu, viņš bija iepazinies ar Kijevas Svētā Vladimira universitātes patoloģiskās anatomijas profesoru Vladimiru Visokoviču (1854–1912), kas bija ievērojams zinātnieks un kas ieteica J. Rubertam tuvināties akadēmiskai videi. 1908. gada 15. janvārī viņš atstāja labi atalgotu direktora amatu Zveņigorodkā un tā paša gada jūnijā pārcēlās uz Kijevu.

¹⁰ *Kalniņš E.* Universitātes bij. rektora prof. Dr. med. J. Ruberta piemiņai // Jaunākās Ziņas, 1934, 3. nov.

¹¹ *Руберт И. Ю.* Звенигородская глазная лечебница Попечительства Императрицы Марии Александровны о слепых и желательные в ней преобразования. Звенигородка, 1907. 8 с.

Kijevas posms bija ļoti nozīmīgs J. Ruberta izaugsmē, jo šai laikā viņš guva akadēmisko briedumu un no vienkārša, zinātkāriem centieniem apveltīta ierindas ārsta kļuva par oftalmoloģijas profesoru, pazīstamu un atzītu speciālistu ne tikai Krievijā, bet arī ārzemēs, bet, attiecībā uz mums, – par vienu no ievērojamākajiem latviešu zinātniekiem 20. gadsimta sākumos.

Kijevā iztiku J. Rubertam sākumā nodrošināja ārsta privātprakse, lai gan vairāk laika viņš pavadīja profesora V. Visokoviča laboratorijā. Atzīstot viņa centienus un gūtos rezultātus, 1910. gada 22. augustā J. Ruberts tika ievēlēts par Kijevas Sv. Vladimira universitātes privātdocentu. Šai laikā viņš bija īpaši rosīgs, jo līdztekus bija Sv. Katrīnas reālskolas un Kijevas meiteņu ģimnāzijas ārsts, vairāku satiksmes iestāžu un Sarkanā Krusta konsultants, līdzdarbojās vietējās evaņģēliski luteriskās baznīcas padomē u. c. Vairākkārt komandēts uz ārzemēm, J. Ruberts pilnveidoja zināšanas Vācijas, Austroungārijas, Šveices klīnikās un augstskolās, tostarp pie Eiropā tolaik atzītākā oftalmologa Kārļa Teodora Aksenfelda (1867–1930) Freiburgā. J. Ruberts kļuva par pastāvīgu autoru un referentu krievu un vācu oftalmoloģijas žurnālos, iesaistījās vairāku oftalmologu biedrību darbā, kur īpašāk izceļama Francijas Oftalmologu biedrība.

Kad 1915. gadā tika izveidots Kijevas Sv. Vladimira universitātes Acu slimību klīnikas virsārsta postenis, J. Ruberts piekrita aicinājumam to ieņemt un turpmāk augstskolā strādāja pamatdarbā par asistentu profesora Aleksandra Šimanovska (1860–1918) vadītajā Oftalmoloģijas katedrā. Acu slimību klīnikas ēkas, gan ne vairs ar sākotnējo funkciju, ir saglabājušās līdz mūsu dienām: Ševčenko bulvārī 17 un Gončara (bij. Stolipina) ielā 33. Savukārt J. Ruberts Kijevā dzīvoja namos Marinsko-Blagoveščenskas (tag. Saksaganska) ielā 83, Reitara ielā 35 un Nestora (tag. Ivana Franko) ielā 42, ļoti respektablā namā pašā pilsētas centrā¹². Strādājot Kijevā, J. Ruberts laikā no 1909. līdz 1917. gadam tika apbalvots ar Krievijas impērijas Svētā Staņislava III un II šķiras ordeni, kā arī Svētās Annas III un II šķiras ordeni.

Pēc profesora A. Šimanovska nāves par viņa viscieņīgāko pēcteci tika atzīts J. Ruberts un 1919. gada 7. martā ievēlēts par Kijevas universitātes oftalmoloģijas profesoru un Acu slimību klīnikas direktoru. Akadēmisko atzinību viņš baudīja arī kā klīniku direktoru padomes priekšsēdētājs un kādu laiku pat universitātes rektora aizvietotājs. Taču pēcrevolūcijas juku laiks izrādījās pārlieku smags ierastai akadēmiskai darbībai, un skats vērsās uz dzimto pusi.

Latvijas Augstskola savas durvis vēra 1919. gadā, un studentu tai netrūka, bet ne tik viegli bija savākt kvalificētus mācītspēkus, it īpaši pa plašo pasauli izkaisītos latviešu zinātniekus, lai jaunā iestāde gūtu nacionālu raksturu un seju. Grūtības bija itin visur – gan ar telpām, gan mācīblīdzekļiem un iekārtām, gan finansējumu, taču visvairāk bija nepieciešami strādātgrīboši un pieredzējuši, turklāt patriotiski noskaņoti augstskolu darbinieki un profesori. Agrākās

---

¹² Novadpētnieciskus meklējumus Kijevā veica profesors Jurijs Duplenko un Vitalijs Kovalinskis, izpelnoties vissirsnīgāko pateicību.

valsts iekārtas un sabiedrisko attiecību sagrūvumā pēc Pirmā pasaules kara un revolūcijām apstākļi Krievijā bija tik ļoti pasliktinājušies, ka ne tikai nesekmēja akadēmiskos procesus, bet padarīja pat praktiski neiespējamu izklūšanu no valsts. Krietni ilgs laiks pagāja, iekams profesoram J. Rubertam izdevās sazināties ar jauno Latvijas Augstskolu, kurā ar “pilnu gatavību” viņš uzņēmās strādāt, bet vēl vairāk laika prasīja Latvijas Ārlietu ministrijas centieni palīdzēt profesoram nokļūt mājās pat pēc tam, kad atbilstoši starpvalstu līgumi bija noslēgti un ratificēti¹³. Pateicis ardievas Kijevai 1922. gada 23. martā, jau tūlīt pēc ierašanās Rīgā 11. aprīlī viņš vienbalsīgi tika ievēlēts par Latvijas Augstskolas Medicīnas fakultātes oftalmoloģijas profesoru un Acu slimību klīnikas direktoru, turklāt abos amatos tika apstiprināts pat ar atpakaļejošu datumu no 1. aprīļa.

Gatavojoties sagaidīt profesoru J. Rubertu, viņa Tērbatas laika līdzbiedrs G. Reinhards, kas bija kļuvis gan par Latvijas Republikas Veselības departamenta pirmo direktoru, gan Medicīnas fakultātes līdzdibinātāju, bija jau šo un to paveicis oftalmoloģijas docēšanai augstskolā. Tā kā šis mācībspriekšmets ietilpst piektā studiju gadā, nekas īpaši nokavēts kopš fakultātes atvēršanas 1919. gada rudenī nebija. Priekšdarbi izpaudās brīvu telpu meklēšanā fakultātes pamatbāzē Rīgas pilsētas 1. slimnīcā no 1921. gada rudens. Tā kā slimnīcai savas acu slimību nodaļas nebija, sāka ar acu slimību ambulanci, izmantojot tās pašas telpas, kur slimnieku pieņemšanu veica citu specialitāšu ārsti. Profesors J. Ruberts Rīgā ieradās pavasarī, un līdz rudenim, kad bija jāsāk lasīt lekcijas un veikt studentu praktisko apmācību, laika bija pietiekami daudz. Tomēr viņš uzreiz rosīgi metās darbā un jau vasaras brīvlaikā sāka apmācīt ambulancē strādājošos studentus, kādu telpas kaktu nodalot aizkariem.

Stacionāro nodaļu jeb klīniku izvietoja slimnīcas 11. barakas bēniņos “trīs istabiņās ar divām slimnieku gultām katrā, ceturtā [bija] operējamās telpas un piekto istabu nodeva māsas rīcībā. Auditorija bija kopēja ar citām specialitātēm un netālu no tās vēl viena maza istabiņa klīnikas vadītāja kabinetam”¹⁴. Sākums tātad bija pieticīgs, bet slimnieku skaits spēji auga un nācās strauji izvērsties.

Solīda, Eiropā pazīstama zinātnieka reputācija, ar kādu profesors J. Ruberts atgriezās Latvijā, un teicamās organizatora dotības, kas viņam piemita, nekavējoties tika liktas lietā fakultātē un universitātē, jo jau tūlīt pēc ierašanās Rīgā viņš tika iekļauts augstskolas Organizācijas padomē un kooptēts Rīgas pilsētas 1. slimnīcas pārņemšanas komisijā. Pagaidām vēl trūka latviešu mācībspēku ar pietiekamu akadēmiskā darba pieredzi, un J. Ruberts šeit bija īsts vīrs vietā, tālab nav jābrīnās, ka jau pēc gada, 1923. gada 23. aprīlī, tika ievēlēts par Medicīnas fakultātes dekānu. Taču vakantajā krēslā apsēsties, kā tas bija paredzēts no 1. jūlija, viņš nepaguva, jo jau tā paša gada 16. maijā diezgan lielā vienprātībā (28 par, divi pret, viens atturas, kas augstskolai nemaz nebija tik raksturīgi) tika ievēlēts par Latvijas Universitātes rektoru. Šeit jāpaskaidro, ka rektoru vēlēja ik gadu un ne

¹³ LVVA, 7427. f., 13. apr., 1504. l., 7. lp.

¹⁴ Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats: 1919–1924. Rīga, 1925, 199. lpp.

vairāk kā divas reizes pēc kārtas, un otrreiz par rektoru 1924. gada 21. maijā J. Ruberts tika ievēlēts vēl lielākā vienprātībā (par 28 un atturas viens), kamēr viņa pēctecim vēsturniekam profesoram Augustam Tentelim (1876–1942) pietika ar vienas balss pārsvaru.

Profesora J. Ruberta rektora vadības laikā no 1923. gada 1. jūlija līdz 1925. gada 1. jūlijam viņa tuvākie palīgi bija prorektors studentu lietās valodnieks profesors Juris Plāķis (1869–1942) pirmo gadu un profesors A. Tentelis otro gadu, prorektors saimniecības lietās sanitārinženieris profesors Mārtiņš Bīmanis (1864–1946), kā arī sekretārs arhitektūras vēsturnieks docents, vēlāk profesors Arturs Krūmiņš (1879–1969). Daudzas sākotnējās grūtības, nemiers un nenoteiktība jau bija pārvarēti, turklāt sāka iezīmēties dažas jaunās augstskolas tradīcijas. Viena no tām bija ikgadējie augstskolas svētki 28. septembrī, jo šis datums nozīmības ziņā tika pielīdzināts valsts proklamēšanai 18. novembrī¹⁵. Divās svētku uzrunās, ko rektors J. Ruberts teicis 1923. un 1924. gada 28. septembrī, iezīmējas svarīgākie šā laika sasniegumi un augsmes raksturojums.

Atzīmējot, ka augstskola “augusi ne vien plašumā, bet arī dziļumā, pilnībā un vienībā”, J. Ruberts norādīja uz jaunām fakultātēm un katedrām, ko galvenokārt aizņēmuši pašu mācībspēki, tāpat uzsvēra, ka nodibināti sakari ar daudzām ārvalstu universitātēm, ka tiek izdoti zinātniskie raksti un sāka promocijas jeb doktora disertāciju aizstāvēšana. Saeimā 1923. gada 23. martā pieņemtā Latvijas Universitātes Satversme noteikusi to ne tikai par augstāko zinātnes un izglītības iestādi valstī, bet arī par nacionālu un autonomu iestādi, tālab no ikviena mācībspēka tiek prasīta cienība un lojalitāte pret nacionālām interesēm. “Brīvā Latvijā jābūt tikai brīvai augstskolai, un tagad mēs esam brīvi savā pārvaldē, brīvi savos pētījumos, brīvi to rezultātu pasniegšanā.” Pārvarēts arī sākotnējais antagonisms starp vecajām tehniskajām, no Rīgas Politehniskā institūta mantotajām, un jaunajām humanitārajām fakultātēm, jo “vienotiem spēkiem mēs visi tagad kalpojam vienai svētai idejai”. “Mūsu augstskola no pirmajām dienām dzīvojuši visciešākā un tuvākā sakarā ar tautu, sabiedrību, valsts iestādēm, studentiem, un citādi arī mūsu turpmākā eksistence nav domājama. Mēs uzskatām sevi par šīs lielās saimes locekli: jūsu prieki ir mūsu prieki, jūsu bēdas – mūsu bēdas, un, kamēr tikai pastāvēs Latvija un tai klāsies labi, – zels un ziedēs arī mūsu universitāte.”¹⁶

Rektors J. Ruberts Saeimā aizstāvēja aizvien vairāk pieaugošās Latvijas Universitātes vajadzības, tai ik gadu paplašinoties studentu, mācībspēku, telpu ziņā, kam bija nepieciešami prāvi līdzekļi. Divu gadu laikā izdevumi pieauga uz pusi, un šeit J. Rubertam daudz palīdzēja viņa Tērbatas laika biedrs, iepriekšējais rektors profesors E. Felsbergs, kas bija kļuvis par Saeimas deputātu un izglītības ministru. Līdztekus fakultātēm tika veidota Latvijas Universitātes bibliotēka, Botāniskais dārzs, mācību saimniecība, aptieka; pirmo atzinību guva studentu

¹⁵ LVVA, 7427. f., 6. apr., 1. l., 27., 28. lp.

¹⁶ Turpat, 20. l., 284.–286. lp.

koris un sporta biedrība, tapa citas institūcijas un studentu organizācijas; tika nopirkta ēka Baznīcas ielā 5 un iekārtota Saimniecības padomes un Farmācijas nodaļas vajadzībām, savukārt Krišjāņa Valdemāra ielā 69 tika ierīkots studentu nams; pieņemts lēmums, ka visi diplomdarbi aizstāvami valsts valodā, bet priekšlikumu ieviest absolventu un doktoru krūšu (lielo un mazo, zelta un sudraba) nozīmi pagaidām noraidīja.

Profesora J. Ruberta vadības laikā notika pirmā ievērojamākā – augstskolas piecu gadu – jubileja, kas tika iezīmēta ar plaša darbības pārskata sagatavošanu un izdošanu. Pati jubileja notika 1924. gada 28. septembrī un sastāvēja no rektora uzrunas, internista un filozofa profesora Mārtiņa Zīles (1863–1945) akadēmiskās runas “Par miršanas un nemirstības problemiem no ārsta viedokļa”, rektora ziņojuma par LU darbību, Goda diplomu pasniegšanas, studentu sacensības darbu uzvarētāju apbalvošanas, svinībām piemērotām dziesmām, apsveikumiem u. c. Tā kā Lielā aula vēl nebija uzcelta, telpu šaurības dēļ kopā ar LU svētku zāli (Mazo aulu) tika izmantota arī Nacionālā opera apsveikumiem, Lielās ģildes nams akadēmiskam vakaram un Virsnieku klubs ballei. LU šai laikā mācījās seši tūkstoši studentu, no kuriem 68,5% vīriešu, 84,3% latviešu un 98,8% Latvijas pavalstnieku, visjaunākam 17 un visvecākam 64 gadi; no mācību maksas atbrīvoti aptuveni 30% studentu; strādāja 66 profesori, 95 docenti, 16 privātdocenti, 92 asistenti, bet uz jubileju tika ievēlēti 17 LU Goda doktori un viens LU Godabiedrs – pirmais Latvijas Republikas izglītības ministrs ārsts Kārlis Kasparsons (1865–1962). Savā uzrunā J. Ruberts ar dziļu gandarījumu varēja konstatēt, ka LU piecu gadu laikā patiešām kļuvusi par *Universitas litterarum*¹⁷, un tas bija arī viņa nopelns.

Pildot rektora pienākumus, 1924. gada decembrī J. Rubertu ķēra smags slimības trieciens, uz pusgadu vadības grožus liekot nodot prorektoram A. Tentelim. Atlabšana “prasīja mieru, bet gars, kas bija paradis valdīt, nevarēja apmierināties ar kādu otras kategorijas lomu.”¹⁸ Kādā no uzrunām rektors, slavinādams LU, izmantoja tēlainu salīdzinājumu – “Kur spīd saule, mēdz būt arī ēna.” Ēnu bija daudz, bet visvairāk viņam sāpēja grūti risināmais universitātes klīniku jautājums, kas gluži personiski skāra arī viņu pašu ar Acu slimību klīnikas bēdīgo stāvokli. Būdams rektora varas augstumos un arī vēlāk, atgriezies Medicīnas fakultātes ierindas profesora statusā, viņš pievērsa tam vislielāko uzmanību.

Medicīnas fakultātē J. Ruberta tuvākie līdzbiedri bija dekāni profesori bioķīmiķis un fiziologs Roberts Krimbergs (1874–1941), jau minētais M. Zīle (viens no turpmākiem LU rektoriem), kā arī psihiatrs Hermanis Buduls (1882–1954), ķirurgs Jēkabs Alksnis (1870–1957), dermatovenerologs Pēteris Sņķers (1875–1944) un fakultātes ilggadējais sekretārs patologs profesors Ernests Paukulis (1872–1941). Klīniku jautājumu jau 1919. gadā bija centies

¹⁷ Latvijas Universitātes 5 gadu svētki // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts, 1924, 10. nr., 398.–403. lpp.; LVVA, 7427. f., 6. apr., 20. l., 492.–507. lp.

¹⁸ *Jansons E.* Profesors Jānis Ruberts † // *Universitas*, 1934, 15. nov., 237. lpp.

risināt viens no Latvijas Augstskolas un Medicīnas fakultātes līdzdibinātājiem, Latviešu izglītības biedrības priekšnieks ārsts Ādams Butulis (1860–1938), rosinot dāvināt augstskolai uz atklāšanu Rīgas pilsētas slimnīcas, taču saņēmis iebildumus, ka tās vajadzēsot arī uzturēt, kas Medicīnas fakultātei nebūšot pa spēkam. Fakultātes klīniskā pamatbāze no 1920. gada atradās 1. slimnīcā, taču situācija daudz maz uzlabojās pēc 1928. gada, kad šim nolūkam tika atjaunota 1919. gadā slēgtās Rīgas pilsētas 2. (tagad P. Stradiņa Klīniskās universitātes) slimnīcas darbība.

Profesora J. Ruberta vadītā Acu slimību klīnika atradās 1. slimnīcā sākumā pieticīgos apstākļos, bet 1925. gada 1. jūlijā, pateicoties profesora enerģiskai rīcībai, ieguva jaunas telpas pēc arhitekta Reinholda Šmēlinga (1840–1917) projekta 1907. gadā celtā namā tieši Bruņinieku ielā. Slimnīcas ambulances otrais stāvs pilnībā tika atvēlēts Acu slimību klīnikai, izremontēts un pārbūvēts universitātes arhitekta profesora Ernesta Štālberga (1883–1958) vadībā.

Klīnikā strādāja astoņi ārsti un vēl studenti praktikanti, bija īpaši iekārtotas un aprīkotas telpas redzes spējas noteikšanai, izmeklēšanai tumsā, citām diagnostikas procedūrām, bakterioloģiskā un histoloģiskā laboratorija. Klīnikā bija trīs nodaļas. Pirmajā nodaļā bija profesora kabinets, bibliotēka, operāciju zāle, procedūru istaba un palātas ar 14 gultvietām operētiem slimniekiem. Otrā nodaļā smagākiem infekcioziem slimniekiem bija septiņas gultvietas. Trešajā nodaļā bija divas četrvietīgas un divas divvietīgas palātas staigājošiem slimniekiem. Klīnikas kopējā jauda bija pieaugusi no astoņām līdz 35 gultvietām, tā atbilda laikmeta modernākām prasībām un laikam ne par velti pēc profesora nāves tika nosaukta par paliekošu viņa pieminekli.¹⁹

Pēc laikabiedru uzskata un vērojumiem, pateicoties profesora J. Ruberta enerģijai, darbapriekam, organizatora spējām un lietpratīgai vadībai, Acu slimību klīnika izveidojās par dzīves skolu kā slimniekiem, tā darbiniekiem. Rūpīgi un ar lielu pašai izlīdzību profesors J. Ruberts interesējies par katru slimnieku, “sekodams ne vien slimības gaitai, bet arī tam, lai, uzturoties klīnikā, slimnieki pierastu pie kārtīga un veselīga dzīves veida”. Savus slimniekus profesors atcerējies pat pēc daudziem gadiem un bieži apvaicājis asistentiem, vai kāds nav slimnieku redzējis un nezina ko pateikt par slimās acs likteni. Kad izrādījās, ka slimnieks nav vairs rādījies, profesors noskumis, ka slimnieks bijis “tik nevērīgs pret savu dārgāko mantu aci un nav izpratis, cik nepieciešama viņa slimai acij bijusi atkārtota veselības stāvokļa pārbaude”.²⁰

Acu slimību docēšanai pēc štatu sarakstiem 1921. gadā bija paredzēta viena profesora, divas asistenta un divas subasistenta vietas. Subasistenti bija vecāko kursu studenti, kas mācībaspēku trūkuma pēc veica asistenta pienākumus, par ko saņēma nelielu algu un atbrīvojumu no studiju maksas. 1927. gada

¹⁹ *Apinis K.* Prof. Dr. med. Jānis Ruberts † // *Nākotnes Spēks*, 1934, 9./10. nr., 105.–107. lpp.

²⁰ Turpat.

darbinieku sarakstā figurēja viena profesora un divas asistenta, 1929. gadā – viena profesora un trīs asistentu vietas, tā ka Oftalmoloģijas katedra bija neliela un ar to studentu mācībām pietika. Vēl pirms profesora J. Ruberta ierašanās 1922. gadā par asistentu 1921. gadā bija ievēlēts Jānis Spulgerāns (1891–1930), kam sekoja otrais asistents Kārlis Apinis (arī Apiņš, 1895–1967) 1924. gadā (vispirms subasistents no 1922. gada). Par privātdocentiem 1923. gadā habilitējās G. Reinhardts un E. Jansons, kas savas disertācijas bija aizstāvējuši Tērbatā 1899. un 1913. gadā, turklāt pirmais savā privātklīnikā docēja neobligāto trahomas kursu, bet otrais Sarkanā Krusta ambulancē – neobligāto oftalmoskopijas kursu. Akadēmiska ievirze pastāvēja LU stipendiātiem acu slimībās, no 1926. līdz 1928. gadam tie bija Kārlis Balodis (1889–1964), no 1929. līdz 1931. gadam Visvaldis Strautiņš (1898–1977), no 1931. līdz 1933. gadam Līvija Strautiņa (1902–?) un no 1935. līdz 1937. gadam Jānis Reinhardts (1909–2000), G. Reinharda dēls un vēlāk Pasaules veselības organizācijas eksperts Āfrikā un Ženēvā. No stipendiātiem par asistentu agri mirušā J. Spulgerāna vietā nāca K. Balodis, līdz ņemot pirms tam Novorosijas universitātē Odesā ievērojamā oftalmologa Vladimira Filatova (1875–1956) sagādāto bagāžu.

Profesora J. Ruberta vadībā tika sagatavoti divi promocijas darbi: K. Apinis “Aplanācijas princips oftalmometrijā” 1930. gadā un K. Balodis “Salīdzināmi novērojumi par mehānisko un ķīmisko radzenes tetovēšanu” 1933. gadā; pēc medicīnas doktora grāda iegūšanas abi viņa audzēkņi habilitējās par privātdocentiem atbilstoši 1933. un 1938. gadā, sekmējot katedras turpmāko akadēmisko virzību. J. Ruberta tuvākā skolnieka K. Apiņa vārdiem: “Ziedodams visu savu dzīvi darbam klīnikā, studentu apmācībai, zinātniskiem pētījumiem, profesors J. Ruberts tomēr atrada vēl laiku mācīt tādu pašu darba mīlestību saviem asistentiem. Kliķes gars viņam bija svešs: katram, kam rūpēja darbs – klīnikas durvis bija atvērtas; katram, kas strādāja – profesors neliedza lietpratīgu un derīgu padomu un aizrādījumu. Tanī īsā laikā, ko profesoram J. Rubertam liktenis bija lēmis darboties Latvijā, pateicoties viņa atsaucībai, Acu slimību klīnikā izaugusi jauna acu ārstu paaudze. Šinī laikā ne mazāk kā 12 jauni ārsti ieguvuši speciālista tiesības.”²¹

Profesora J. Ruberta zinātniskās produkcijas pamatmotīvs ir acs patohistoloģija, kam viņš pievērsies jaunībā Tērbatā savu skolotāju E. Rēlmaņa un F. Jevecka un vēlāk, brieduma gados Kijevā, – profesora V. Visokoviča ietekmē, ieskatoties un iedziļinoties orgānu un audu slimīgo pārmaiņu būtībā. J. Ruberta zinātniskais devums aptver aptuveni četrdesmit publicētu darbu. Citi profesora pētījumi veltīti fliktenulozo acu slimību etioloģijai, asaru novadceļu saslimšanai, adrenalīna ietekmei uz acs iekšējo spiedienu, kataraktas ekstrakcijai, acs ābola siderozei un it īpaši trahomas daudzpusīgai izpētei un ārstēšanai. Viņš publicējis arī populārzinātnisku brošūru par savulaik (un arī tagad, diemžēl)

---

²¹ Turpat.

aktuālu jautājumu par redzes traucējumiem, saindējoties ar denaturētu spirtu, tāpat interesējies par specialitātes vēsturi plašākā, filosofiskā skatījumā.

Savukārt viņa vadītās katedras un skolnieku pētījumi veltīti trahomai, glaukomai, leprai, tuberkulozei, luesam, šķielēšanai, tonometrijai, radzenes tetovēšanai, acs bakterioloģijai, refrakcijas noteikšanas metodēm, traumatiskiem acs bojājumiem un īpaši perforējošu brūču ārstēšanai ar konjunktīvas plastiku. Veikti arī patologoanatomiski darbi par iedzimtām orbītas cistām, stiklveidīgu membrānu attīstīšanos acī un par stikla ķermeņa apduļķojuma anatomiju; vēl publicēti darbi par tīklenes ļaundabīgu audzēju apstarošanu ar rentgenstariem, diatermokoagulāciju tīklenes atlobīšanās ārstēšanā u. c.²²

Svarīga profesora J. Ruberta iniciatīva bija Latvijas Oftalmologu biedrības nodibināšana 1932. gada 1. novembrī. No pirmās dienas viņš, protams, bija tās priekšsēdētājs.²³ Tā bija viena no pirmajām un nedaudzajām ārstu specializētajām biedrībām, jo kolēģi tolaik galvenokārt vienojās vai nu pēc nacionālas, vai teritoriālas piederības. Oftalmologu biedrības sēdēs tika apspriesti zinātniski, klīniski un profesionāli jautājumi. Biedrība kļuva par profesora sirdslietu, jo tajā varēja demonstrēt savu lielisko, daudzpusīgo un neizsīkstošo erudīciju. Latvijā tolaik bija 36 oficiāli reģistrēti speciālisti oftalmoloģijā.

Vēl plašāka mēroga profesora J. Ruberta iniciatīva bija Baltijas Oftalmologu biedrības izveidošana 1928. gadā, Rīgā sasaucot 1. Baltijas oftalmologu kongresu (konferenci). Turpmāk pārmaiņus tie notika 1930. gadā Tartu, 1932. gadā Kauņā un 1934. gadā atkal Rīgā ar izbraukumu uz Ķemeriem, kad J. Ruberts, atzīstot viņa nopelnus, vienprātīgi tika ievēlēts par Baltijas Oftalmologu biedrības pirmo Goda priekšsēdētāju²⁴. Arī šāda kolēģu kopības forma tolaik vēl bija retums un daudz deva praktiskās pieredzes apmaiņā un apgūšanā. 1929. gadā profesors J. Ruberts pārstāvēja Latviju internacionālajā oftalmologu kongresā Amsterdamā.

Par nopelniem Latvijas valsts un tautas labā 1927. gadā profesors Jānis Ruberts tika apbalvots ar Triju Zvaigžņu III šķiras ordeni.

Izņemot savu specialitāti, profesoram nekādu īpašu vaļasprieku nebija. Pat savārdzis, slimības gultā, viņš izklaidējies, nevis lasot daiļliteratūru, bet gan ārzemju zinātniskos žurnālus.

Profesors J. Ruberts bija ārsta augstās sūtības, ārsta ētikas un deontoloģijas paraugs un apliecinājums. Visa viņa dzīve bija veltīta acu slimību dziedināšanai. Slimnieks, cietējs viņa klīnikā vienmēr bija pirmajā vietā. Bērnus un sirmgalvjus profesors pieņēma ārpus rindas. Viņš neatteica nevienam pacientam, kas nāca ar savu lūgumu, un profesoram nepastāvēja nacionāla, reliģiska vai politiskās pārliecības atšķirība, bet bija tikai cietēji, kam jāsniedz palīdzība, turklāt

²² Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919–1939. Rīga, 1939, 1. d., 639., 640. lpp.

²³ Chronika // Latvijas Ārstu Žurnāls, 1932, 11. nr., 709. lpp.

²⁴ *Apiņš K.* 4. Visbaltijas oftalmologu sanāksme // Latvijas Ārstu Žurnāls, 1934, 10./11. nr., 690.–709. lpp.

cilvēkiem viņš palīdzēja ne tikai kā ārsts, jo tā bija viņa rakstura būtība. No profesora J. Ruberta laikabiedra profesora E. Kalniņa atmiņām: viņš bija “mīļš cilvēks, kas otram cilvēkam pēc iespējas visur gribēja palīdzēt un labu darīt. Viņš ļaunumu organiski ienīda [...]. Viņš dzīvē meklēja un visiem spēkiem atbalstīja labu, ceļu, skaistu [...], nenodevās fantāzijām un ilūzijām, bet mīlēja visu reālo, īstenību, pašu dzīvi, sabiedrību kā tādu ar visiem tās trūkumiem un kļūdām. [...] Vecs, padzīvojis akademiķis, viņš ikreiz iedegās svētās dusmās un nesaudzīgi šaustīja savus pretiniekus ar sarkastisku ironiju, ja tie gribēja atkāpties no derīgām, veselīgām akadēmiskām tradīcijām”.²⁵ Būdams labs cilvēku pazinējs, profesors reizē bija arī ideāls ārsts.

Kāds no profesora J. Ruberta studentiem izteicās: “Viņa lekcijās mums nenācās pat domāt. Ikvienu viņa doma bija tik skaidra un saprotama, ka pati nogūla mūsu galvās un, reiz tur iekļuvusi, tur arī palika. Profesors bija stingrs un prasīgs, bet arī ļoti taisnīgs. Viņš labi pazina studentus, cik katrs un uz ko spējīgs.”²⁶ Jo viņš bija ne tikai krietns zinātnieks, bet arī veiksmīgs pedagogs ar labām runas dāvanām, prata savos skolniekos izraisīt interesi par oftalmoloģiju.

Profesora āriene bija impozanta un respektabla, iedvesa cieņu un uzticību tāpat kā ar to harmonējošā spēcīgā un krāšņi tembrētā balss. Taču profesors nebija ārišķības piekritējs, piemēram, savu 60 dzīves un 35 darba gadu jubileju 1934. gada maijā atzīmēja pieticīgi. Labi situētam un pārtikušam, viņam, atšķirā no daudziem citiem profesoriem, nebija nekustamu īpašumu. Ārsta privātprakse gan varētu būt bijusi visai ienesīga, taču tai viņš nenodevās vairāk par vienu stundu dienā, jo viss pārējais laiks tika veltīts augstskolai un zinātnei. Atbildot uz kādas aptaujas vaicājumiem, J. Ruberts uzskatīja par nelietderīgu piedalīties politisku partiju darbā, vēlējās, lai aizliegtu alkoholiskus dzērienus un smēķēšanu.²⁷

Rīgā J. Ruberts ar ģimeni dzīvojis divos namos. Vispirms viņš apmetās namā Dzirnau ielā 31, kas celts 1913. gadā pēc arhitekta Artura Medlingera (1880–1961) projekta. Šai namā dzīvojuši arī citi profesori farmaceits Jānis Kupcis (1871–1936), bioķīmiķis Aleksandrs Šmits (1892–1978), bet piemiņas plāksne ir tikai juristam un nacionālās pretošanās kustības vadītājam Konstantīnam Čakstem (1901–1945). Te atradies zobārstes Magdalēnas Kilblokas (1887–1978) kabinets, ko kā patients apmeklējis Valsts prezidents Kārlis Ulmanis.

No 1930. gada Rubertu ģimene dzīvoja būvuzņēmēja un mecenāta Kristapa Morberga (1844–1928) Latvijas Universitātei novēlētā namā Z. Meierovica bulvārī 7 (tagadējā adrese – Basteja bulvārī 12), kas celts 1878. gadā pēc J. F. Baumaņa projekta. Arī šim namam slavenu īrnieku netrūka; piemiņas plāksne

²⁵ *Kalniņš E.* Universitātes bij. rektora prof. Dr. med. J. Ruberta piemiņai // Jaunākās Ziņas, 1934, 3. nov.

²⁶ *Веръ К.* Проф. Я. Руберт, родоначальник молодого поколения латвийских глазных врачей, отличался справедливостью и добротой // Сегодня вечером, 1934, 2 нояб.

²⁷ LVVA, 7427. f., 13. apr., 1504. l., 38. lp.

ir vēsturniekam profesoram Jānim Zutim (1893–1962), bet no 1950. līdz 1987. gadam tas izmantots Rīgas Medicīnas institūta administratīvām vajadzībām.

J. Rubertam bija divi jaunāki brāļi, kam viņš palīdzēja izskoloties un dzīvē nostāties uz kājām. Bernhards Ruberts (1877–1960) ilgāku laiku bija Rīgas pilsētas lopkautuves veterinārārsts, bet Arnolds Ruberts (1885–?) – jurists un advokāts Kijevā un Rīgā. Viņu māsa Antuševas kundze vēl pēc Otrā pasaules kara bija Acu slimību klīnikas saimniecības pārzine.²⁸

Profesora J. Ruberta ģimenē auga trīs bērni. Jaunākā meita Kēte (1907–1924) pāragri mira, nenasieguni pilngadību. Vēl smagāks trieciens bija dēla Bernharda Ruberta (1903–1933) nāve. Viņš kā jauns acu ārsts bija tēva cerību lielākais lolojums.²⁹ Palika vecākā meita Karina. Tas viss negāja secen profesora veselībai – jau 1924. gadā nopietni saslimis, viņš ik pa laikam atkārtoti ārstējās Rīgā populārā ārsta Kurta Haha (1881–1964) klīnikā Mežaparkā, Ezermalas ielā 34.

Profesors Jānis Ruberts nomira 1934. gada 1. novembra vakarā pēkšņi ar trieku savā dzīvoklī Rīgā sešdesmit gadu vecumā, vēl dienā kaut ko lasījis un skatījis ar paša mikroskopu. Pēdējā ceļā no Universitātes galvenās ēkas viņu izvadīja visi studenti, starp runātājiem bija izglītības ministrs Ludvigs Adamovičs (1884–1942), rektors Jūlijs Auškāps (1884–1942), Medicīnas fakultātes dekāns Pēteris Sņikers, no Latvijas Bioloģijas biedrības – jauniņais profesors Pauls Stradiņš (1896–1958) u. c. Četru melnu zirgu vilkts katafalks sēru procesijā pa Valdemāra ielu piestāja pie Acu slimību klīnikas 1. slimnīcā, bet Lielajos kapos nelaiķis tika guldīts līdzās savam nelaimīgajam dēlam³⁰.

Jāņa Ruberta vārds ir labi saglabājies Latvijas medicīnas un augstākās izglītības vēsturē. Tiesa, plašākas biogrāfiskas apceres par viņu līdz šim nav publicētas, jo tuvāko līdzgaitnieku K. Apiņa, K. Baloža, E. Jansona raksti apjomā nepārsniedza pāris lappušu, bet nākamie autori lielākoties pārrakstījuši iepriekš pateikto. Viņš ir iekļauts enciklopēdijās, biogrāfiskos rādītājos, vēsturiskos apskatos visos laikos kā pirms, tā pēc Otrā pasaules kara gan Latvijas, gan ārlatviešu izdevumos, tāpat arī savās kādreizējās darbības vietās Igaunijā un Ukrainā. Profesora J. Ruberta ieguldījums tād ir pamanāms kā laikā, tā telpā.

Pēdējais zīmīgākais akcents šeit likts 1998. gada 25. maijā, kad Lielajos kapos līdzās LU lielā labdara K. Morberga apbedījumam tika atklāts piemiņas akmens J. Rubertam, jo izrādījās, ka laika gaitā viņa kapa vieta izzudusi. Skatot studentu kora izpildītai LU himnai, pārsegu noņēma LU rektors profesors Juris Zaķis un Latvijas Acu ārstu asociācijas priekšsēdētāja docente Guna

²⁸ Informāciju snieguši veterinārārsts profesors Igors Afanasjevs Rīgā un oftalmologs Viktors Vīpmanis Jelgavā.

²⁹ Покончил с собой сын проф. Руберта – 29-летний врач // Сегодня вечером, 1933, 17 февр.

³⁰ Prof. Jāņa Ruberta pēdējais ceļš smiltainē // Jaunākās Ziņas, 1934, 5. nov.

Laganovska. Varbūt nejausa, bet drīzāk gan likumsakarīga sakritība bija LU Medicīnas fakultātes atjaunošana tieši šai laikā.

Savdabīgāk veidojās J. Ruberta izveidotās zinātniskās un klīniskās skolas pēctecība. Pēc profesora nāves katedras un klīnikas vadību pārņēma viņa tuvākais un daudzsološākais skolnieks privātdocents K. Apinis. Sekoja ļoti nepievilcīga lappuse Universitātes vēsturē, jo kāda korporācija uzskatīja, ka katedra un konkrētais profesora amats pieder tai, tāpēc pārbalsojot 1935. gadā ievirzīja tajā savu pārstāvi, Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri privātdocentu E. Jansonu, kas par to nemaz nebija domājis un sācis sekmīgu administratīvu karjeru par Rīgas pilsētas Veselības nodaļas vadītāju. E. Jansons kļuva par docentu, vecāko docentu, profesoru, taču 1940. gadā, valsts varai mainoties, bija spiests atkāpties docenta K. Apiņa priekšā. Savukārt 1941. gadā norisa nākamā rokāde, K. Apini padzenot no fakultātes, bet 1944. gada rudenī abi bēgļu gaitās nokļuva Vācijā: 1945. gada 27. septembrī Leipciģā pāri profesoram E. Jansonam pārbrauca sarkanarmijas tanks, bet docents K. Apinis vēlāk nokļuva ASV un līdz mūža galam bija globālās Latviešu ārstu un zobārstu apvienības priekšnieks, vienojot trimdā izkaisītos kolēģus.

Latvijā bija palicis vienīgi privātdocents K. Balodis, kas 1944. gadā uzņēmās Acu slimības katedras vadību, 1946. gadā tika ievēlēts par profesoru un turpmāk līdz mūža galam 1964. gadā ļoti sekmīgi veidoja Latvijas oftalmologu nākamo paaudzi, saņemot arī oficiālu valsts varas atzinību: Latvijas PSR Nopelniem bagātais zinātnes darbinieks, Ļeņina ordeņa kavalieris. 1947. gadā viņš atjaunoja Latvijas Acu ārstu zinātnisko biedrību, kurā 1950. gadā bija 47, 1960. gadā – 102, 1989. gadā – 139 kolēģi. Profesors K. Balodis, lai arī daudz paveicis pēckara grūtajos apstākļos, tomēr nesasniedza sava šefa pazīstamības līmeni Eiropā, ko no Padomju Savienības atdalīja dzelzs aizkars. No K. Baloža stafeti pārņēma profesore Guna Dambīte, kam mūsu dienās seko jaunākas kolēģes, jo notikusi profesijas gandrīz pilnīga feminizācija.

Ja lielāko daļu no 253 sertificētiem oftalmologiem, kas Latvijā strādāja 2006. gadā, varētu uzskatīt par profesora K. Baloža zinātniskajiem un klīniskajiem mazbērniem, tad tiklab viņi bija arī profesora J. Ruberta zinātniskie un klīniskie mazmazbērni. Paaudžu pārmantojamība turpinās.

Atgriežoties sākumā: “[..] acīm ir uzdevums būt ne vien par redzes orgānu, bet kalpot arī citiem nolūkiem”.

Acis kā dvēseles un miesas spogulis.

Vai var vēl ko skaistāku pateikt?

Arnis Vīksna

J. Ruberts 19. gs. beigās

Skats uz Buļļupi no vietas, kur kādreiz atradās Rubertu māja Daugavgrīvā
(A. Viksnas foto, 2006. g.)

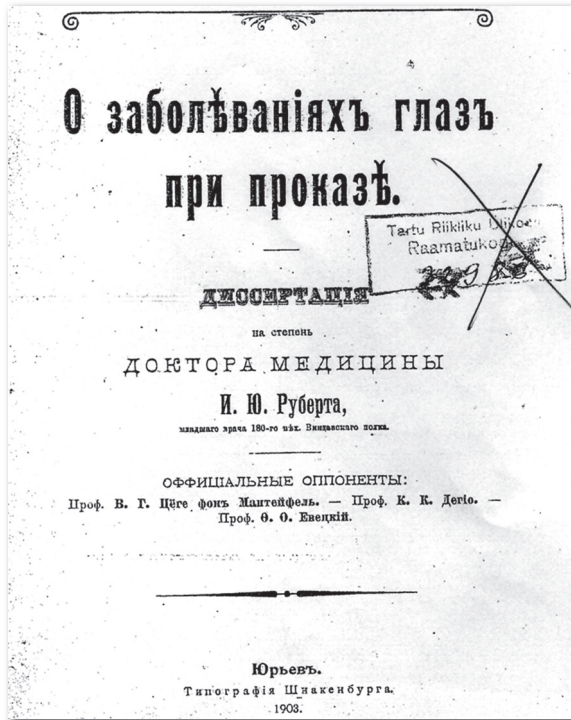
J. Ruberts ar brāli Bernhardu (stāv), ap 1900. g.

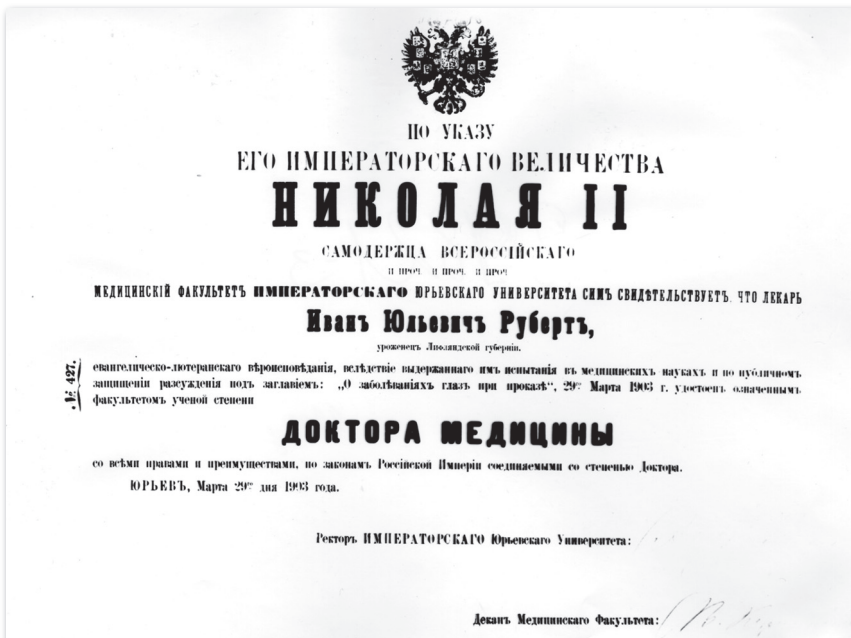
J. Ruberts Tērbatas universitātē, 1894. g.

Agrākās Aleksandra ģimnāzijas ēka Rīgā, kurā J. Ruberts mācījies no 1886. līdz 1894. gadam (tagad Latvijas Mūzikas akadēmija) (J. Aldersona foto, 1984. g.)

J. Ruberta disertācijas „Par lepras izraisītām acu slimībām” izdevuma titullapa, 1903. g.

J. Ruberta medicīnas doktora diploma kopija no viņa personīgās lietas, Igaunijas Valsts vēstures arhīvs, 1903. g.

Kijevas universitātes Acu slimību klīnikas ēka, kurā strādāja J. Ruberts
(J. Duplenko foto, 2006. g.)

J. Ruberta kādreizējā dzīvesvieta Kijevā, Nestora ielā 42 (J. Duplenko foto, 2006. g.)

Rīgas pilsētas 1. slimnīcas ambulances ēka, kurā atradās J. Ruberta vadītā Acu slimību klīnika (A. Biedriņa foto, 1987. g.)

Profesors J. Ruberts (centrā) LU Medicīnas fakultātes studentu vidū, ap 1930. g.

LU Medicīnas fakultātes sēde, ap 1927. g. No kreisās uz labo centrā: Andrejs Skuja, Pēteris Sniķers, Ernests Putniņš, Eduards Gartiņč, Arsenijs Starkovs, Ernsts Fērmanis. Galdā ārmalā: Kārlis Barons, Roberts Krimbergs, Jānis Miķelsons, Mārtiņš Zīle, Edvarts Kalniņš, Jānis Ruberts, Hermannis Budulis, Ernests Paukulis, Jēkabs Alksnis, Cezars Amslers, Ferdinands Neireiters, Romans Adelheims, Ernests Jansons, Vasilijš Kļimenko.

Profesors J. Ruberts Rīgas 1. slimnīcā, ap 1930. g.

Profesors J. Ruberts izmeklē slimnieci Acu slimību klīnikas ambulancē,
blakus asistents K. Apiņš, ap 1930. g.

Profesors Dr. med. RUBERTS
 Dzirnāvu ielā Nr. 31
 (Antonijas ielas stūrī)

Главный болтзня
 Augenkrankheiten
 3—5.

Английский язык!

Rp. 19 ⁶/_{vii} 26

Репетити и оптик. атер ацис иепилекс,
 неомомберотн, асис вали келфис
 сасавинт (Адропкс. гуд.). Векхил
 неле стипи пемасинет (л. о. ч, м. л. л.)

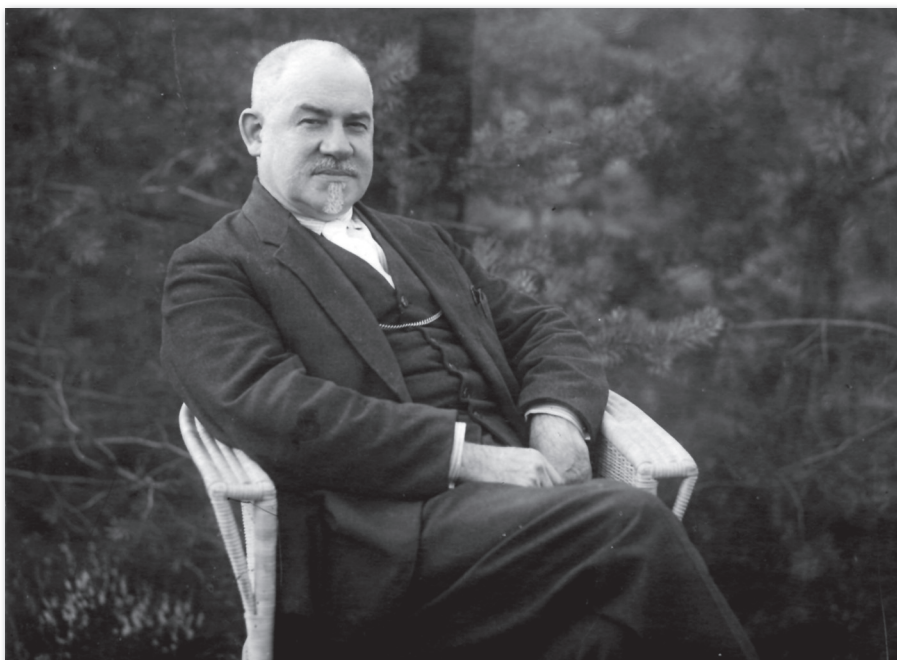
Редис левис атер ацис лелжя
 прси тунет (Немангирн дестр.)

гидоме, кэ сит лелт прес
 нп истреккасисо пресса.
 Вн асривант Ф. Шуберт

Profesora J. Ruberta rokraksts, 1926.g.

Profesors J. Ruberts (1. rindā ceturtais no labās) Rīgas pilsētas dzelzceļa stacijā pirms došanās uz Baltijas oftalmologu konferenci Kauņā, 1932. g. 25. maijs.

Profesors J. Ruberts atpūtas brīdī, ap 1930. g.

J. Ruberta bijusī dzīvesvieta Basteja bulv. 12, Rīgā (A. Vīksnas foto, 2006. g.)

J. Ruberta bijusī dzīvesvieta Dzirnānu ielā 31, Rīgā (A. Vīksnas foto, 2006.)

Profesora J. Ruberta piemiņas zīme Lielajos kapos (A. Dzeņa foto, 1998. g.)

Acis kā dvēseles un miesas spogulis*

Nevienam no mūsu jūtu orgāniem, nevienai no mūsu ķermeņa daļām nav tapusi piegriezta tāda vērība kā acīm. Visas tautas visos laikos cildinājušas acis un viņu skaistumu, un viņām par godu veltītām slavas dziesmām nav gala. Un tiešām bagāti un daždažādi ir tie iespaidi, kuņus uztveram savām acīm. Mēs redzam veidus, krāsas, kustības... Bez acīm ārpusaule mums nebūtu nekas cits kā temperatūras, ožas, garšas, dzirdes un citu jūtu un iespaidu chaoss, tikai redze nes šeit kārtību un dod saskaņu šai iespaidu mudžeklī.

Bet arī citādi acis atšķiras no pārējiem jūtu orgāniem. Kamēr pēdējie tikai uztver ārējos iespaidus, acis viņus spēj atkal atveidināt un atstāstīt. Šo acu valodu labi pazīst un lieto visos tautas slāņos, ir veci, ir jauni, ir augsti, ir zemi. Neviena valoda pasaulē, cik labskanīga, izteiksmīga un izveidota tā arī nebūtu, nemēdz tik pārliecinoši un vareni iespaidot mūsu garu un sirdi kā acu valoda. Ne par velti jau vecie filosofi sauca acis par *dvēseles spoguļi*, un Plīnijs³¹ pat raksta: “Droši dvēsele mājā acīs, viņas deg, kustas šurp un turp, asaro un mirkšķina; kad mēs viņas skūpstam, mums šķiet, ka mēs aizskarām pašu dvēseli.” Līdzīgas domas par acs sakaru ar dvēseli mēs sastopam gandrīz visos vēlākos fiziognomiskā³² satura rakstos līdz pagājušā³³ gadusimteņa vidum. Senie dabas pētnieki un filosofi domāja, ka zem dvēseles iespaida no redzes nerva un tīklenes notiekot pastāvīga izstarošana uz ārieni. Gadījumos, kur dvēsele atrodas stiprā uzbudinājumā, dvēseles fluidums³⁴ iztektot lielākā mērā un acis top dedzīgākas nekā kad mēs esam mierīgi un jūtamies omulīgi. Pie seniem grieķiem ideja par visādu šķidrumu tecēšanu kā ķermenī, tā arī ārpus tā bija stipri izplatīta, un arī pašu redzes aktu viņi izskaidroja ar zināmu fluidumu iztecēšanu no smadzenēm acīs. Pamatojoties tālāk uz novērojumiem pie kustoņiem un tumsā dzirkstošām acīm, pētnieki domāja, ka fluidums izstaro no acīm uz ārieni. Šos nepareizos slēdzienus pārnesot uz cilvēka acīm, pētnieki izlietoja par labu arī acu valodas izskaidrošanai. Tātad uzskats par acīm kā par dvēseles spoguļi bija it kā pierādīts arī zinātniski un varēja tādēļ valdīt tālāk kā neapstrīdama dogma.

Arī teika par *ļauo skatienu* bez šaubām aizrāda uz acs sakaru ar dvēseli un uz pēdējās izplūšanu no acīm. Ideja par apburšanu ar acīm sastopama gan

---

* Akadēmiskā runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 1923. gada 28. septembrī.

³¹ Plīnijs Vecākais (23–79), romiešu rakstnieks.

³² Fiziognomija – sejas izteiksme.

³³ 19. gadsimta.

³⁴ Fluids, fluidums – netverams kopiespaids.

vecākos chaldeju, indiešu, persiešu un ēģiptiešu zvērestos un lūgšanās, gan arābiešu pasakās, gan vecziemeļnieku teikās, gan ebreju nostāstos, gan pie grieķiem un romiešiem, gan pie tatāriem, ķīniešiem, grenlandiešiem, gan pie dienvidu jūras salu apdzīvotājiem, ar vienu vārdu, pie tautām, kuŗām nekad nav bijušas nekādas satiksmes un nekā kopēja, tā ka jādomā, ka ticējums par ļauno skatienu radies visā pasaulē neatkarīgi, viņa cēlonis ir vispārējs un sasakņojas dziļi paša cilvēka dabā. Mēs redzam, ka ļaužu ticībā acs zināmos gadījumos var būt pat nelaimes un šausmu orgāns, kādēļ arī sastopam ne mazumu tādu līdzekļu, kuŗi noder aizsargam pret tādām acīm; vēl šodien itālietis nes sarkanu korāli un arābiete izpušķo savu bērnu ar pusmēnesi, lai viņu izsargātu no ļaunām un greizām acīm.

Pēc visa pievestā nebūtu lieks jautājums, kā gan augšminētā izstarošanas teorija savienojama ar mūsu moderno zinātņi, sevišķi fizioloģiju un oftalmoloģiju. Pēc mūsu tagadējiem uzskatiem medicīnā par kaut kādu no acs jeb redzes nerva un tīklēnes izejošu izstarošanu absolūti nevar būt vairs nekāda runa. Aci tagad uzskata par uztveŗošu un radošu orgānu. Tīklēnes uzdevums uzķert uz viņas krītošos gaismas starus, un redzes nerva – nodot it kā pa telegrāfa drāti šos tīklēnei piešķirtos iespaidus smadzenēm. Lai gan pie šī procesa tīklēnei jāpiedalās ne vien pasīvi un viņā zem staru iespaidiem norisinājas arī daži ķīmiski procesi, tomēr par kaut kādu izstarošanu jeb emanāciju nekādā ziņā nevar būt runa. Visi tie jaukie un skaņie vārdi, ar kuŗiem vēl pagājušā gadu simtņņa sākumā dabas filosofu rakstnieki mums bija tēlojuši dvēseles izstarošanu caur acīm, tagad izrādījušies par nepareiziem un no oftalmoloģijas viedokļa neiztur nekādas kritikas.

Pirmais, kas mēģināja jautājumu par acu valodu nostādīt uz nopietna anatomiski fizioloģiska pamata, bija Johanness Millers³⁵, tagadējās fizioloģijas nodibinātājs. Vēlākie pētnieki visi šo ceļu gājuši, pie tam vieni piegriezuši vairāk vērības pašai acij, meklējot viņā izskaidrojumus acu valodai, otri atkal domājuši, ka skatiens un izteiksme nestāv nekādā sakarā ar aci, bet pie viņa izveidošanas piedalās ārpus acs esošie momenti.

Par pašu aci jāsaka, ka te kristu svarā viņas lielums, ārējā forma, krāsa un spožums. Jau senie grieķu filosofi piegrieza šīm īpašībām vērību un mēģināja pēc viņām noteikt cilvēka raksturu. Tā pelēkās acis tapa turētas par viltīgām, zilās par uzticīgām, brūnās par blēdīgām, melnās, tumšās par neizdibināmām un bīstamām. Bet ja nu mēs sāktu pārbaudīt, cik bieži mūsu pažiņu aprindās pie viltīgiem sastopamas pelēkas acis, pie uzticīgiem zilas utt., mēs ātri vien pārliecinātos, ka acu krāsai šeit nav nozīmes. Līdzīgi mums klātos, ja mēs aplūkotu jautājumu par acu formu un lielumu.

Citādi lieta stāv ar acu spožumu. Dzejnieki viņu salīdzina ar spoguļi, dārgakmeņiem, zvaigznēm, mēs ikdienišķā dzīvē viņu apzīmējam par acs uguni. Senatnē spodrās acis uzskatīja par krietņības un augstsirdības simbolu, kamēr

³⁵ Johanness Millers (1801–1858), vācu dabaszinātnieks.

nedzīvās aizrādīja uz nelaba rakstura īpašībām. Tā Sallustijs³⁶ raksta, ka zināmam Katilīnam³⁷ esot bijušas nespodras acis, un līdzīgas ziņas mums sniedz Svetonijs³⁸ par asinskārīgo Neronu³⁹; turpretim enerģiskajam Tibērijam⁴⁰ acis esot bijušas tādas ugunīgas, ka pat tumšākā naktī viņš esot visu redzējis un novērojis. Arī mūsu dienās skaidru aci mēdz uzskatīt par augstsirdības zīmi. Tālāk mēs zinām vēl, ka acu spodrumi nav vienmēr vienāds un viegli mainās atkarībā no mūsu gara stāvokļa. Priekā mūsu acis dzirkst un spulgo, bēdās viņu uguns mirdz vāji. Tomēr acs spožumam nav nekas kopējs ar mūsu gara darbību; viņš ir tikai fiziska parādība, mūsu radzenes reflekss, uz pēdējās kritušo gaismas staru atspoguļošana. Aplūkojot mākslīgas acis vasku figūrās, mēs arī sastopam tādus refleksus, bet acis ir stīvas un viņu skatiens ciešs, viņām trūkst īpatnības, kuŗu raksturojam kā acs uguni un kuŗa mainās ar mūsu gara stāvokli. Bet ja nu mēs tādu mākslīgu aci liekam valkāt cilvēkam, kam dabiskās trūkst, mēs redzam, ka viņa kustas, seko kustībā dzīvai acij un ne tik vien atspoguļo starus, bet iegūst arī augšminēto uguni, nereti tāda acs mēdz būt pat ugunīgāka par otru – dzīvo aci, sevišķi ja pēdējās radzene duļķaina. Nevien nezinātājam, bet dažreiz pat speciālistam tādu aci ir grūti atšķirt no dzīvas. Viss tas bez šaubām aizrāda, ka īpašība, kuŗu mēs apzīmējam par acs uguni, nav jāmeklē pašā acī, bet ārpus tās.

Interesanti šai ziņā ir franču pētnieka Dišēna (*Duchenne*)⁴¹ klasiskie eksperimenti. Elektrizējot visvisādas ģīmja muskuļu grupas un atstājot aci pilnā mierā, Dišēnam izdevās atveidēt dažādas ģīmja izteiksmes: vienreiz acis laistījās laimībā, otreiz eksperimenta objekts atkal skatījās gan baltām, gan gaŗām, gan platām acīm, un viss tas notika acu ābolam pašam aktīvi nemaz nepiedaloties. Šie eksperimenti skaidri pierāda, ka pie mūsu gara stāvokļa plastiskas atveidnāšanas ne acīm piemīt galvenā loma, bet viņu tuvumā esošiem muskuļiem un ķermeņa daļām. Šo muskuļu darbība parādās galvenā kārtā plakstiņu un uzaču kustībās. Plakstiņiem paceļoties un nolaižoties, mainās ikreiz arī acu spraudziņas platums. Un reizē ar to stipri atdzīvojas radzenes reflekss. Acs uguns piepešā uzliesmošana, kā mēs to pie zināmiem afektiem novērojam, tā arī viņas pamazināšanās, kuŗa atkal raksturo citus dvēseles stāvokļus, galvenā kārtā atkarājas no dažādā acs spraudziņas platuma. Citi momenti, kā acs lielums, vaŗavīksnenes krāsa, tikai tik tālu kristu svarā, ka pie lielām acīm acu spogulis lielāks nekā pie mazām un pie tumšas vaŗavīksnenes radzenes reflekss stiprāks nekā pie gaišas. Pie visiem afektiem, kuŗi sevišķi uztrauc mūsu garu un paaugstina viņa darbību, kā plakstiņi, tā arī uzacis paceļas. Prieks, sajūsmināšanās, paŗpaļāvība, augstprātība saistīti ar acs spraudziņas

³⁶ Sallustijs (86–ap 35 p. Kr.), romiešu vēsturnieks.

³⁷ Katilīna (ap 108–62 p. Kr.), Senās Romas politisks darbinieks.

³⁸ Svetonijs (ap 70–122), romiešu vēsturnieks.

³⁹ Nerons (37–68), Senās Romas imperators.

⁴⁰ Tibērijs (42 p. Kr.–37), Senās Romas imperators.

⁴¹ Gijoms Dišēns (1806–1875), franču neirologs.

palielināšanos un acs uguns uzliesmošanu. Turpretīm visiem afektiem, kuŗi ārkārtīgi neuztrauc mūsu garu, bet drīzāk viņu noskaņo maigi, omulīgi, patīkami, seko augšējo plakstiņu nolaišanās un acs spraudziņu sašaurināšanās, bieži piedaloties arī apakšējiem plakstiņiem. Apakšējo plakstiņu pacelšanos mēs novērojam sevišķi dzimuma kaislību savīļņojumā. Jau senie grieķi to bija smalki uzķēruši, tēlodami savu mīlestības dievieti Venēru⁴² skaistām mandeļveidīgām acu spraudziņām, turpretīm mūžīgi šķīsto Atēnu⁴³ mēs visur sastopam plati atvērtām acīm un stipri nolaistiem apakšējiem plakstiņiem.

Sevišķi stipru augšējo plakstiņu nolaišanos mēs redzam afektos, kuŗi nospiež mūsu gara stāvokli, kā bēdās, rūpēs, pievīļoties cerībās, kādēļ arī acs uguns šais gadījumos deg ļoti vāji.

Tā kā nu šīs uguns pastāvīgā maiņa, kuŗa attēlo mūsu dvēseles stāvokli, neatkarājas no pašām acīm, bet no viņu tuvākās apkārtnes, tad arī acis mums neko tuvāk neizsaka par mūsu dvēseles stāvokli, viņas tikai aizrāda, ka pēdējais uzbudināts jeb mierīgs, vienīgi ģīmja muskuļi, sevišķi acs apkārtņē, mums dod vajadzīgo atbildi. Šo apstākli labi uzsvērdams, ticīgais muhamedānietis⁴⁴ aizklāj savām sievām seju ar plīvuru, atstājot tikai acis vaļā, jo pēdējās vien nav spējīgas kaut ko izpaust, un acu valoda, citādi ļoti dzīva un viegli saprotama, apklust, kamēr skaudīgais plīvurs aizklāj seju.

Bez augšminētiem muskuļiem liela fiziognomiska nozīme piemīt vēl muskuļiem, kuŗi kustina pašu acs ābolu; viņi pieguļ pēdējam un ar viņu kopā atrodas acs dobumā. Pie lielākās mūsu dvēseli stiprāki uztraucošo afektu daļas mēs nomanām pavairotu acu kustēšanos. Ātri un pastāvīgi болоšās acis dusmu pārņemtā cilvēkā visiem pazīstamas, arī salīgsminātā un sajūsminātā indivīda acis kustas dzīvi šurp un turp, kamēr bailīgā acis ir nemiera pilnas. Bet visiem dvēseli stipri uztraucošiem afektiem nebūt nepiemīt īpatnēja pavairota kustība. Tā lielās bailēs stīvs skatiens un pilnīga acu nekustība mēdz būt pastāvīga parādība, tāpat arī pārsteigtais un izbīrīnījies indivīds lūkojas uz pārsteigumu radošo priekšmetu. Psychisko darbību pamazinoši un apspiedoši afekti tipiskā veidā palēnina acu kustēšanos, ko mēs novērojam pie bēdīgiem, noskumušiem un apspiestiem indivīdiem.

Tālāk aiz acs ābola muskuļu darbības attēlojas ne vien atsevišķas ātri pārejošas maiņas mūsu gara stāvoklī, bet pamazām pie katra indivīda attīstās viņam īpatnējs acu stāvoklis, kuŗš mums dod iespēju taisīt pat zināmus slēdzienus par viņa raksturu un kuŗu mēs apzīmējam par skatienu. Tā lepnām un iedomīgām personām piemīt skatiens uz augšu, kautrīgiem un pazemīgiem uz leju. Personas, kuŗām acu asis stāv mazliet uz iekšu, atstāj inteligentu iespaidu; viņas liekas visu ievērojot un par visu interesējoties, viņu skatienu mēdz apzīmēt par asu jeb caurbīgu. Portreju gleznotāji bieži mīl izlietot šo skatienu savās gleznās, kamdēļ

⁴² Venera, romiešu analogs sengrieķu mīlas un skaistuma dievietei Afroditēi.

⁴³ Atēna, sengrieķu kara, uzvaras, gudrības, mākslas un amatniecības dieviete.

⁴⁴ Musulmanis.

galvenā kārtā sasniedz iespaidu itkā gleznas figura fiksē aplūkotāju no visām pusēm. Pavisam citādu izteiksmi rāda acis ar asīm mazliet uz ārieni. Tādas acis izskatās kā sapņainas un dziļās domās nogrimušas, tālu no šīs pasaules un visa laicīgā. Šo skatienu klasiskā veidā izlietojis Rafaēls⁴⁵ pie savas Siksta Madonas un viņas rokās esošā Jēzusbērna. Arī daudzās citās gleznās un krūšutēlos mēs varam sastapt minēto skatienu. Dzīvē visbiežāki mēs viņu novērojam pie garīgi nodarbinātām personām. Ikkatram no mums ir mūsu individualitātei īpatnējs un raksturīgs skatiens, pie kam pie viena viņš vairāk krīt acīs, pie otra mazāk.

Saņemot vēlreiz īsi kopā visu līdz šim aplūkoto, mēs redzam, ka acu ābols pie mūsu dvēseles stāvokļa atveidinājuma aktīvi nepiedalās, bet visu fiziognomisko darbību izpilda tuvākie muskuļi. Plakstiņu un radzenes reflekss pārvēršas par dzīvu un fiziognomiski skaļi runājošu acs uguni, bet acu ābolu muskuļi ar savu darbību apbalvo aci ar visskaistāko dāvanu – ar skatienu. Ja nu mēs apzīmējam aci kā dvēseles spoguļi, tad mēs tām parādām godu, kuŗš mazākā mērā pienākas viņām, bet galvenā kārtā plakstiņu un viņu tuvumā esošiem muskuļiem.

Aplūkojuši aci kā mūsu dvēseles attēlotāju, mēs jautāsim, vai arī *starp aci un miesu* nepastāv kāds *sakars*? Atbildot uz šo jautājumu, mēs redzēsim, kā acs arī šai ziņā mums daudz ko māca un daudz ko izpauž. Sakars starp aci un pārējo organismu, kā arī viņa atsevišķām daļām tuvāki tapa pazīstams samērā vēlu, kad oftalmoloģija nodibinājās par atsevišķu specialitāti un pie viņas uzbūves pirmajā kārtā sāka piedalīties paši acu ārsti. Pavisam jaunu virzienu oftalmoloģija ņēma ar 1851. g. ar Helmholca⁴⁶ ģeniālo acs spoguļa izgudrojumu. Līdz tam laikam ārsti pazina tikai ārējo aci, procesi, kas norisinājās acs dziļumā, bija gandrīz tikpat nepieejami un nepazīstami kā senlaiku grieķiem. Acu spoguļis atklāja jaunu pasauli: tagad bija iespējams dzīvā acī novērot redzes nervu tīkleni ar viņas asinsvadiem un citas acs dziļākās daļas un pie tam vēl diezgan stiprā palielinājumā. Embrioloģija un salīdzināmā anatomija māca, ka minētās acs daļas attīstījušās no smadzenēm, un nav brīnums, ka pārsteidzoši bieži pie smadzeņu slimībām mēdz saslimt arī redzes nervs ar tīkleni. Daudz ir tādu gadījumu, kur slimnieks galvas sāpju dēļ apstaigājis visvisādus ārstus, beidzot nokļūst pie acu ārsta, kuŗš konstatē abās acīs redzes nerva uzplūdumu – slimību, kuŗa 80% gadījumos aizrāda uz augoni smadzenēs un pārējos gadījumos uz citām smadzeņu slimībām. Spriežot pēc acu un nervu ārstu kopējiem piedzīvojumiem, 90% no visiem smadzeņu augoņiem ir kopēji ar redzes nerva minēto pārmaiņu, kas uztverama ar acu spoguļi. Citām reizēm mēs atkal konstatējam redzes nerva atrofiju, kas vienā gadījumā raksturiski aizrāda uz mugurkaula smadzeņu diloni, otrā uz izkaisīto centrālās nervu sistēmas sklerozi utt. Asinsvadi, kuŗus novērojam ar acs spoguļi, pieder ar smadzeņu asinsvadiem pie vienas un tās pašas sistēmas; pēdējie tiešai novērošanai nav pieejami, bet par viņu stāvokli mēs

⁴⁵ Rafaēls (1483–1520), itāliešu gleznotājs.

⁴⁶ Hermanis Helmholcs (1821–1894), vācu fiziķis, fiziologs un filozofs.

nereti varam spriest pēc viņu sazarojumiem acī. Tur, kur neviens vēl neparedz trieku vai citas asinsizplūduma sekas smadzenēs, acu spogulis bieži mēdz būt pirmais pareģis. Daudz, daudz mēs varētu vēl minēt to gadījumu, kur pastāv visciešākais sakars starp acs dibenu un centrālo nervu sistēmu; ne par velti viens no ievērojamākiem nervu ārstiem savā laikā bija nosaucis oftalmologiju jeb acs dibena izmeklēšanu par cerebroskopiju, tas būtu smadzeņu izmeklēšanu. Vēlāk oftalmoskopijai pienākot klāt perimetrijai jeb redzes lauka izmeklēšanai, tapa iespējams uz acs izmeklēšanas pamata noteikt nevien slimību, bet dažos gadījumos noteikt arī viņas mitekli smadzenēs. Liela nozīme piešķirama arī visādām zīlītes, akomodācijas un acu muskuļu traucējumiem. Tā nevienādās, no gaismas nesavelkošās zīlītes bieži vien ilgi var būt pirmais un vienīgais draudoša vai pat jau iesākušās mugurkaula smadzeņu diloņa simptoms, tāpat smadzeņu vai kādas citas centrālās nervu sistēmas slimības simptoms, pie kam pašam slimniekam minētais zīlīšu stīvums un nevienādība var palikt visu laiku pat nepamanīti, un slimnieks var pagaidām justies pat pilnīgi vesels.

Nevien tādu orgānu, kā centrālās nervu sistēmas saslimšanu, kuņai acs ir tuvu rada, mēs varam noteikt pēc acīm, bet arī citu. Tā pie zināmiem kroniskiem nieru iekaisumiem saslimst raksturiskā veidā tīklene, pie kam statistika pierāda, ka divi trešdaļas šo slimnieku viena līdz divi gadu laikā iet bojā, pateicoties viņu nieru kaitei. Traģiski vēl ir, ka šo slimnieku vairākums vispirms griežas pie acu ārsta viņa vājās redzes dēļ, neko vēl nezinādami par savu grūto nieru kaiti. Līdzīgā veidā saslimst acs arī pie cukura slimības, arī šeit nereti slimnieks papriekšu uzmeklē acu ārstu vājā redzes dēļ, kuņš tādos gadījumos atrod vai nu duļķojumus lēcā, vai pārmaiņas tīklenē.

Arī pie lipīgām slimībām, gan vietējām, gan vispārīgām, gan akūtām, gan kroniskām, mēs gandrīz uz katra soļa novērojam acs piedalīšanos. Mums visiem labi zināms, ka pie bakām bieži saslimst arī acs, un tur, kur vēl netop izdarīta potēšana jeb viņa nav obligatoriska, bakas ir viens no visbiežākiem cēloņiem neizārstējamai aklībai. Krievijā, kur plosījās un vēl tagad plosās tīfs visādos veidos, mēs pastāvīgi varējām novērot acu saslimumus atkarībā no viņa, pie tam katram tīfam īpatnējā veidā. Ļoti bieži sirgst ar acīm pie atguļas tīfa, šeit saslimst tā saucamais acu dzīslu aparāts, kuņā ietilpst vaņavīksnene ar josleni un dzīsleni. Acs iekaisums parādās ne pašā lēkmē, bet starpbrīžos jeb arī pēc izveseļošanās no viņa, dažreiz pēc pusgada un pat vēlāk. Apmēram piektā daļa ar atguļas tīfu slimojošo sirga ar vaņavīksnenes un joslenes iekaisumu, un otrādi, atkal pāri par 90% šo plēvju iekaisumiem par cēloni bija atguļas tīfs, kurpretim priekš kara⁴⁷ pirmo vietu ieņēma luess, tad nāca reumatisms un citas slimības. Pie izsitumu tīfa dzīslu aparāts palika vesels, bet saslima nervi, kā redzes, acu, muskuļu un jušanas nervi, tā arī tīklene. Pie izsitumu tīfa acis sirga retāk nekā pie atguļas tīfa, bet sekas bija nopietnākas un process nereti izbeidzās ar aklību, turpretim pie atguļas tīfa acis izveseļojās. Acu kaite norisinājās tik raksturīgi, ka

---

⁴⁷ Pirms Pirmā pasaules kara.

jau pēc viņas klīniskās ainas mēs varējām taisīt slēgumu par tīfu. Bija gadījumi, kur slimniekam bez šaubām bija izsituma tīfs, bet acis norādīja uz atguļas tīfu, tuvākā izmeklēšana pierādīja, ka slimniekam reizē abi tīfi.

Vēl biežāk mēs redzam acis sirgstam ar vispārīgām kroniskām, kā lipīgām, tā asins un vielu maiņas slimībām. Tā skrofuloze mēdz būt visbiežāk par cēloni acu slimībām bērnu un jaunības gados. Pie viņas sastopamie plakstiņu, saišķu plēvītes un radzenes iekaisumi ir ļoti raksturīgi, nereti acu ārsts pirmais konstatē skrofulozes parādības pie bērna, kuŗam tikai vēlāk seko pārējās; vēlākos gados un pat vēl vecumā, kad skrofuloze jau izzudusi un sen aizmirsta, skropstiņu anomālijas un tipiskie radzenes plankumi mums atgādina jaunībā pārciesto slimību. Skrofulozei līdzīgu lomu bērnībā spēlē vēlākos gados tuberkuloze un sifiliss, – nav gan nevienas acu daļiņas, kuŗa nevarētu saslimt ar viņām. Acs sifilisu mēs novērojam arī kā iedzimtu slimību, pie kam visbiežāki saslimst bērni skolas gados uz ilgāku laiku ar abu acu radzenes iekaisumu. Pie spitālības acis saslimst 75% gadījumos, pie kam pie tā saucamās mezglu veidīgās formas pat līdz 95% utt.

Retākos gadījumos slimība pāriet tieši no apkārtnes uz aci. Parasti acis saslimst pie vispārējiem un attālu orgānu saslimumiem ar asinsvadu starpniecību, pēdējiem pievedot acīm kaitīgas vielas no slimajiem orgāniem. Šīs slimības nu var būt visvisādas. Viņas var rasties pašā organismā aiz nepareizas vielu maiņas, piemēram, pie cukura un nieru slimībām, pie asins kaitēm utt. Visspilgtāki tomēr mēs šo asinsvadu starpniecību novērojam pie lipīgām slimībām, kur caur asinīm iekļūst acīs slimības dīgļi jeb viņu ģiftis. Tādā ceļā nokļūst acīs arī alkohols, nikotīns un citas kaitīgas baudu vielas un izsauc acīs gluži noteiktas parādības. Sevišķi daudz mēs varējām novērot šādu gadījumu pa kuŗa laiku, kad grādīgie dzērieni bija aizliegti un viņu vietā sāka dzert denaturēto spirtu, kas satur redzes nervam ļoti kaitīgu metilalkoholu jeb koka spirtu.

Bet arī pie tādu acu slimību izcelšanās, kur par cēloni būtu uzskatāmi tīri vietējie un ārējie momenti, bieži vien tomēr liela nozīme ir vispārējam miesas stāvoklim. Tā, piemēram, uz plakstiņu gļotādiņas jau normālos apstākļos sastopam slimību dīgļus, un, neraugoties uz to, acs tomēr paliek vesela, bet tikai līdz tam brīdim, kamēr oganisms spēj izstrādāt pietiekošā mērā aizsargu vielas, citiem vārdiem, kamēr viņam vēl piemīt vajadzīgā imunitāte. Ja nu tāds organisms saaukstējas, pārpūlējas, nedabū pietiekoši barību vai citādi top vājināts, sīkbūtnītes vairs neatduŗas uz agrāko pretestību; viņas sāk attīstīties, plašāki darboties, un acis, līdz šim veselas, saslimst. To mums māca klīnika, šo mums rāda eksperimenti. Ja mēs kustomi potējam pret bakām radzenē, pēdējā saslimst ar strutojošu vāti, bet ja kustomis iepriekš jau bija potēts kaut kādā citā vietā, radzene pēc potēšanas paliek vesela; viņa būs imūna. Pietiek, ka tādu imūnu kustomi pamērdē, un radzene pēc potēšanas atkal saslimst. Šitādi imunitātes izzušanu pie bada cietējiem mēs plašā mērā novērojām bada piemeklētajā Krievijā. Jādomā, ka arī pie saslimšanas ar trachomu liela nozīme ir imunitātei; mēs redzam vienā un tai pašā ģimenē, kur visi dzīvo vienādos apstākļos un vistuvākā satiksmē, ne visus saslimstam ar trachomu.

Mūsu ievērtību pelna arī rāsu higiēniskie un rāsu bioloģiskie problēmi oftalmoloģijā. Mēs labi zinām, ka dažas rāsas atšķiras ar savu acu ābola, spraudziņu un uzaču formām. Visi mēs pazīstam t.s. mongolismu un ķīniešu šaurās acis. Mēs zinām, ka zilacu vecākiem 93% gadījumos ir zilacu bērni. Plašā mērā pārraidību⁴⁸ mēs nomanām refrakciju anomāliju gadījumos. Ik dienas redzam tuvredzīgus slimniekus, kuŗu vecāki un vecāku vecāki bija tuvredzīgi, un pie tam bieži tai pašā mērā. Mēs zinām, ka dažu ģimeņu locekļi sevišķi bieži sirgst ar pelēko un zaļo nagu⁴⁹. Kā uz klasisku pārraidības piemēru mēs varētu aizrādīt uz pilno un sarkanzaļo krāsu aklību.

Nedomāju jūs, augsti godātie klausītāji, tālāk apgrūtināt ar jauniem piemēriem; no dažādām nozarēm pievestie norāda, ka nav gan miesas daļas, kuŗai nebūtu sakars ar acīm. Pēc tām bieži mēs noteicam ne vien to, kas mums kait, bet arī kas mums kādreiz kaitējis un kas mūsu organismam vēl draud nākotnē; acis ne reti mums dod pamatu spriest par dažām mūsu vecāku un vecāku vecāku miesas īpašībām un noteikt tādas pie mūsu pēcnācējiem. No visa pievestā redzam, ka acīm ir uzdevums būt ne vien par redzes orgānu, bet kalpot arī citiem nolūkiem. Ja mana priekšnesuma pirmajā daļā mēs acis apzīmējam par mūsu dvēseles spoguļi, tad ar ne mazāku tiesību mēs viņas drīkstam tagad apzīmēt arī par mūsu miesas spoguļi.

„Izglītības Ministrijas Mēnešraksts”, 1923, Nr. 11, 1235.–1241. lpp.
(saglabāts autora stils un rakstība)

---

⁴⁸ Pārraidība, proti, iedzimtība.

⁴⁹ Pelēkais nags – katarakta, zaļais nags – glaukoma.

Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu

Par temata izvēli šīs dienas iestāšanās lekcijai⁵⁰ man nebija sevišķi ilgi jādomā, jo biju tais domās, ka, iekam stāties pie kādas disciplīnas pasniegšanas, nākošiem klausītājiem jāiepazīstas ar tās nodibināšanos, attīstīšanos un viņas attiecībām pret citām viņai tuvu stāvošām disciplīnām.

Mūsu zinātniskās oftalmoloģijas, kā arī vispārīgi medicīnas pamati meklējami senlaiku grieķu medicīnā, lai gan arī no dažu citu vecāku kultūras tautu puses zināms iespaids uz grieķu medicīnas attīstīšanos nebūtu pilnīgi liedzams. Tā no grieķu avotiem mums zināms, ka jau sirmajā senajā Ēģiptē ārsti esot bijuši ļoti iecienīti un sevišķi viņas acu ārsti bijuši pazīstami ar savu izveicību. Jau tas apstāklis, ka viena no tām sešām svētām grāmatām, kuŗas saturēja visu toreizējo ārstniecības gudrību un pēc kuŗas ārstiem, palīdzību sniedzot, bija stingri jāturas, bija sevišķi veltīta acu slimībām, bez šaubām, liecina, ka senie ēģiptieši šo medicīnas nozari sevišķi kopuši.

50 gadu atpakaļ atrasts netālu no Tebes jauns senlaiku ēģiptiešu piemineklis, tā saucamais Ebersa papirus⁵¹. Šis ievērojamais piemineklis attiecas uz 16. gadusimteni priekš Kristus dzimšanas un satur priekšrakstus ārējo, iekšējo, sieviešu un acu slimību ārstēšanai, bez tam, kā līdzekļi paredzēti – garu sasaukšana un izdzīšana, kā dziedinātāji figurē bez ārstiem arī priesteri un burvji. Mēs redzam, ka to laiku ēģiptiešu medicīnā, tā arī viņas oftalmoloģijā valdīja tas pats rupjais empīrisms savienībā ar misticismu un teurgismu, kuŗu mēs sastopam arī pie citām kultūrtautām, kad viņas vēl stāv pie savas vēstures robežas.

Arī senlaiku grieķu medicīnai piemīt tāds pats empīrisks-teurgisks raksturs, viņu pārzin tikai dievi, pusdievi un priesteri, šie bija vidutāji starp pirmajiem un slimniekiem un sniedza palīdzību sevišķās svētnīcās, kuŗas tapa celtas dziedinātāju dieviem par godu. Īstais veselības dievs bija Asklepioss jeb Eskulaps⁵², no viņa visa ārstniecības gudrība pārgājusi uz vēlākajiem pēcnācējiem, kuŗi iztaisīja zināmo dziedinātāju priesteru kastu, kuŗas piederīgus sauca par asklepiadiem. Pēdējie sākumā sargāja savu dziedināšanas mākslu kā lielu ģimenes noslēpumu. Bet ar laiku, kad lielo slimnieku vairuma dēļ priesteri

⁵⁰ Profesors Jānis Ruberts iestājlekciju Latvijas Augstskolas Medicīnas fakultātē nolasīja 1922. gada 17. septembrī.

⁵¹ Vācu ēģiptologs Georgs Eberss (1837–1898) no kāda arāba 1872. gadā nopirka 20,23 m garu papirusa tīstokli, ko tas teicās atradis 1862. gadā Tēbās starp kādas mūmijas kājām.

⁵² Asklēpijs, sengrieķu ārstniecības dievs; viņa romiešu analogs ir Eskulaps.

sāka sniegt palīdzību arī ārpus svētnīcām, viņiem nebija vairs iespējams savas kastas privilēģijas tik stingri aizsargāt no ārienes un, lai viņas pilnīgi nezaudētu, asklepiadi jutās piespiesti zem zināmiem noteikumiem pielaist savā cunftē arī ārpus kastas stāvošās personas. Tā kā šie jaunie ārsti bija cita prāta ļaudis un nepiederēja pie to laiku reliģiskā kulta nesējiem, tad, protams, arī medicīna pamazām sāka atkratīties no tām važām, kuŗās viņa bija ieslēgta, pateicoties to laiku uzskatiem. Ārsti sāka novērot dabu, kritiski apsvērt slimību parādības un vākt īstas zināšanas; to skaits, kuŗi ticēja brīnumiem jeb tādus „darīja”, pastāvīgi mazinājās, obskurantisma⁵³ vietā stājās kritika. Vislielākie nopelni pie minētās evolūcijas medicīnā, bez šaubām, pienākas to laiku dabas filosofiem. Pateicoties pēdējo pētījumiem un dižām zināšanām, viņi toreiz bija taisni kā aicināti, lai reformētu ārstniecību un viņu veicinātu kā nopietnu zinātni.

Pie citām tautām, kuŗas atradās mazāk labvēlīgos apstākļos un tādu reformatorisku spēku trūka, medicīna ilgu laiku nīka savā sākuma stadijā. Ēģiptē ārstniecība ilgi sastopama vienas zemākās priesteru kastas, t.s. pastoforu rokās. Kad 440. gadā priekš Kr. dz. grieķis Hērodots⁵⁴ apmeklēja Ēģipti, viņš sastapa valsti pavisam panīkušu; minēdams starp citu arī ārstus, viņš raksta: „Ārstēšana pie viņiem notiek tā, ka ikkatrs ārsts ārstē tikai zināmas slimības šķīras, bet ne visas. Visur ārsti mudž vien, vieni ārstē acis, otri galvu, trešie zobus un citi atkal pavēderi, vai neredzamās (iekšējās) slimības.” Tā tad mēs atduŗamies šeit pirmo reizi zinātnes vēsturē uz savādu uzskatu, pēc kuŗa specializēšanās novedot pie disciplīnas sabrukuma, kurpretim mūsu dienās mēs visi cenšamies pēc specializācijas, un tāda, pēc mūsu domām, kalpo progresam; bet par to vēl vēlāk.

Grieķijā asklepiadiem galīgi bija jāatstāj savas pozīcijas, viss, kas tikai atgādināja māņus, blēņas un šarlatānību, tika izdzīts no svētnīcām un pēdējās pārvērstas par brīvām un atklātām mācības iestādēm, vēlākām slavenām asklepiadu skolām.

No vienas no šīm skolām iznācis visievērojamākais ārsts senatnē Hipokrats, kuŗu mēdz pat apzīmēt par medicīnas tēvu. Viņš dzīvoja no 460. līdz 377. g. pr. Kr. dz.⁵⁵ tai laikmetā, kad grieķi stāvēja uz visaugstākās politiskās un garīgās pakāpes, kad pēc Pisistratīdu gāšanas nodibinājās tur tautas valdība. Hipokrata laika biedri bija Hērodots, Tuķidids, Perikls, Sofokls, Euripids un nedaudz vēlāk dzīvoja Platons un Aristotelis⁵⁶. Mūsu ziņas par Hipokrata uzskatiem un vispārīgi par to laiku grieķu medicīnas materiālo saturu mēs tagad gandrīz vienīgi smeļam no vēlāk aleksandriešu izdotā Hipokrata rakstu krājuma.

⁵³ Obskurantisms – tumsonība.

⁵⁴ Hērodots (ap 485–425 p. Kr.), sengrieķu vēsturnieks.

⁵⁵ Vai līdz 356. gadam p. Kr.

⁵⁶ Tuķidids (ap 460–400 p. Kr.), sengrieķu vēsturnieks; Perikls (ap 490–429 p. Kr.), sengrieķu valstsvīrs; Sofokls (ap 496–406 p. Kr.), sengrieķu dramaturgs; Euripids (ap 480–406 p. Kr.), sengrieķu dramaturgs; Platons (ap 428–348 p. Kr.), sengrieķu filsofs; Aristotelis (384–322 p. Kr.), sengrieķu filsofs, dabaszinātnieks, ārsts.

Acīm Hipokrats piegriež samērā lielu vērību, sevišķā rakstā περί ὄφθαλμοῦ viņš pieved acs anatomiju, kuŗa tomēr ļoti vāja, senie grieķu ārsti pārzin tikai tās acu daļas, kuŗas redzamas jau vienkārši pavirši aplūkojot: kā plakstiņi, varavīksnene, zīlīte; lēcu un stiklējādo ķermeņi viņi vēl neizšķīr, arī asaru orgāņus viņi nemin.

Kas zīmējas uz patoloģiju, tad slimības, kuŗas izmeklējamās bez sevišķām metodēm, aprakstītas teicami, viņu parādības un gaita novērotas smalki un daudzpusīgi, kas liecina par to laiku ārstu lielām novērošanas dāvanām. Piemēram, viņi bija tais domās, ka vēzis ārstējams tikai sākuma stadijā un vienīgi caur radikālu izgriešanu kopā ar tuvākām veselām miesas daļām, ka ikkatra kodināšana paļauņina stāvokli un noved pie nāves, – uzskati, kuŗus derētu ievērot pat dažam labam vēl no tagadējiem ārstiem. No acu slimībām minētas: acu katars, kroniskais saišķas plēvītes iekaisums⁵⁷, trachoms, radzenes iekaisumi un vātis ar viņu sekām, skropstiņu slimības, plakstiņu ielocījums un izlocījums, šķielēšana; ļoti sīki, bet gan bez kādas sapraŗas tēlota redzes bojā ieŗana atkarībā no iekŗējās acs un smadzeņu saslimŗanām. Kas zīmējas uz acu slimību ārstēšanu, kā arī acu patoloģiju, tad viņas stāvēja pilnā atkarībā no tiem vispārīgiem bioloģiskiem uzskatiem, kuŗi toreiz valdīja visā medicīnā un kuŗi, īsi minot, būtu šādi.

Visi ķermeņi sastāv no pirmvielām, kuŗas ir četras: gaiss, zeme, ūdens un uguns; šīs vielas piedalās pie ikkatra dabas priekŗmeta uzbūves, bet katru reiz savādā vairumā; tāļāk šīm pamatvielām piemīt arī zināmas īpaŗības: gaisam aukstums, ugunij siltums, zemei sausums un ūdenim mitrums. Viss tas attiecas arī uz cilvēka ķermeņi, kuŗā ir cietas un šķidras vielas; pirmajās pārsvarā zemes, otrās ūdens daļas, pie kam tās savieno uguns, kuŗa nav domājama kā liesma, bet kā *πνεῦμα*, kaut kas eterisks un sastopams visā kosmā. Šī *πνεῦμα* atrodas pie cilvēka sirdī un no turienes plūst pa dzīslām, uzturēdama sastāva daļas vajadzīgā proporcijā, iedzīvinādama visu organismu un sevišķi būdama par galveno regulātoru šķidrumu atdaloŗiem orgāņiem. Šķidrumi (*humores*) spēlē cilvēka un kustoņu bioloģijā vislielāko lomu.

Saskaņā ar minētām četrām elementu īpaŗībām, hipokratieŗi izšķīr arī četrus šķidrumus: asinis, gļotas, dzeltēno un melno žulti; pirmās reprezentē siltums, otrās aukstums, treŗo sausums, ceturto mitrums. Ja visi šie četri šķidrumi pareizi maisīti, neviena nav pārkumā un pie tam *πνεῦμα* darbojas pareizi, tad pastāv veselība jeb *εὐκρασία*, citādi būs slimība jeb *δυσκρασία*. Sevišķi bieŗi mēdz pārkumā būt gļotas, kuŗas nāk no smadzenēm un tek caur sietu kaulu uz leju, iekļūdamas visvisādās ķermeņa daļās un izsaukdamas tur t. s. kataru (no grieķu vārda *καταρρεῖν* tecēt uz leju). Ap kataru grozās visa to laiku acu patoloģija un terapija. No katara atkarīgās acu slimības var būt dažādas, sakarā ar to, vai nu no smadzenēm atdalāmās gļotas caur acs kanāliŗiem iekļūst paŗā acī, jeb sakrājas ārpus galvas kausa starp aci un plakstiņiem. Pirmajā gadījumā

⁵⁷ Saišķas plēvītes iekaisums – konjunktivīts.

saslimst acs dziļākās daļas, otrā mēs sastopam t.s. arējās acs slimības. Pilnā saskaņā ar minētiem uzskatiem par slimību būtību stāvēja arī jautājums par viņu dziedēšanu. Acu slimības ārsti vispirms gādāja, lai novadītu no smadzenēm uz aci tekošās gļotas, kādam nolūkam kalpoja visvisādi fizikālistiski un mehāniski līdzekļi, akūtos gadījumos ārsti bieži piekopa asiņu nolaišanu, arī ārstēšana ar svīšanu un mazgājumiem bija ļoti iecienīta, zāles tika samērā maz lietotas.

Dažiem no mums varbūt izliksies tagad hipokratiešu uzskati par daudz vientiesīgiem un pat smieklīgiem, un tomēr to laiku medicīna pelna mūsu pilnīgu ievērību, viņa ir tas pamats, uz kuŗa attīstījās mūsu vēlākā medicīna. Uzskati par šķidrumiem, ar laiku stipri modificēti, nekad nav galīgi atstāti un noliegti un mūsu dienās atkal sāk spēlēt lomu medicīnā. Mūsu jaunlaiku mācība par iekšējo sekrēciju, mūsu tagadējā seroloģija, mūsu šo laiku diskrazijas un diatezes, – vai tās mums neatgādina senlaiku grieķu humoralpatoloģiju, un vai vēl dažu labu modernu vai vismaz par modernu uzskatāmu ideju dīgli neatrodam Hipokrata medicīnā? Arī gandrīz visa mūsu šīs dienas terminoloģija cēlusies jau hipokratiešu laikmetā.

Roku rokā ar Grieķijas vēlāko politisko sabrukumu un jauno kultūras centru nodibināšanos Aleksandrijā medicīnas zinātniskā piekopšana pamazām pāriet uz turieni un apmēram vienu gadusimteni stāv šeit uz visaugstākās pakāpes. Aleksandrijā tapa vākti, rediģēti un izdoti visi ievērojamākie senatnes raksti, no šejienes grieķu zinātne un valoda tapa izplatīta uz austrumiem, šeit tapa nodibināti muzeji un bibliotēkas un nodarbojās to laiku pazīstamākie reālās zinātnes vīri, kā matemātiķis Eiklids, astronoms Ptolemejs, fiziķis Herons, anatomi Erizistrats un Herofils⁵⁸, pēdējais mums, acu ārstiem, sevišķi pazīstams ar savu tīklenes aprakstu.

Aleksandriešu lielākie nopelni medicīnā pastāv Hipokrata rakstu savākšanā un to izdošanā tā saucamā *Corpus Hippocraticum* un nopietnākā vērības piegriešanā anatomijai. Hipokratieši sevišķi neiedziļinājās cilvēka ķermeņa būvē un savus slēdzienus viņi taisīja dibinoties uz novērojumiem pie kustoņiem. Turpretim aleksandrieši pētīšanai izlietoja cilvēku liķus un nereti pat dzīvus noziedzniekus. Šāda nodarbošanās anatomijā vispirms stipri veicināja operatīvās ķirurģijas un topogrāfiskās anatomijas attīstīšanos. Arī acs anatomiju aleksandrieši paplašinājuši: viņi pazīst jau dziļākās acu daļas, izšķir lēcu un stiklējādo⁵⁹ ķermenī u.t.t. Neskatoties uz zināmu progresu acs anatomijā, zināšanas acs fizioloģijā palika ļoti vājas. Tā aleksandrieši vēl domāja, ka asaras plūst no pašas acs laukā; asaru orgāni viņiem vēl bija sveši, redzes spēja pēc viņu domām vienīgi atkarājās no lēcas stāvokļa u.t.t.

---

⁵⁸ Eiklīds (ap 365–300 p. Kr.), sengrieķu matemātiķis; Klaudijs Ptolemajs (ap 90–168), sengrieķu astronoms, matemātiķis; Hērōns (ap 1. gs.), sengrieķu zinātnieks; Erasistrats (ap 310–250 p. Kr.), sengrieķu ārsts, anatoms; Herofils (335–280 p. Kr.), sengrieķu ārsts, anatoms.

⁵⁹ Stiklējādaiss – stiklveida.

Galvenākos panākumus to laiku oftalmoloģijā mēs tomēr sastopam viņas ķirurģiskā nozarē. Kamēr hipokratieši zināja tikai četras acu operācijas, pie aleksandriešiem viņu skaits izaudzis līdz 21. Starp viņām mēs atrodam ne tik vien plakstiņu, bet arī dažas acu ābola operācijas, un pirmo reiz mēs pie viņiem lasām, ka acu ārsta uzdevums ir glābt no kataraktas jeb pelēkā naga zūdošo acu gaismu; lai gan par šīs slimības īsto dabu un lokalizāciju aleksandrieši bija pavisam aplamās domās. Pēc viņu uzskatiem katarakta nav lēcas saslimšana, bet atrodas ārpus viņas un nav nekas cits, kā plēvīte no sarecēta acs šķidruma virs lēcas. Operācija pastāvēja iekš tam, ka ārsts, caur aci adatu iedurdams, mēģināja šķietamo plēvīti nogremdēt acs dziļumā, pie kam zīlīte izdevības gadījumā atkal pieņēma normālu veidu un radās redzes spēja. Minētie uzskati par kataraktas būtību valdīja ļoti ilgi, līdz 18-tā gadusimteņa sākumam, un kataraktu operēja minētā kārtā līdz tā paša gadusimteņa vidum, un pat pagājušā gadusimtenī šai operācijai bija vēl savi piekritēji. Kas zīmējas uz hipokratiešiem, tad pie viņiem mēs vēl nesastopam nekādus uzskatus par kataraktu, arī no viņas dziedēšanas to laiku grieķu ārstiem nebija ne jausmas.

Tā kā Hipokrata un sevišķi viņa tuvējo pēcnācēju mācības ne vienmēr pilnīgi saskanēja ar jaunākiem panākumiem medicīnā, tad sāka rasties dažādi šaubuļi, kuŗi pat vēlāk savienojās veselās skolās, no kuŗām būtu minamas empiriķu, metodiķu, pneumatiku, eklektiķu skolas. Ikkatra skola domāja paturēt virsroku. Empiriķi un metodiķi, sevišķi pirmie, savās mācībās pilnīgi izšķīrās no hipokratiešiem; pneumatiku un eklektiķi turpretim ar cienību izturējās pret tiem un arī viņu mācība un principi nebija nekas cits, kā modificēta humoralpatoloģija. No viņu vidus iznāca ļoti ievērojami ārsti, piemēram, slavenais Galēns⁶⁰. Arī empiriķiem sākumā bija dažs krietns reprezentants; bet vēlāk, kad vienīgi empirisms šinī skolā tapa par principu, medicīna šeit ievirzījās vienkāršā amatā, un empiriešu vārds ārstu starpā tapa uzskatīts pat par palamu.

Romiešu valstij augot un izplatoties, Aleksandrija pamazām sāk zaudēt agrāko nozīmi kā augstākais kultūras centrs, un visi mākslinieciskie un zinātniskie centieni sāk pāriet uz Romu. Grieķu ārsti šeit bija ļoti iecienīti un jau Cezara⁶¹ laikos viņi visi baudīja romiešu pilsoņu tiesības. Oktaviana⁶² laikā daudzi no viņiem bija iecelti pat par galma ārstiem. Grieķi arī bija vienīgie Romā, kuŗi zinātniski piekopa un veicināja medicīnu. Neraugoties uz visu romiešu valsts lielo kultūru, paši romieši medicīnas progressa labā gandrīz itkā neko nav darījuši; turpretim viņi gan plaši nodarbojās visās ārstniecības nozarēs kā speciālisti.

Daudz pie romiešiem mēs sastopam arī acu ārstus, *medici ocularii*. Daži viņu vārdi mums zināmi no tā saucamiem koliriju spiedogiem, mazām akmeņu tāfelītēm, kuŗās stāvēja iegravēti ārsta vārds, līdzekļa nosaukums un slimība.

⁶⁰ Galēns (129–201), antīkās medicīnas klasiķis.

⁶¹ Gajs Jūlijs Cēzars (102–44 p. Kr.), Senās Romas valstsvīrs, karavadonis, rakstnieks.

⁶² Gajs Jūlijs Cēzars Oktaviāns Augusts (63 p. Kr. –14), Romas imperators.

Ar šām tāfelītēm romiešu ārsti mēdza apdrukāt izsniedzamās puscietās zāles – kolirijas, kuņas slimnieki pirms lietošanas izkausēja. Tādi acu ārstu spiedogi atrasti izrakumos Romā, lielākā vairumā vēl pie Reinupes, Vācijā un Francijā, ar vienu vārdu tur, kur stāvēja agrāk romiešu leģioni. Minētie acu speciālisti bija bez kādas izglītības un nodarbojās amatnieciski, ārstējami dažreiz pat tik vienu zināmu slimību, piemēram, kataraktu. Romā viņi sniedza palīdzību uz tirgiem, provinci viņi apmeklēja, sekodami līdz kaŗaspēkiem. Ar grieķu zinātnisko medicīnu viņiem nekas nevarēja būt kopējs, bet zināms nelabvēlīgs iespaids no šo vietējo speciālistu puses uz grieķu ārstiem nav liezams.

Kamēr Hipokrata rakstos mēs nekur nesastopam ārstniecību, dalītu zināmās nozarēs, un vieni un tie paši ārsti ārstēja kā iekšējās, tā arī ķirurģiskās slimības, aleksandriešu medicīna jau sadalīta trijās daļās: dietetikā, farmaceitikā un ķirurģijā, un drīz vien arī ārsti dalās pēc specialitātēm. Otrā gadusimtenī, lielā Galena laikos, specializācija, vismaz Romā un Aleksandrijā, bija stipri modē. Tā, piemēram, iekšējo slimību ārsti pilnīgi atturējās no operācijām un ķirurģisko slimību ārstēšanas, un šai ierašai bija jāpadodas arī Galenam. Galens izteicās pret speciālistiem, arī pret acu ārstiem; turpretim viņa laika biedrs filosofs Filostrats⁶³ atrod, ka neviens vairs nespēj pārzināt visu medicīnu; viens saprot labāki ievainojumus, otrs drudzi, trešais acu slimības, ceturtais diloni.

Lai gan daži grieķu ārsti piekopa oftalmoloģiju kā atsevišķu ārstniecības nozari, tad tomēr lielais vairums to darīja pilnā saskaņā ar vispārīgi valdošiem uzskatiem medicīnā. Šo ārstu teorētiskā un praktiskā darbībā, cik speciāla viņa arī nebija, atspoguļojās vienmēr raksturs, kuŗš piemita vismaz zināmai skolai; turpretim pie romiešiem ārstniecība bija vienkāršs rupjš empirisks amats: bija acu nagu noņēmēji, trūkuma⁶⁴ griezēji, izmežģītu locekļu iegriezēji u.t.t. Gan arī pie grieķu ārstiem jau sāka parādīties līdzīga izturēšanās pret medicīnu, kā jau minējām pie empiriķiem, bet tomēr pēdējie vēl bija mazākā skaitā, lielais vairums palika uzticīgs zinātnei un viņu kopa.

Par ārstniecības stāvokli aleksandriešu un romiešu laikmetā līdz Augustam⁶⁵ mums ziņo Celzs⁶⁶, visu zinātņu enciklopēdijas sastādītājs. Šī plašā enciklopēdija saturēja visas zinības par zemkopību, ārstniecību, retoriku, jurisprudenci, vēsturi, kaŗa zinātni un filosofiju, bet no visa šā nopelnu pilnā darba diemžēl uzglabājušās vienīgi astoņas grāmatas par medicīnu. Visas smalki rediģētas un sarakstītas klasiskā latīņu valodā. Ne par velti autoru mēdz saukt arī par *Cicero medicorum*⁶⁷. Sastādītājs, bez šaubām, ļoti vispusīgs un izglītots cilvēks. Nebūdams ārsts, viņš ar lielāko lietišķību apgaismo minētā laikmeta ārstniecības stāvokli, palikdams pie tam pilnīgi objektīvs un nevienai skolai, kuŗu bija liels

⁶³ Filostrats (2.–3. gs.), sengrieķu filosofs.

⁶⁴ Trūkums – trūce.

⁶⁵ Gajs Jūlijs Cēzars Oktaviāns Augusts (63 p. Kr. –14), Romas imperators.

⁶⁶ Auls Kornēlijs Celzs (ap 25 p. Kr. – ap 50), Senās Romas enciklopēdists.

⁶⁷ Medicīnas Cicerons.

vairums, savu piekrišanu neizrādīdams. Vienīgi hipokratiešus viņš ceļ ļoti augsti; dažas vietas vārdu pa vārdam tulkotas pēc Hipokrata. Celza ražojums ir pirmais un vienīgais, ko romieši kādreiz sacerējuši par medicīnu, un pie tam vecākā sistemātiskā medicīnas mācības grāmata, kuŗa vispārīgi eksistē; minētais ražojums ir arī viens no labākajiem didaktiskiem darbiem, kuŗi mums atlikušie no senatnes, un vissvarīgākais avots medicīnas vēstures studijai pēc Hipokrata, sevišķi aleksandriešu laikmetam, kuŗa raksti pilnīgi pazuduši.

Strīdi, nevienprātība, šķelšanās ārstu starpā turpinājās pēc Hipokrata vismaz vienu pustūkstoti gadu. Vairākkārtēji mēģinājumi no dažu eklektiķu puses panākt kaut kādu vienošanos starp atsevišķo skolu mācībām bija veltīgi. Tikai otrā gadusimtenī pēc Kristus dzimšanas Galens prata šīm jukām padarīt galu, apvienojot visu derīgu no saviem priekšgājējiem ar savu pētījumu panākumiem vienā kārtīgā sistēmā, droši toreiz neparedzēdams pēdējās vēlākās lielās nozīmes. Galena sistēma, dibinājoties uz anatomiskā-fizioloģiskā pamata un caur caurīm Hipokrata dogmu pārņemta, valdīja neaprobežoti tāpat kā Aristoteļa filosofija gandrīz pusotru tūkstoti gadu. Ar Galenu grieķu medicīna sasniedz savu augstāko pakāpi; viņā savienojas pārspilētākais dogmatisms ar vistālāki attīstīto pētniecību, pat eksperimentālo.

Lielākā daļa no Galena fizioloģijas un patoloģijas tomēr ļoti mazvērtīga. Piemēram, viņš raksta, ka cilvēks tikai tad ļoti labi redzot tātumā un visu izšķirot, ja viņam daudz redzes pneimas, pie kam pēdējai jābūt šķidrākai kā eteram; ja pneimas maz, bet viņa tomēr skaidra, cilvēks redzot gan tālu, bet neizšķirot labi; ja pneimas maz un viņa mitra, tad redzes nav nedz tuvumā, nedz tātumā. Tādi uzskati valdīja līdz 17. gadusimtenī sākumam, līdz Keplera⁶⁸ laikam. Pavisam citā stāvoklī mēs sastopam anatomiju. Aleksandriešu sacerēta un vēlāk Galena papildināta, viņa bija ļoti pamatīga, un kas zīmējās taisni uz aci, tad pat slavenais Vesals⁶⁹ 16. gadusimtenī, šīs medicīnas nozares reformātors un dibinātājs tagadējā nozīmē, nekā sevišķi viņu nav varējis veicināt. Galena acu anatomija valda līdz 18. gadusimtenim. Galena diagnostika ir asprātīga, un to slimību terapija, par kuŗām viņš pareizās domās, reizēm pat apbrīnojama.

Galens daudzkārt žēlojās par savu kolēģu intereses trūkumu par medicīnu. Pēc viņa nāves pētniecība apstājās gandrīz pavisam. Viņa pēcnācēji nodarbojās vai nu ar mācības grāmatu sastādīšanu jeb visādu kompilāciju un enciklopēdiju izdošanu, no sevis nekā jauna nedodot un turoties vienīgi pie Galena. Pie vēlākiem grieķiem un romiešiem Galens vienmēr figurē kā lielākais iatrasofists un vēlāk arī pie arābiešiem viņš spēlē tādu pašu lomu.

Viduslaiku pirmajā pusē no 8-tā līdz 12-tam gadu simtenim vienīgie zinātnes veicinātāji bija arābieši, kurpretim Eiropā zinātnes liesma gandrīz pavisam bija izdzisusi. Arābiešu oftalmoloģija pilnīgi dibinājās uz grieķu, un lai gan oriģinalitātes pie viņiem maz atrodams, tad tomēr nav noliedzams, ka sistemātiskā

⁶⁸ Johanness Keplers (1571–1630), vācu astronoms, matemātiķis.

⁶⁹ Andreass Vezālijs (1514–1564), beļģu anatoms.

viņi stāv augstāk par saviem skolotājiem. Piecu simtu gadu laikā viņi laiduši klajā pārāk par 30 mācības grāmatu oftalmoloģijā, no kuŗām lielāko daļu sacerējuši vispārīgi un speciāli izglītoti acu ārsti, kurpretim helenistu laikmetā par speciālo arodu, to starpā arī par oftalmoloģijas, veicināšanu gādāja tikai vispārīgi izglītoti ārsti un acu ārstu nosaukumam piemita pat kaut kas nicinošs.

Kristīgā Eiropā, izņemot Konstantinopoli, varbūt pa visu viduslaiku laikmetu varētum uzskaitīt kādu pusduci ārstu, kuŗi būtu cienīgi acu ārsta vārda. Ar ārstniecību nodarbojās mūki, dziedēdami ar Dieva pielūgšanu un garu piesaukšanu; slimība tika uzskatīta kā Dieva sods. Pret „profāno” zinātni baznīca izturējās nelabvēlīgi, pat naidīgi. Acu dziedēšanas prakse pa lielākai daļai koncentrējās visādu pūšlotāju un bārdskuvju rokās, labākajā gadījumā ar acu slimībām nodarbojās žīdu ārsti, kuŗi izglītību bija baudījuši arābiešu Spānijā.

Bet pat 16. un 17. gadu simtenī, kad gars un prāts jau bija atsvabinājušies no hierarchijas vaŗām, kad brīvai pētniecībai nebija vairs jāturas pie nedzīvā burta, kad dogmas vietā sāka valdīt kritika, arī tad vēl ar oftalmoloģiju nestāvēja daudz labāki, kamēr anatomijā, fizioloģijā un praktiskā medicīnā, sevišķi ķirurģijā, jau bija liels progress. Iemesls tādai nesamērībai starp vispārējās kultūras augstāko stāvokli un oftalmoloģijas zemo meklējams to laiku pašu ārstu uzskatos uz praktisko oftalmoloģiju. Tā, piemēram, pazīstamais ārsts Riverijs⁷⁰ raksta 1658. gadā savā ievērojamā grāmatā sekoši: „Kataraktas operācija dažreiz izdodas, bet ne vienmēr, kādēļ viņa nav jāizdara parastiem ķirurgiem, bet šīs prakses dēļ apkārtceļojošiem pūšlotājiem”; un tādās pat domās diemžēl bija lielais vairums to laiku mācīto ārstu.

Ja nu praktiskā oftalmoloģija stāvēja 17. gadu simtenī vēl uz zemas pakāpes un nebija tikusi daudz tālāki, kā viņu sastopam divi tūkstoši gadu atpakaļ pie aleksandriešiem, tad teorijā jau bija sākusies jauna strāva. Lielās reformas anatomijā 16. un 17. gadu simtenī palika gan bez sevišķa iespaيدا uz acs anatomiju: makroskopiski viņu jau diezgan pamatīgi bija aprakstījuši grieķi, viņas mikroskopiskā izpētīšana nāca vēlāk. Turpretim ārkārtīgi lieli bija panākumi acs fizioloģijā, par kuŗu, kā jau vairākkārt minējām, līdz 17. gadu simteņa sākumam valdīja pavisam nepareizi uzskati. 1604. gadā Keplers pierādīja, ka acs līdzinājas optiskam aparātam, kuŗš padots tādiem pašiem likumiem kā citi optiskie aparāti; viņš skaidri un droši attīstīja jaunu redzes teoriju un nodibināja mācību par gaismas staru laušanu – dioptriku, kas kodolā vēl tagad top atzīta. Dzīvu interesi par fizikālisko optiku parādīja gandrīz ap to pašu laiku arī Dekarts un Šeiners⁷¹. Mazliet vēlāk Mariots⁷² pierādīja, ka redzes nerva ieejas vieta acī akla, un Huks (Hookes)⁷³ atrada vismazāko redzes

⁷⁰ Lāzars Riverijs (1589–1655), franču ārsts, alķīmiķis.

⁷¹ Renē Dekarts (1596–1650), franču filozofs, matemātiķis, anatoms; Kristofs Šeiners (1575–1650), vācu astronoms.

⁷² Edms Mariots (1620–1684), franču fiziķis.

⁷³ Roberts Huks (1635–1703), angļu dabaszinātnieks.

leņķi, pēc kuŗa, kā zināms, vēl tagad notiek redzes spējas izmēģīšana. Ar vārdu, 17. gadu simtenī mēs sastopam oftalmoloģijā jau zinātniekus, bet bez praktiskiem piedzīvojumiem, un otrādi, tādus, kuŗiem bija piedzīvojumi, bet trūka zinātnes. Keplera un citu zinātnieku atradumi tikai pamazām tapa pazīstami ārstiem, un tikai nākošā 18. gadu simtenī priekš mums, oftalmologiem, sāka apvienoties zinātne ar mākslu un nodibināties jauna, vērtīga oftalmoloģija.

Panākumi 16. un 17. gadu simtenī acs anatomijā un fizioloģijā, kuŗus 18. vēl ievērojami paplašināja Ņūtons, Hallers, Jungs⁷⁴ un daudz citu, sāka griezt uz sevi arī ārstu vērību. Daudz ievērojamu ārstu un ķirurgu atkal sāka interesēties par acu slimībām; pārliecība, ka acu slimības nav atdalāmas no vispārīgās medicīnas un ar viņām jānodarbojas ārstiem, bet ne pūšlotājiem, tapa vienmēr lielāka, un mācība par acu slimībām sāka atkal iegūt savu zinātnisko raksturu, kuŗš pēdējos gadu simteņos viņai gandrīz pavisam bija zudis.

Pie visiem to laiku ievērojamākiem oftalmologiem mēs nomanām nenoliedzamu cenšanos acu slimību parādības attiecināt uz zināmām anatomiskām pārmaiņām un sevišķi viņu operatīvo darbību nostādīt uz solīda anatomiska pamata. Tā franču ārsts Brisso⁷⁵ 1705. gadā anatomiski pierādīja, ka katarakta nav vis plēvīte virs lēcas, kā līdz tam laikam pārāk par divi tūkstoši gadu domāja, bet lokalizējās pašā lēcā un pastāv tās satumšanā. Brisso slēdz tālāk, ka ikkatrs ārsts, kas pārzin acs būvi un kam laba roka, var tagad uzdrošināties operēt kataraktu un ne bez panākumiem.

Tas, ko Brisso bija pareģojis uz viņa ievērojamās izmeklēšanas pamata, piepildījās vēl tai pašā gadu simtenī, kad Daviel's⁷⁶ publicēja kataraktas radikālo operāciju. Pēc tās lēca tapa ne kā līdz šim tikai izkustināta no savas vietas, palikdama arī turpmāk acī, bet pavisam izvilкта no acs laukā. Šī operācija priekš cilvēces bija no lielas svētības, jo aklo skaits tagad ievērojamā mērā samazinājās, un kataraktas operācija pirmoreiz tapa nostādīta uz pareiza pamata.

Otru, ne mazāk svarīgu operāciju, aprakstīja vēl mazliet agrāk 1728. gadā angļi Cheldesen's⁷⁷. Biežos gadījumos, kad aizaug zīlīte un gaismas stari vairs nevar iekļūt acī, Cheldesen's rādīja pēdējiem jaunu ceļu, iztaisot varavīksnenē mākslīgu zīlīti. Šī operācija, kuŗu saucam par iridektomiju, kā arī minētā radikālā kataraktas operācija, ar laiku gan stipri modificētas, un, ja mēs tagad viņas izvedam pavisam citādi kā 18. gadu simtenī, tad tomēr viņu ideja palikusi tā pati un, jādomā, paliks arī turpmāk uz visiem laikiem. Ar Brisso, Cheldesen'a un Daviel'a vārdiem saistīta oftalmoloģijas renesanse, kuŗa priekš mums iestājās vēlāk kā dažās citās zinātņu nozarēs, tikai 18. gadu simtenī.

⁷⁴ Izaks Ņūtons (1643–1727), angļu dabaszinātnieks; Albrehts fon Hallers (1708–1777), šveiciešu fiziologs, dzejnieks; Tomass Jangs (1773–1829), angļu ārsts, fiziķis.

⁷⁵ Pjērs Briso (1631–1717), franču militārārsts.

⁷⁶ Žaks Davjēls (1696–1762), franču oftalmologs.

⁷⁷ Viljams Čeldesens (1688–1752), angļu ķirurgs.

Vislielākie nopelni oftalmoloģijas atdzimšanai, bez šaubām, franču ārstiem, un pirmajā 18. gadu simteņa pusē viņi bija gandrīz vienīgie oftalmoloģijas veicinātāji. 1732. gadā tika nodibināta Parīzē ķirurģiska akadēmija, kurai bija lemts arī oftalmoloģijā spēlēt lomu. Sevišķiem spēkiem bija uzdots pasniegt mācību par acu slimībām un viņu ārstēšanu; arī visi to laiku pazīstamie vācu un angļu acu ārsti savu izglītību bija baudījuši Parīzē. Bet, kad 18. augustā 1792. gadā konvents pilnīgi apspieda visas universitātes, fakultātes, medicīnas skolas un kolēģijas, negādājot par šo zinātnisko iestāžu tālāko gaitu, tad arī šai laukā uz ilgu laiku apstājās ikkatra cenšanās un darbība, un tāds klusums sevišķi ilgi pastāvēja atkal oftalmoloģijā. Tikai 1881. gadā Parīzē tapa nodibināts atsevišķs katedris oftalmoloģijai, kurpretim kaimiņu valstīs tādiem jau bija sava vēsture un tradīcijas. Vācijā jau otrā 18. gadu simteņa pusē daži ķirurģijas profesori turēja priekšlasījumus arī oftalmoloģijā, bet tomēr visi mēģinājumi ievest kārtīgu, zinisku mācības pasniegšanu oftalmoloģijā un acu slimniekus ievietot sevišķās slimnīcās jeb klīnikās realizējās tikai nākošā 19. gadu simtenī, oftalmoloģijai pilnīgi atdaloties no ķirurģijas.

Pirmā universitātes acu klīnika tika nodibināta 1812. gadā Vīnē, pateicoties to laiku ķeizarienei Marijai Terezijai⁷⁸. Par pirmo šīs klīnikas direktoru un oftalmoloģijas profesoru iecēla Jozefu Beeru⁷⁹, kuŗš sākumā mācīja kā ārkārtējs un no 1818. gada kā kārtējs profesors, kad klīniskie priekšlasījumi oftalmoloģijā tapa priekš medicīnas un ķirurģijas studentiem obligatoriski. Drīz pēc tam nodibināja acu klīnikas pie visām Austrijas universitātēm, kā arī Bohēmijā un Ungārijā, Lombardijā un Venēcijā. Visiem, kam gribējās iegūt acu ārsta diplomu, vajadzēja apmeklēt divi pusgadus acu klīniku un sekmīgi izdarīt vienu kataraktas operāciju. Gandrīz visi vēlākie ievērojamie Austrijas, Vācijas, Itālijas acu ārsti bija savu izglītību baudījuši pie Beera. Viņa skolēniem, bez šaubām, bija izšķirošs iespaids uz tālāko oftalmoloģijas attīstīšanos. Citas valstis ne ātri sekoja Austrijas piemēram. Vācijā pirmo kārtējo oftalmoloģijas profesūru nodibināja tikai 1852. gadā Leipeigā, tad nāca Mūnchene, Berlīne un citas universitātu pilsētas. Citās pilsētās atdalīšanās no ķirurģijas notika vēl vēlāk.

Līdz 19. gadu simteņa pusei oftalmoloģija bija gājusi uz priekšu vienādos soļos ar iekšējo medicīnu un ķirurģiju. Kā šais disciplīnās, tā arī oftalmoloģijā bija diezgan lieli panākumi mikroskopiskā anatomijā, pateicoties nopietniem pārlabojuumiem pie mikroskopa; pienāca klāt plastiskās plakstiņu operācijas, operācijas pret šķielēšanu, acu ābolu izlobīšana un citas operācijas.

1851. gadā oftalmoloģija negaidot ņem pavisam jaunu virzienu ar Helmholca⁸⁰ ģeniālo acu spoguļa izgudrojumu. Līdz tam laikam ārsti pazina tikai ārējās acu slimības; procesi, kas norisinājās acs dziļumā, viņiem gandrīz tāpat bija nepieejami un nepazīstami kā senlaiku grieķiem, un arī pat pēdējo tādos gadījumos lietotie

⁷⁸ Marija Terēzija (1717–1780), Austrijas, Čehijas, Ungārijas valdniece.

⁷⁹ Georgs Jozefs Bērs (1763–1821), vācu oftalmologs.

⁸⁰ Hermanis fon Helmholcs (1821–1894), vācu fiziķis, fiziologs, filosofs.

apzīmējumi kā melnais nags, ambliopija, amauroze u.t.t., vēl vienmēr bija palikuši spēkā. Acu spogulis atklāja pavisam jaunu pasauli. Tagad bija iespējams dzīvā acī redzēt tikleni un citas dziļākas acs daļas un pie tam vēl diezgan lielā palielinājumā. E. Jēgers⁸¹ Vīnē un citi, bet sevišķi Albrechts f. Grēfe (v. *Graefe*)⁸² Berlīnē, pārlabodami un plaši lietodami acu spoguļi jeb oftalmoskopu, negaidot ātri paplašināja zināšanas par acs fizioloģiju un patoloģiju un atklāja mums jaunus ceļus un viedokļus dažu labu acu slimību terapijā, kuŗas agrāk uzskatīja par neizārstējamām. Agri vien jau tapa uzsvērts, ka oftalmoskopa nozīme aprobežojas ne vienīgi ar aci, bet lielā mērā attiecas arī uz pārējo patoloģiju. Mēs tagad varam droši apgalvot, ka nav nevienas medicīnas disciplīnas, kuŗa varētu atteikties no oftalmoskopa; vienā vajadzība sajūtama lielākā, otrā – mazākā mērā.

Gandrīz ap to pašu laiku pazīstamais acu ārsts un fiziologs holandietis Donders⁸³ nokārtoja mācību par acs akomodāciju un refrakciju trūkumiem, izskaidrodams šo līdz tam laikam vēl tumšo un sarežģīto oftalmoloģijas nozari tādā saprotamā valodā un nobeigtā formā, ka to vēl līdz šai dienai var uzskatīt par spīdošu paraugu diagnostikā nevien oftalmoloģijā, bet vispārīgi medicīnā.

Helmholca un Dondersa darbi tika uzņemti ar lielāko sajūsmu un izlietoti praktiskai oftalmoloģijai par labu. Viņu parādīšanās par laimi sakrita ar brīdi, kad mācība par ārējām acs slimībām, pateicoties Arltam un Stellwagam⁸⁴ Vīnē, Hasneram⁸⁵ Prāgā, Sichel'am un Desmaram⁸⁶ Parīzē, Bowman'am un Critchett'am⁸⁷ Londonē un sevišķi f. Grēfem Berlīnē, jau sāka noapaļoties un nodibināties uz anatomiskiem izmeklējumiem un klīniskiem novērojumiem, tā kā mēs patiesi varam apgalvot, ka otrā 19. gadu simteņa trešdaļā nodibināta jauna oftalmoloģija, kuŗa vēl šodien mums der par priekšzīmi un uz visiem laikiem cieši saistīta ar Helmholca, Dondersa un Albrehta f. Grēfes vārdiem. Visu zemju pagājušā gadusimteņa⁸⁸ okulisti 60-os, 70-os, 80-os un pa daļai 90-os gados ir bijuši minēto mūsu zinātnes triju korifeju, it īpaši Albrehta f. Grēfes mācekļi un piekritēji. Grēfes nopelni bez jau minētiem oftalmoskopijā un daudziem citiem pastāv visvairāk kataraktas operācijas pilnīgākā pārlabošanā un glaukoma jeb zaļā naga dziedēšanā operatīvā ceļā; par viņa iridektomiju pret glaukomu cilvēce Grēfem vienmēr būs pateicību parādā; daudz nelaimīgo, kuŗiem agrāk draudēja neizārstējama aklība, tagad bija glābti.

⁸¹ Eduards Jēgers (1818–1884), austriešu oftalmologs.

⁸² Albrehts fon Grēfe (1828–1870), vācu oftalmologs.

⁸³ Franss Korneliss Donders (1818–1889), holandiešu fiziologs, oftalmologs.

⁸⁴ Kārlis Ferdinands Arlts (1812–1887), austriešu oftalmologs; Kārlis Štella vags fon Karions (1823–1904), austriešu oftalmologs.

⁸⁵ Jozefs Hāzners (1819–1892), čehu oftalmologs.

⁸⁶ Jūliuss Zihels (1802–1868), franču oftalmologs; Luijs Ogists Desmārs (1810–1882), franču oftalmologs.

⁸⁷ Viljams Baumens (1816–1892), angļu anatoms, oftalmologs; Džordžs Kričets (1817–1882), angļu oftalmologs.

⁸⁸ 19. gadsimta.

Lielās reformas, kuŗas ap to laiku norisinājās ķirurģijā, anglim Listeram⁸⁹ ievēdot antiseptisko metodi un vēlāk Robertam Kocham⁹⁰ septisko, nepalika bez iespaida arī uz oftalmoloģiju, kuŗa ļoti ātri prata piesavināties bezdīgļu ārstniecības metodes un tā atsavināties no tām bailēm un bēdīgām sekām, kuŗas bieži bija jāpiedzīvo acu ārstiem pēc operācijām, zaudējot caur pūzņošanu aci. Tālāk lielu svētību atnesa acu slimniekiem kokaīns, kuŗa lietošanu oftalmoloģijā ievēda Kollers⁹¹ 1884. gadā. Gandrīz visas mūsu operācijas mēs tagad izdarām zem vietējās bezjūtības ar pāris pilieniem kokaīna, tikai retākos gadījumos lietodami vispārējo un arī tagad pēdējo bieži pabalstīdami ar vietējo bezjūtību. No jauninājumiem operatīvā laukā sevišķi būtu minami: trachoma, asaru orgānu slimību, acu dobuma un viņa tuvumā atrodošos dobumu saslimšanu un tā saucamās magneta operācijas.

Arī teorētiskā oftalmoloģija gandrīz kā no jauna nodibināta pagājušā gadusimtenā⁹² otrā pusē. Īstais progress medicīnā sākās pagājušā gadusimtenī no tā laika, kad pētnieki sāka stingri turēties pie faktiem, galīgi atteikdamies no ikkatras teoretizēšanas vecu filosofu garā un bioloģiskas un patoloģiskas problēmas izšķirot, sāk lietot vienīgi dabas zinātniskās metodes. Patoloģiskā anatomija un patoloģija un vēlāk bakterioloģija, kuŗu nodibināšana un attīstība uz visiem laikiem saistīta ar Pastēra, Kloda Bernard'a, Virchova⁹³, Roberta Kocha un daudz citu vārdiem, ar milzīgu ātrumu uzrādīdamas vienu panākumu pēc otra, izsauca fundamentālas pārmaiņas toreizējos uzskatos par patoloģiju. Vecā humoralpatoloģija, kā arī jaunākā neuropatoloģiskā un vitālistiskā mācība tapa gāzta un viņu vietā stājās Bichata⁹⁴ agrāk apzīmētā un Virchova nodibinātā celularpatoloģija, pēc kuŗas slimības būtne un mitekļi meklējami šūniņā.

Pie minētām reformām arī oftalmoloģija dzīvi piedalījās ar to starpību, ka tagad acu ārsti jau paši gādā par teorētiskās oftalmoloģijas izbūvi, neatstādami šo lomu citiem speciālistiem. Ronas acu ārsti, kuŗi interesējas par kādu no teorētiskiem arodamiem un vēlāk izlieto iegūtās zināšanas savas specialitātes labā; un ja mums tagad ir sava acu patoloģiskā anatomija, bakterioloģija u.t.t., tad vienīgi pateicoties mums pašiem. Arī šai gadusimtenī⁹⁵ jaunpienākušās disciplīnas medicīnā, kā mācību par imunitāti, visādas terapijas u.t.t. acu ārsti izlietojuši, piemērojot oftalmoloģijas vajadzībām un īpatnībām. Ja nu oftalmoloģijas zinātnieki piekopj viens vairāk patoloģisko anatomiju, otrs bakterioloģiju, trešais fizioloģisko optiku u.t.t., tad tas tomēr notiek pilnā

⁸⁹ Džozefs Listers (1827–1912), angļu ķirurgs.

⁹⁰ Roberts Kohs (1843–1910), vācu mikrobiologs.

⁹¹ Kārlis Kollers (1857–1944), austriešu oftalmologs.

⁹² 19. gadsimta.

⁹³ Luijs Pastērs (1822–1895), franču mikrobiologs, imunologs; Klods Bernārs (1813–1878), franču fiziologs, patologs; Rūdolfs Virhovs (1821–1902), vācu patologs.

⁹⁴ Marī Fransuā Ksavjē Bišā (1771–1802), franču anatoms, fiziologs.

⁹⁵ 20. gadsimta sākumā.

saskaņā ar pārējo oftalmoloģiju un medicīnu, un arī turpmāk mūsu specialitāte varēs vienīgi tālāk attīstīties, palikdama tuvākā sakarā ar vispārējo medicīnu un dabas zinātni. Citādi viņa droši nokļūtu tai stāvoklī, kurā mēs viņu sastapām viduslaikos. Tagadējā oftalmoloģija, pateicoties viņas stingri noteiktam darba laukam, viņas patstāvīgām un noteiktām izmeklēšanas un novērošanas metodēm, drošai diagnostikai un prognostikai, viņas oriģinālām un pārbaudītām ārstēšanas metodēm un tiešiem, ātriem un sekmīgiem panākumiem, noder par labāko paraugu ikkatrai medicīnas specialitātei.

Oftalmoloģijas izbūvē piedalījušies, kā mēs redzējām, visu kultūras tautu ārsti, vieni lielākā mērā, otri mazākā; arī mēs, latvieši, esam ņēmuši dalību pie šā darba pēc saviem spēkiem. Man šeit ar gandarīšanu jāatzīmē, ka latvieši no visām medicīnas specialitātēm visvairāk intereses parādījuši oftalmoloģijai. Nekur mums nav tik daudz krietnu un izveicīgu speciālistu kā taisni šai nozarē. Daži no mums atkal, kuŗi nodarbojušies ne tikai ar acu slimībām vien, tomēr savā laikā piegriezuši tām vērību, studējot tās pēc studiju pabeigšanas ārzemju klīnikās. Dažu labu disertāciju oftalmoloģijā sacerējuši latvieši. Tagad, kur mums ir sava autonomā Augstskola ar medicīnas fakultāti un būs sava acu klīnika, mums tikai atliekas no visas sirds novēlēt, lai latviešiem priekš medicīnas un sevišķi oftalmoloģijas interese turpmāk taptu vēl dzīvāki, izdevīgāki un pareizāki veicināta, kā sirgstošai cilvēcei, tā arī mūsu medicīnu studējošai jaunatnei un zinātnei par labu.

“Izglītības Ministrijas Mēnešraksts”, 1923, Nr. 8, 875.–885. lpp.
(saglabāts autora stils un rakstība)

Uzruna Latvijas Universitātes ceturtais gada svētkos 1923. gada 28. septembrī

Augsti godātie viesi!

Šodien paiet četri gadi no mūsu universitātes dibināšanas dienas. Jums visiem vēl būs atmiņā, kādos grūtos apstākļos dzimusi mūsu *Alma mater*. Bija jāiesāk bez jebkādiem līdzekļiem. Visapkārt valdīja nemiers un nenoteiktība, grūti bija noorganizēt radošu darbu. Tomēr, kā redzat, šis lielais darbs veikts ar sekmēm un nesis svētīgus augļus.

Mūsu augstskola pa šo laiku augusi ne vien plašumā, bet arī dziļumā, pilnībā un vienībā. Ir nākušas klāt jaunas fakultātes, jau agrāk darbojošās paplašinātas. Mūsu universitātes katedrus ieņem galvenā kārtā mūsu pašu mācības spēki. Mēs esam nodibinājuši sakarus ar ārzemju universitātēm. Mūsu auditorijās, klīnikās, laboratorijās tiek veikts ne tikai pedagoģisks, bet arī dziļi zinisks darbs, ko rāda universitātes izdotie anāļi un kuru rakstus atrodam iespīestus ārzemju žurnālos. Pagājušā semestrī mēs piešķīrām pirmo doktora grādu. Pēc pāris dienām notiks atkal doktora promocija un, cerams, ne vienīgā šinī mācības gadā.

Mūsu iekšējo dzīvi noskaņo un noteic universitātes satversme, kura apstiprināta pagājušā gadā. Pēc šīs satversmes mūsu universitāte ir ne vien augstākā zinātnes un izglītības iestāde valstī, bet reizē ar to arī nacionāla un autonoma iestāde. No katra, kurš darbojas mūsu universitātē, mēs prasām cienību un lojalitāti pret mūsu nacionālām interesēm.

Brīvā Latvijā jābūt tikai brīvai augstskolai, un tagad mēs esam brīvi savā pārvaldē, brīvi savos pētījumos, brīvi to rezultātu pasniegšanā. Un beidzot mēs esam arī apvienotā augstskolā; tas antagonisms, kas sākumā valdīja starp humanitārām un tehniskām fakultātēm, ir izzudis. Vienotiem spēkiem mēs visi tagad kalpojam vienai svētai idejai.

Kur spīd saule, mēdz būt arī ēna. Par tādu ēnu mēs varam saukt mazos līdzekļus, kuru dēļ daža laba fakultāte ir spiesta sašaurināties kā telpu ziņā, tā arī ziniskos pētījumos. Šādā ēnā atrodas mūsu universitātes medicīnas fakultāte, kurai līdz pat šai dienai vēl nav savu klīniku.

Mūsu augstskola no pirmajām dienām dzīvojusi visciešākā un tuvākā sakarā ar tautu, sabiedrību, valsts iestādēm, studentiem, un citādi arī mūsu turpmākā eksistence nav domājama. Mēs uzskatām sevi par šīs lielās saimes locekli: jūsu prieki ir mūsu prieki, jūsu bēdas – mūsu bēdas, un, kamēr tikai pastāvēs Latvija un tai klāsies labi, – zels un ziedēs arī mūsu universitāte.

Dievs, svētī Latviju!

Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 7427. f., 6. apr., 20. l., 284.–286. lp.;
“Latvijas Kareivis”, 1923, Nr. 219, 29. sept.

Profesora Jāņa Ruberta publicētie darbi

1903

1. О заболеваниях глаз при проказе : диссертация на степень доктора медицины / И.Ю.Руберт ; официальные оппоненты: В.Г.Цеге фон Мантейфель, К.К.Дегио, Ф.О.Евецкий. – Юрьев, 1903. – 175 с. – Лит.: с.168-173.

1905

2. Über Veränderungen des Augenhintergrundes bei Lepra / Jānis Ruberts // Mitteilungen aus der Augenklinik in Jurjew. – H.2 (1905), S.1-35.

1907

3. Звенигородская глазная лечебница имп. Марии : попечительства о слепых и желательные в ней преобразования / Я.Руберт. – Звенигород, 1907. – *.

1908

4. Ein Beitrag zu den Anomalien des Augenhintergrundes : zwei Fälle von ungewöhnlicher Ektasie in der unteren Fundushälfte / Jānis Ruberts // Zeitschrift für Augenheilkunde. – Bd.20, H.6 (1908), S.551-557.
5. О действиях адреналина на внутриглазное давление / Я.Руберт // Вестник офтальмологии. – Т.XXV, N 1 (1908), с.3-46 : табл.
6. Отчеты о деятельности Звенигородской глазной лечебницы за 1904-1907 г. / Я.Руберт. – Звенигород, 1908. – *.

1909

7. Über den Einfluss des Adrenalins auf den intraokularen Druck / Jānis Ruberts // Zeitschrift für Augenheilkunde. – Bd.21, H.2 (1909), S.97-115 ; Bd.21, H.3 (1909), S.224-239.
8. Ulcus corneae rodens (Mooren) / Jānis Ruberts. – Лит.: с.935-936 // Вестник офтальмологии. – Т.XXVI, N 11 (1909), с.923-936. – *.

1910

9. Hyaline degeneration of the cornea / Jānis Ruberts // Archives of Ophthalmology. – (1910). – *.
10. Zur hyalinen Degeneration der Hornhaut / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.293-294 // Archiv für Augenheilkunde. – Bd.60 (1910), S.271-294.

11. Zur Kenntnis der intraskleralen Zysten / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.154 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. – Jg.48, Beil.-H. (1910), S.145-154.

1911

12. Iridochorioiditis serosa nach langjährigem Verweilen eines Eisensplitters im Auge, zugleich ein Beitrag zur Siderosis bulbi / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.294-295 // Albrecht von Graefes Archiv für Ophthalmologie. – Bd.78, H.2 (1911), S.268-296.
Rec.: Agricola, B. [Recenzija] / B.Agricola // Monatsblätter für Augenheilkunde. – Jg.49, Bd.12 (1911), S.545.
13. Nachtrag zur Embolie der Arteria centralis retinae / Jānis Ruberts // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. – (1911). – *.
14. Über die Embolie der Arteria centralis retinae : pathologisch-histologische Untersuchung / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.738 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. – Bd.12 (1911, Dez.), S.721-738.
15. О внутриглазном давлении и способах его определения / Я.Руберт // Сборник статей, посвященный проф. Образцову по случаю XXXV-летия его врачебной и научно-педагогической деятельности. – Киев, 1911. – *.
16. О внутриглазном давлении и способах его определения : лекция, читанная 5-го мая 1910 г. в заседании Медицинского факультета университета св. Владимира для получения звания приват-доцента / И.Ю.Руберт. – Киев : Петр Барский в Киеве, 1911. – 14 с. : ил.

1912

17. Über die Ätiologie der phlyktänulären Augenentzündung / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.309-312 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. – Bd.14 (1912, Sept.), S.273-312.
18. О сочувственном воспалении глаза / И.Ю.Руберт // Вестник офтальмологии. – N 6 (1912). – *.

1914

19. Über Hornhautpigmentierung beim Meerschweinchen / Jānis Ruberts // Archiv für vergleichende Ophthalmologie. – (1914). – *.
20. По поводу патолого-анатомических изменений при сочувственном воспалении глаз / Я.Руберт // Сборник, посвященный памяти профессора Высоковича. – Киев : Тип. А.М.Пономарева, 1914. – 17 с.

1917

21. О врожденных помутнениях роговицы, спаянных с радужной оболочкой / Я.Руберт // Вестник офтальмологии. – Т.XXIV (1917). – *.

22. О зрачковой перепонке и ее остатках в внутробоной жизни (о спаянных с роговой оболочкой в особенности) / Я.Руберт // Вестник офтальмологии. – Т.ХХIV, N 6, 7, 8 (1917, июнь, июль, авг.), с.181-191.
23. О расстройствах зрения при хроническом отравлении денатурированным спиртом / Я.Руберт // Университетские известия. – Киев, 1917. – N 11-12 (1917), с.1-59.

1918

24. О расстройствах зрения при хроническом отравлении денатурированным спиртом / Я.Руберт. – Киев : Тип. ун-та св. Владимира, 1918. – 53 с.

1923

25. Acis kā dvēseles un miesas spogulis / Jānis Ruberts // Latvijas Augstskolas Raksti. – Rīga, 1923. – 8.[sēj.], [289.]-297.lpp.
26. Acis kā dvēseles un miesas spogulis : (akadēmiska runa Latvijas Augstskolas gada svētkos 28.sept. 1923.g.) / Jānis Ruberts // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.11 (1923, nov.), 1235.-1241.lpp.
27. Par acu slimību ārstēšanu ar tuberkulīnu pēc Ponndorfa / Jānis Ruberts // Latvijas Ārstu Žurnāls. – Nr.1 (1923), 18.-23.lpp.
28. Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu / Jānis Ruberts // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.8 (1923, aug.), 875.-885.lpp.
29. Recherches sur les restes de la membrane pupillaire adherents a la cornee / J.Rubert. – Bibliogr.: 341.-344.lpp. // Latvijas Augstskolas Raksti. – Rīga, 1923. – 8.[sēj.], [299.]-344.lpp.

1929

30. Starextraction bei Microphthalmus / Jānis Ruberts // Русский офтальмологический журнал : юбилейный сборник проф. Головина. – (1929). – *.
31. О заболеваниях слезных канальцев при трахоме / И.Ю.Руберт. – Библиогр.: с.166 // Архив офтальмологии. – Т.VI, ч.II, III (1929), с.160-166.
Спец. вып.: Сборник статей посвященных Василию Васильевичу Чирковскому его друзьями ко дню 30-летия его научной деятельности (1899–1929 гг.).
32. Экстракция катаракты в случае двустороннего микрофтальма с остатками эмбриональной ткани в передней камере и в стекловидном теле / И.Руберт // Русский офтальмологический журнал. – N 10 (1929), с.474-477.

Спец. вып.: Сборник работ посвящаемый профессору С.С.Головину друзьями, товарищами и учениками к сорокалетию его научно-врачебной деятельности, 1889-1929.

1930

33. Blessig, E. Üld-Balti oftalmoloogidepäeva esialgsed juhtnöörid / E.Blessig, J.Rubert, P.Avižonis // Eesti Arst. – [N] 3 (1930), lk.125.
34. Soonkesta irdumisest peale skleraaltrepanatsiooni Ellioti järgi / J.Ruberts // Eesti Arst. – N 9 (1930), lk.442-443.
35. Über Aderhautablösung nach der Skleraleitrepanation von Elliot // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.85 (1930, Juli-Dez.), S.719-720.

1931

36. Über Aderhautablösung nach der Skleral-Trepanation von Elliot / J.Ruberts. – Kopsav. latv. val.: Par dzīslenes atslānīšanas pēc Elliota trepanācijas, [238.]-239.lpp. // Latvijas Universitātes Raksti. – 1.sēj., Nr.7 (1931), [227.]-239.lpp.
37. Über Entbindung des Altersstars in der Kapsel bei Keratokonus / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.617 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.86 (1931, Jan.-Juni), S.615-617.

1932

38. Konjunktivtrahoomi klassifikatsioonist / J.Rubert // Eesti Arst. – N 5 (1933), lk.249.
39. Pisarakanalite haigestumisest trahoomi puhul / J.Rubert // Eesti Arst. – N 5 (1933), lk.251.
40. S.S.Golwin † : ein Nachruf / Jānis Ruberts // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.89 (1932, Juli.-Dez.), S.667-668.
41. Zur Erkrankung der Tränenröhrchen, insbesondere bei Trachom : [im Auszuge mitgeteilt an 27.Mai 1932 nebst Demonstration mikroskopischer Präparate in der All-Baltischen Ophthalmogen-Tagung (A.B.O.T.) in Kaunas (Litauen)] / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.209 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.89 (1932, Juli-Dez.), S.193-209.
42. Zur Klassifikation des Bildenhauttrachoms / Jānis Ruberts // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.89 (1932, Juli-Dez.), S.401.
43. Zur Klassifikation des Trachoms / Jānis Ruberts // Latvijas Ārstu Žurnāls. – Nr.6 (1932), 341.-345.lpp.

1934

44. Notizen zur Behandlung des Trachoms : [Vorträg zur 4.All-Baltischen ophthalmologen-Tagung (A.B.O.T.) in Riga] / Jānis Ruberts // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.93 (1934, Sept.), S.327-332.
45. Zystenbildung als Spätfolge trachomatöser Erkrankung des Tränenröhrchens / Jānis Ruberts. – Bibliogr.: S.656 // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.93 (1934, Nov.), S.653-656.

1935

46. Заметки по поводу лечения трахомы / И.Ю.Руберт // Сборник в ознаменование сорокалетия научной деятельности заслуженного деятеля науки М.И.Авербаха. – Москва ; Ленинград, 1935. – С.400-405.

Profesora Jāņa Ruberta oponentās disertācijas

47. Apinis, Kārlis. Aplanācijas princips oftalmotonometrijā. Viņa būtība, lietderība, priekšrocības un izredzes : [disertācija] / Kārlis Apinis ; oponenti: E.Jansons, R.Krimbergs, J.Ruberts // Latvijas Universitātes Raksti. Medicīnas fakultātes sērija. – Rīga, 1930. – 1.sēj., Nr.6 (1930), 193.-230.lpp.
48. Balodis, Kārlis. Salīdzināmi novērojumi par mehānisko un ķīmisko radzenes tetovēšanu : [disertācija] / Kārlis Balodis ; oponenti: J.Ruberts, E.Jansons, E.Paukuls. – Rīga, 1933. – 193 lpp.

Raksti par profesoru Jāni Rubertu

1904

49. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1904 год. – Санкт-Петербург, 1904. – С.300.

1905

50. Brennsohn J. Rubert, John / J.Brennsohn // Die Aertzte Livlands von den ältesten Zeiten bis zu Gegenwart : ein biographisches Lexikon / J.Brennsohn. – Mitau : Verlag von E.Bruhns, 1905. – S.340.
51. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1905 год. – Санкт-Петербург, 1905. – С.311.

1906

52. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1906 год. – Санкт-Петербург, 1906. – С.319.

1907

53. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1907 год. – Санкт-Петербург, 1907. – С.336.

1908

54. Latvieši un latvietes Krievijas augstskolās / [aut. Fricis Mīlenbahs]. – Jelgava : Allunana drukātava, 1908. – 136.lpp.
Saturā arī par J.Rubertu.

1911

55. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1911 год. – Санкт-Петербург, 1911. – С.349.

1912

56. Ruberts, Jānis // Album Lettonorum, 1882-1912. – Rīga : Humpela drukātava, [1912]. – 87.lpp. : fotogr.
57. Киевское Офтальмологическое общество. – (Отчеты офтальмологических обществ) // Вестник офтальмологии. – Т.ХХIX. N 6 (1912), с.468-509.
В содержании упомянут Я.Руберт.

58. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Отчет о состоянии и деятельности Императорского Университета св. Владимира за 1911 год. – Киев : Работник, 1912. – С.35, 55.
59. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1912 год. – Санкт-Петербург, 1912. – С.365.

1913

60. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Отчет о состоянии и деятельности Императорского Университета св. Владимира за 1912 год. – Киев : Тип. ун-та св. Владимира, 1913. – С.62, 75.
61. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Памятная книжка Киевского учебного округа на 1913/14 учебный год : (сведения на 1 ноября 1913 г.). – Киев : Тип. Т-ва И.Н. Кушнарева и Ко, 1913. – С.20.
62. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1913 год. – Санкт-Петербург, 1913. – С.381.

1914

63. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1914 год. – Санкт-Петербург, 1914. – С.404.

1916

64. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Памятная книжка Киевского учебного округа на 1915/16 учебный год : (сведения на 15 октября 1915 г.). – Киев : Тип. Т-ва И.Н. Кушнарева и Ко, 1916. – С.22, 25, 299.
65. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // Российский медицинский список, изданный медицинским департаментом Министерства внутренних дел, на 1916 год. – Санкт-Петербург, 1916. – С.411.

1921

66. Vēsturisks pārskats par Latvijas Augstskolas nodibināšanu un viņas darbību pirmā (1919./20.) mācības gadā / sast. P.Dāle. – Rīga, Latvijas Augstskola, 1921. – 76 lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.

1922

67. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Ophthalmologische Bibliographie Russlands, 1870-1920 / E.Blessig. – (Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis ; A IV, 1). – Dorpat, 1922. – S.135.

1923

68. Jānis Ruberts / T. – Aut. uzrād.: T. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.8 (1923, aug.), 945.lpp.

69. Ruberts Jānis. – (Latvijā praktizējošo ārstu saraksts 1923.g.) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts : (Latvijas veselības departaments, praktizējošie ārsti, veterinārārsti, zobu-ārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Iekšlietu Ministrijas Veselības departamenta oficiālais izdevums, 1923.g. maijā. – Rīga, 1923. – 47.lpp.
70. Universitātes darbības gaita : [par LU rektora J.Ruberta ziņojumu gadskārtējā LU dibināšanai veltītajā svinīgajā aktā] / Br. – Aut. uzrād.: Br. // Latvijas Kareivis. – Nr.220 (1923, 30.sept.), 3.lpp.
71. Universitātes gada svētki / D.S. – Aut. uzrād.: D.S. // Latvijas Kareivis. – Nr.219 (1923, 29.sept.), 1.lpp.
Saturā: LU rektora J.Ruberta runa svētkos.
72. Universitātes gada svētki / E.Z. – Aut. uzrād.: E.Z. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.11 (1923, nov.), 1286.–1287.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1924

73. Latvijas universitāte rīt svinēs 5 gadu pastāvēšanas svētkus // Jaunākās Ziņas. – (Piel. “Ilustrētais “Jaunāko Ziņu” pielikums”) – Nr.220 (1924, 27.sept.), 15.lpp.
Saturā: LU mācībspēku portreti – J.Ruberts u.c.
74. Latvijas universitātes 5 gadu jubilejas svētki // Valdības Vēstnesis. – Nr.221 (1924, 29.sept.), 2.-3.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
75. Latvijas Universitātes 5 gadu svētki // Latvis. – Nr.907 (1924, 30.sept.), 2.lpp.
Saturā arī par J.Rubertu.
76. Latvijas Universitātes 5 gadu svētki / Valfr. V. – Aut. uzrād.: Valfr. V. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.10 (1924, okt.), 398.-403.lpp.
Saturā: LU rektora J.Ruberta runa svētkos.
77. Ruberts Jānis. – (Latvijā praktizējošo ārstu saraksts 1924.g.) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts : (Latvijas veselības departaments, praktizējošie ārsti, veterinārārsti, zobu-ārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Iekšlietu Ministrijas Veselības departamenta oficiālais izdevums, 1924.g. oktobrī. – Rīga, 1924. – 27.lpp.

1925

78. Latvijas Universitātes piecgadu darbības pārskats, 1919.–1924. – Rīga : LU, 1925. – 381, [2] lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.

1926

79. Latvijas Universitātes divgadu darbības pārskats, 1924.-1926. – Rīga : LU, 1926. – 225 lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.

80. Ruberts Jānis. – (Latvijā praktizējošo ārstu saraksts 1926.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.janvāri 1926.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, veterinārārsti, zobu-ārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiālais izdevums. – Rīga, 1926. – 30.lpp.

1927

81. Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvoto 3. saraksts // Valdības Vēstnesis. – Nr.259 (1927, 17.nov.), 2.-4.lpp.
Profesoram Jānim Rubertam 1927.gada 15.novembrī piešķirts Triju Zvaigžņu III šķiras ordenis, kārtas Nr.155.
82. Balodis, Kārlis Voldemārs. Par konjunktīvas tuberkulozi / Kārlis Voldemārs Balodis. – Lit.: 184.lpp. – Kopsav. vācu val.: Über Konjunktivaltuberkulose, 184.lpp. // Latvijas Ārstu Žurnāls. – 7./8.burtn. (1927), 178.-184.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
83. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1926/27 akad. gads. – Rīga : LU, 1927. – 195 lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.
84. Ruberts Jānis. – (Latvijā praktizējošo ārstu saraksts 1927.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.aprīli 1927.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, veterinārārsti, zobu-ārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiālais izdevums. – Rīga, 1927. – 33.lpp.
85. Spulgerāns, Jānis. Pterygium`a operācija pēc Mc. Reynolds / Jānis Spulgerāns. – Kopsav. vācu val.: Flügelfell-Operation nach Mc. Reynolds, 5.lpp. // Latvijas Ārstu Žurnāls. – 1./2.burtn. (1927), 1.-5.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
86. Universitātes padomes 19.okt. sēdē / A.B. – Aut. uzrād.: A.B. // Students. – Nr.128 (1927, 27.okt.), 1.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1928

87. Kirhenšteins, Augusts. Latvijas augstskola / A.Kirchenšteins. – (Latvijas mācību iestādes) // Latvijas Republika desmit pastāvēšanas gados / galv. red. Alfreds Bīlmanis. – Rīga : Golts un Jurjans, 1928. – 568.-574.lpp. : fotogr.
Saturā minēts J.Ruberts.
88. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1927/28 akad. gads. – Rīga : LU, 1928. – 198 lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.

89. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1928.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.martu 1928.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1928. – 37.lpp.

1929

90. Bij. rektors prof. J.Ruberts : [portr.] // Latvijas Universitāte ilustrācijās. – Rīga : Rīts, 1929. – 13.lpp.
91. Latvijas Universitāte, 1919-1929. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1929. – 615, [1] lpp. – Rād.: 605.-609. lpp.
Saturā: 1. Latvijas Universitātes attīstība ; 2. Latvijas Universitātes mācības spēki.
Saturā arī par J.Rubertu ; J.Ruberta biogrāfija un bibliogr.: 469.-472.lpp.
92. Latvijas Universitātes darbības pārskats : 1928/29 akad. gads. – Rīga : LU, 1929. – 270 lpp. : tab.
Saturā arī par J.Rubertu.
93. Prof. Jānis Ruberts : [portr.]. – (Medicīnas fakultāte) // Latvijas Universitāte ilustrācijās. – Rīga : Rīts, 1929. – 55.lpp.
94. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1929.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.martu 1929.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1929. – 40.lpp.
95. Ruberts, Jānis. – (Kultūras darbinieki : augstskola) // Latvijas darbinieku galerija, 1918-1928 / P.Krodera red. – Rīga : Grāmatu Draugs, 1929. – 162.lpp.
96. Ūld-Balti oftalmologidepāve // Eesti Arst. – [N] 4 (1929), lk.165.
Saturā minēts J.Ruberts.

193–

97. Ruberts Jānis // Latvju mazā enciklopēdija /Alfreda Bīlmaņa red. – Rīga : Grāmatu Draugs, [193–]. – 2120.sl.

1930

98. Ruberts, Jānis // Album Lettonorum, 1870-1882-1930. – Rīga : [b.i.], 1930. – 69.lpp. : fotogr.
99. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1930.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.jūniju 1930.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, provizori, provizoru palīgi un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1930. – 43.lpp.

100. Universitātes padomes jaunais sastāvs. – (Universitātes ziņas) // Students. – Nr.166 (1930, 14.maijs), 4.lpp.
Padomes sastāvā: J.Ruberts u.c.
101. All-Baltische ophthalmologen-Tagung (A.B.O.T.) der Augenärzte von Estland, Lettland und Litauen, am 24. und 25.Mai 1930 in Tartu-Dorpat // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.85 (1930, Juli-Dez), S.716-727.
Saturā arī par J.Rubertu.

1931

102. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1931.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.jūniju 1931.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, farmācijas kandidāti, provizori, provizoru palīgi un aptiekas asistenti un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1931. – 44.lpp.

1932

103. Chronika : [par Latvijas oftalmologu biedrības dibināšanu 1932.g. 1.novembrī] // Latvijas Ārstu Žurnāls. – Nr.11 (1932), 709.lpp.
Saturā arī par biedrības dibināšanas iniciatoru un ievēlēto biedrības vadītāju J.Rubertu.
104. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1932.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.jūniju 1932.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, farmācijas kandidāti, provizori, aptiekāru palīgi, aptiekas asistenti un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1932. – 45.lpp.
105. Šaurums, Gustavs. Tērbatas universitāte : 1632-1932 / Gustavs Šaurums. – Rīga : Autora apgādībā, 1932. – 214, [10] lpp. : il. – Bibliogr.: [10.] lpp. – Kopsav. franču val.
Saturā arī par J.Rubertu.
106. All-Baltische ophthalmologen-Tagung („A.B.O.T.“) am 27. und 28.Mai in Kaunas, Universitāts-Augenlinik : offizieller Bericht / nach Autorenreferaten zusammengestellt von Prof. Dr. Avižonis und Dr. B.Goldengeimas // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde und für augenärztliche Fortbildung. – Bd.89 (1932, Juli-Dez.), S.400-411.
Saturā arī par J.Rubertu.
107. [Jānis Ruberts] // Eesti meditsiiniline bibliograafia 1918-1930 ühes piiraladega = Bibliographie médicale estonienne 1918-1930 / Herbert Normann. – Tartu, 1932. – Lk.108.

1933

108. Kundziņš, Kārlis. Kā cēlās mūsu Universitāte / Kārlis Kundziņš // Brīvības pieminekļa gada grāmata, 1934 : otrais gads. – [Rīga] : Brīvības pieminekļa komitejas izdevums, [1933]. – 98.-102.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
109. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Index ophthalmologiae Balticus / zusammengestellt von Ernst Blessig. – Tartu, 1933. – S.26-27.
110. Profesors Jānis Ruberts // Latvju tautas darbinieki / [red. V.Maldonis]. – Rīga : Literatūra, [1933]. – 1.[sēj.], 41.lpp.
111. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1933.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.jūniju 1933.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, farmācijas kandidāti, provizori, aptiekāru palīgi, aptiekas asistenti un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1933. – 52.lpp.

1934

112. Apinis, Kārlis. Prof. Dr. med. Jānis Ruberts : (25.V.1874.–1.XI.1934.) / Kārlis Apinis // Nākotnes Spēks. – Nr.9/10 (1934), 105.-107.lpp.
113. Apinis, Kārlis. Profesors Dr. med. Jānis Ruberts / Kārlis Apinis // Latvijas Ārstu Žurnāls. – Nr.10/11 (1934), 725.-726.lpp.
114. Apinis, Kārlis. Profesors Dr. med. Jānis Ruberts / Kārlis Apinis // Students. – Nr.215 (1934, 16.nov.), 4.lpp.
115. Apiņš, Kārlis. 4.Visbaltijas oftalmologu sanāksme / Kārlis Apiņš // Latvijas Ārstu Žurnāls. – N.10/11 (1934), 689.-704.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
116. Balodis, Kārlis. Profesors Jānis Ruberts / Kārlis Balodis. – Bibliogr.: 486.-487.lpp. // Izglītības Ministrijas Mēnešraksts. – Nr.11 (1934), 484.-487.lpp.
117. Jansons, Ernests. Profesors Jānis Ruberts / Ernests Jansons. – (In memoriam) // Universitas. – Nr.14 (1934, 15.nov.), 237.lpp. : portr.
118. Kalniņš, Edvarts. Universitātes bij. rektora prof. Dr. med. J.Ruberta piemiņai / Edvarts Kalniņš // Jaunākās Ziņas. – Nr.249 (1934, 3.nov.), 11.lpp.
119. Kundziņš, Kārlis. Kā cēlās mūsu Universitāte : Universitātes 15 g. pastāvēšanas svētkos / Kārlis Kundziņš // Students. – Nr.212 (1934, 28.sept.), 2.-3.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
120. Miris prof. Jānis Ruberts // Brīvā Zeme. – Nr.250 (1934, 1.nov.), 1.lpp.
121. Miris prof. Jānis Ruberts // Jaunākās Ziņas. – Nr.247 (1934, 1.nov.), 8.lpp. : portr.

122. Miris profesors Dr. med. Jānis Ruberts // Rīts. – Nr.68 (1934, 2.nov.), 7.lpp.
123. Miris profesors Dr. med. Jānis Ruberts // Tēvijas Sargs. – Nr.1 (1934, 2.nov.), 2.lpp.
124. Miris profesors Dr. med. Jānis Ruberts / Zs. – Aut. uzrād.: Zs. // Pēdējā Brīdī. – Nr.272 (1934, 2.nov.), 8.lpp. : fotogr.
125. Miris Universitātes bij. rektors prof. Dr. med. Jānis Ruberts // Studentu Dzīve. – Nr.37 (1934, 5.nov.), 4.lpp.
126. Prof. J.Rubertu pārvedīs uz universitātes aulu : [par atvadišanos no profesora J.Ruberta] // Brīvā Zeme. – Nr.251 (1934, 2.nov.), 9.lpp. : portr.
127. Prof. Jāņa Ruberta pēdējais ceļš smiltainē : [par atvadišanos no profesora J.Ruberta] // Jaunākās Ziņas. – Nr.250 (1934, 5.nov.), 8.lpp. : fotogr.
128. Profesora Jāņa Ruberta 60 mūža gadu atcere / –k. – Aut. uzrād.: –k // Pēdējā Brīdī. – Nr.117 (1934, 27.maijs), 4.lpp.
129. Ruberts Jānis. – (Ārstu saraksts 1934.gadam) // Latvijas medicīniskā personāla saraksts uz 1.jūniju 1934.g : (Veselības departaments, praktizējošie ārsti, zobārsti, veterinārārsti, farmācijas maģistri, farmācijas kandidāti, provizori, aptiekāru palīgi, aptiekas asistenti un aptiekas) : Tautas Labklājības ministrijas Veselības departamenta oficiāls izdevums. – Rīga, 1934. – 55.lpp.
130. Šodien prof. Dr. med. J.Rubertu izvadīs pēdējā gaitā / –kte. – Aut. uzrād.: –kte // Pēdējā Brīdī. – Nr.274 (1934, 4.nov.), 3.lpp. : fotogr.
131. Vakar prof. Rubertu guldīja zemes klēpī // Rīts. – Nr.71 (1934, 5.nov.), 1.lpp. : fotogr.
132. Die Beisetzung des Rektor emer. Prof. J.Rubert // Rigasche Rundschau. – N 252 (1934, Nov.5), S.5.
133. Blessig, E. Tartu Ülikooli silmakliinik 1868-1933 / E.Blessig, J.Uudelt // Eesti Arst. – [N] 11 (1934), lk.493-509.
Saturā minēts J.Ruberts.
134. Prof. Dr. J.Rubert // Rigasche Rundschau. – N 250 (1934, Nov.2), S.7.
135. Prof. Rubert, der Lehrer : ein Gedenkwort eines seiner Schüler / –nd. – Aut. uzrād.: –nd // Rigasche Rundschau. – N 252 (1934, Nov.5), S.5.
136. Веръ, К. Проф. Я.Руберт, родоначальник молодого поколения латвийских глазных врачей, отличался справедливостью и добротой / К.Веръ // Сегодня вечером. – N 251 (1934, 2 нояб.), с.4.
137. Двойной юбилей проф. д-ра Я.Руберта : [о 60-летию профессора Я.Руберта и о 35-летию его научно-преподавательской деятельности] // Сегодня. – N 144 (1934, 26 мая), с.5. : портр.
Т.р.изд.: Сегодня. – N 145 (1934, 27 мая), с.7.
138. Перенесение тела проф. Я.Руберта в университет : [о прощании с профессором Я.Рубертом] // Сегодня. – N 305 (1934, 4 нояб.), с.7.
Т.р.изд.: Сегодня. – N 306 (1934, 5 нояб.), с.5.

139. Последний путь проф. Я.Руберта / К.В. – Указан автор: К.В. // Сегодня. – N 306 (1934, 5 нояб.), с.1.
Т.р.izd.: Сегодня. – N 307 (1934, 6 нояб.), с.8.
140. Скончавшийся вчера проф. Я.Руберт был большим авторитетом по глазным болезням / К.В. – Указан автор: К.В. // Сегодня. – N 303 (1934, 2 нояб.), с.6.
Т.р.izd.: Сегодня. – N 304 (1934, 3 нояб.), с.5.

1935

141. Apin, K. J. Rubert † : ein Nachruf / K.Apin // Klinische Monatsblätter für Augenheilkunde. – Bd.94 (1935, Jan.), S.93-94.
142. [Jānis Ruberts] // Eesti meditsiiniline bibliograafia 1933-1934 ühes piiraladega = Bibliographie médicale estonienne 1933-1934 / Herbert Normann. – Tartu, 1935. – Lk.58.
143. Uudelt, J. Prof. dr. med Jaan Rubert'i (Riia) mälestuseks / J.Uudelt // Eesti Arst. – N 2 (1935), Lk. 175.

1938

144. Ruberts Jānis // Latviešu konversācijas vārdnīca. – Rīga : Gulbis, 1938–1939. – 18.sēj.: Raganiņas–Rudzi, 36821.-36822.sl. : portr.

1939

145. Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939 / red.: Ludvigs Adamovičs, Jūlijs Auškāps, Kārlis Straubergs. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1939. 1.d.: Vēsturiskas un statistiskas ziņas par Universitāti un tās fakultātēm. – XXIV, 920 lpp.; 2.d: Mācības spēku biogrāfijas un bibliogrāfija. – 647, [1] lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
146. Ruberts, Jānis // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca / [red. Ž.Unāms]. – Rīga : Biogrāfiskā arhīva apgāds, 1939. – 423.lpp.
147. Straubergs, Kārlis. Latvijas Universitātes pirmie projekti / Kārlis Straubergs. – Lit.: 11.lpp. // Senatne un Māksla. – Nr.3 (1939), 5.-11.lpp.
Saturā minēts arī J.Ruberts.

1940

148. Левітський, М.А. До історії київської кафедри офтальмології / М.А.Левітський // Праці першого Київського державного медичного інституту: праці очної клініки / за ред. М.А.Левітського. – Київ : Держмедвидав, 1940. – Т.8, с.5-45.
В содержании упомянут Я.Руберт.

1952

149. Arnim, Max. Ruberts, Jānis / Max Arnim // Internationale Personalbibliographie 1800–1943 / Max Arnim. – Stuttgart : Hiersemann, 1952. – Bd.2: L-Z, S.449.

1953

150. Ruberts Jānis // Latvju enciklopēdija / red. Arveds Švābe. – Stokholma : Trīs zvaigznes, 1953-1955. – 3.sēj.: Piejavs–Žvīgule, 2197.lpp.

1958

151. Laube, E.R. Latvijas Universitāte / E.R.Laube // Universitas. – Nr.5 (1958), 3.-7.lpp. : fotogr.
Saturā minēts J.Ruberts.
152. Магильницкий, С.Г. О двух видных ученых-офтальмологгах – латышах – Я.Тальберге и Я.Руберте : (из истории Латвийской офтальмологии) / С.Г.Магильницкий // Тезисы межреспубликанской конференции офтальмологов Прибалтики и Белоруссии : (Рига, 24-27 сентября 1958 г.). – Рига, 1958. – С.87.

1959

153. Dambīte, G. Profesora K.Baloža dzīves stāsts / G.Dambīte // Padomju Mediķis. – Nr.16 (1959, 19.maijs), [3.] lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
154. Dambīte, G. Profesors K.Balodis / G.Dambīte // Veselība. – Nr.5 (1959, maijs), 8.lpp. : fotogr.
Saturā minēts J.Ruberts.

1960

155. Karps, A. Dr. med. Kārlis Apinis / A.Karps // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.67 (1960), 2., 3.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
156. Pone, J. Docenta K.Apiņa 65 g. jubilejā / J.Pone // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.67 (1960), 5., 6.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
157. Pīmanis, Jānis. Daži docenta Dr. med. Kārļa Apiņa dzīves pavedieni / J.Pīmanis // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.67 (1960), 3.-5.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
158. Артемьев, Н.И. Заболевания увеального тракта при лепре / Н.И.Артемьев // Многотомное руководство по глазным болезням. – Москва : Медгиз, 1960. – Т.2, кн.2: Заболевания хрусталика сосудистого тракта стекловидного тела глаукома, с.476-481.
В содержании также о Я.Руберте: с.476, 477, 478.

159. Балодис, К.Я. Воспоминания о профессоре Я.Ю.Руберте : в 1959 году исполнилось 25 лет со дня смерти Я.Ю.Руберта / К.Я.Балодис // Из истории медицины. – Рига : Изд-во Академии наук Латвийской ССР, 1960. – [Вып.] 3, с.253-255.
160. Магильницкий, С.Г. К истории развития офтальмологии в Латвийской ССР / С.Г.Магильницкий. – Лит.: с.159-166 // Первая научная сессия историков медицины и здравоохранения Латвийской ССР : тезисы докладов. – Рига, 1960. – С.30-31.
В содержании упомянут Я. Руберт.
161. [О профессоре Я.Руберте] // Многотомное руководство по глазным болезням. – Москва : Медгиз, 1960. – Т.2, кн.1: Заболевания век конъюнктивы слезных органов роговицы и склеры, с. 199, 243, 298, 299.

1961

162. Balodis, K. Jānis Ruberts – izcils latviešu zinātnieks / K.Balodis. – (No medicīnas vēstures) // Veselība. – Nr.1 (1961, janv.), 29.lpp.
163. Магильницкий, С.Г. И.Ю.Руберт : (его жизнь и деятельность) / С.Г.Магильницкий // Офтальмологический журнал. – N 1 (1961), с.62-64.

1962

164. Арон, К.Я. Развитие высшего медицинского образования в Латвии / К.Я.Арон. – (Медицинские науки и здравоохранение) // Наука в Прибалтике в XVIII – начале XX века : тезисы докладов IV межреспубликанской конференции по истории науки в Прибалтике. – Рига : Изд-во Академии наук Латвийской ССР, 1962. – С.112-114.
В содержании упомянут Я.Руберт.
165. Балодис, К.Я. Кафедра глазных болезней Рижского медицинского института на базе 1-й Рижской городской клинической больницы с 8 января 1923 по 1 сентября 1955 года / К.Я.Балодис // Тезисы докладов научной сессии, посвященной 40-летию глазного отделения 1-й Рижской городской клинической больницы, 7-8 июня 1962 г. – Рига, 1962. – С.3-6.
В содержании также о Я.Руберте.
166. Магильницкий, С.Г. К истории офтальмологии в Латвийской ССР / С.Г.Магильницкий. – Лит.: с.31-33 // Из истории медицины. – Рига : Изд-во Академии наук Латвийской ССР, 1962. – [Вып.] 4, с.27-46.
В содержании о Я.Руберте.
167. Магильницкий, С.Г. Краткий очерк истории офтальмологии в 1-й Рижской городской клинической больнице / С.Г.Магильницкий // Тезисы докладов научной сессии, посвященной 40-летию глазного

отделения 1-й Рижской городской клинической больницы, 7-8 июня 1962 г. – Рига, 1962. – С.6-8.

В содержании упомянут Я.Руберт.

168. Магильницкий, С.Г. Материалы к истории офтальмологии в I Рижской городской клинической больнице / С.Г.Магильницкий. – Лит.: с.337-338 // Сборник научных работ / 1-я Рижская городская клиническая больница. – Вып.2 (1962), с.321-338.

В содержании упомянут Я.Руберт.

169. Магильницкий, С.Г. Очерк истории офтальмологии / С.Г.Магильницкий // Многотомное руководство по глазным болезням. – Москва : Медгиз, 1962. – Т.1, кн.1: История офтальмологии. Анатомия и физиология органа зрения. Оптическая система глаза и рефракция, с.13-129.

В содержании также о Я.Руберте: с.60, 61, 92.

1964

170. Bieziņš, A. Tērbatas universitāte – latviešu ārstu audzinātāja / A.Bieziņš // Veselība. – Nr.5 (1964, maijs), 19.-20.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

171. Profesors Dr. med. Kārlis Balodis // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.84 (1964), 15.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

172. Васильев, К.Г. [О профессоре Я.Руберте] / К.Г.Васильев, Ф.Ф.Григораш // Очерки истории медицины и здравоохранения Латвии / К.Г.Васильев, Ф.Ф.Григораш. – Москва : Медицина, 1964. – С.113, 114.

173. Магильницкий, С.Г. Значение офтальмологов-уроженцев Прибалтики в развитии отечественной и советской офтальмологии / С.Г.Магильницкий // Из истории медицины. – Рига, 1964. – [Вып.] 6: Материалы к конференции историков медицины и здравоохранения Латвийской ССР, с.27-46.

В содержании о Я.Руберте: с.179-180.

1965

174. Raisters, Augusts. [Par profesoru Jāni Rubertu] / Augusts Raisters // Latvijas Universitāte : sākuma gadi un tālākās gaitas / Augusts Raisters. – [Linkolna] : Vaidava, 1965. – 38., 48.lpp.

175. [О профессоре Я.Руберте] // Диссертации, защищенные на медицинском факультете Тартуского университета : библиографический указатель. – Тарту, 1965. – С.30.

1967

176. Lūkina, R. Acu slimības / R.Lūkina // Latvijas PSR mazā enciklopēdija. – Rīga : Zinātne, 1967. – 1.sēj.: Abava–Juveris, 19.-20.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

1968

177. Krievu un latviešu medicīnas vēsture : mācību grāmata medicīnas institūtu un fakultāšu studentiem, kā arī ārstu kvalifikācijas celšanas fakultāšu klausītājiem / P.Zabludovskis, V.Kaņeps, F.Grigorašs, A.Ļugers. – Rīga : Zvaigzne, 1968. – 263 lpp. : il. – Personu rād.: 246.-260.lpp. – Bibliogr.: 242.-245.lpp.

Saturā arī par J.Rubertu: 179.-180.lpp.

178. [Latvijas Universitātes 1919.-1944.g. rektoru portreti] // Universitas. – Nr.22 (1968), 8.lpp.

Portretos: J.Ruberts u.c.

179. История кафедры офтальмологии и глазной клиники Тартуского университета / Л.Х.Шоттер, В.В.Калнин, Л.Э.Вайн, Ы.М.Мандель. – (Вопросы истории офтальмологии в Тарту) // Материалы конференции, посвященной 100-летию глазной клиники и кафедры офтальмологии Тартуского университета. – Тарту, 1968. – С.3-13.

В содержании упомянут также Я.Руберт.

180. Магильницкий, С.Г. Тартуский университет и латвийские офтальмологи / С.Г.Магильницкий // Материалы конференции, посвященной 100-летию глазной клиники и кафедры офтальмологии Тартуского университета. – Тарту, 1968. – С.24-32.

В содержании упомянут также Я.Руберт.

1969

181. Prīmanis, J. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes 50 gadu gaitas, 1919-1969 / J.Prīmanis // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.96 (1969), 1.-4.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

182. Кац, Э. К истории кафедры глазных болезней Рижского медицинского института / Э.Кац // Материалы докладов XIX студенческой научной конференции Рижского медицинского института, 30 октября-1 ноября / Рижский медицинский институт. – Рига, 1969. – С.77-82.

В содержании также о Я.Руберте.

183. Лебедькова, М.С. К истории развития научных исследований на Медицинском факультете Латвийского университета в период 1919-1940 гг. / М.С.Лебедькова // Из истории медицины. – Рига, 1969. – [Вып.] 8, с.129-136.

В содержании о Я.Руберте.

184. Магильницкий, С.Г. Научные исследования по офтальмологии в Латвийской ССР / С.Г.Магильницкий. – Лит.: с.159-166 // Из истории медицины. – Рига, 1969. – [Вып.] 8, с.148-166.

В содержании о Я.Руберте.

1970

185. Arons, K. Ruberts Jānis / K.Arons // Latvijas PSR mazā enciklopēdija. – Rīga : Zinātne, 1970. – 3.sēj.: Piebalga–Žvīgule, 245.lpp.

1971

186. Alksnis, Arvēds. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāte / Arvēds Alksnis // Universitas. – Nr.27 (1971), 6.-15.lpp. : fotogr.
Saturā minēts J.Ruberts u.c.

1972

187. Āboliņš, J. Medicīnas fakultātes mācības spēki / J.Āboliņš // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.102 (1972), 16.-19.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
188. Vēliņš, Jānis. Atmiņas un vērojumi par Latvijas Universitātes darbību neatkarības laikā / Jānis Vēliņš // Universitas. – Nr.30 (1972), 7.-14.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1973

189. “25.maijā – 100 gadi, kopš dzimis oftalmologs Jānis Ruberts (1874-1934)...” // Padomju Latvijas medicīnas un veselības aizsardzības vēstures jubileju un atceres dienu dati 1974.gadam / [datus apkopojis A.Vīksna] ; P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs. – Rīga, 1973. – 10.-11.lpp.
190. Vīksna, Arnis. Izcilais oftalmologs : [medicīnas doktors Jānis Ruberts (1874-1934)] / Arnis Vīksna // Dabas un vēstures kalendārs, 1974. – Rīga : Zinātne, 1973. – 186.-188.lpp. : portr.

1974

191. Dambīte, G. Profesora J.Ruberta 100. dzimšanas dienā / G.Dambīte // Veselība. – Nr.5 (1974, maijs), 15.lpp. : portr.

1975

192. Ruberts, Jānis // Es viņu pazīstu : latviešu biogrāfiskā vārdnīca / [red. Ž.Unāms]. – Grand Haven : Raven Printing, 1975. – 423.lpp.

1976

193. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Tartu Riikliku Ülikooli Arstiteaduskond aastail, 1802–1975. – Tartu, 1976. – Lk.88.
194. Šilde, Ādolfs. [Par profesoru Jāni Rubertu] / Ādolfs Šilde // Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. – Stokholma : Daugava, 1976. – 320., 445.lpp.
195. Vīksna, Arnis. Rīgas pirmā slimnīca / [Arnis Vīksna]. – Aut. uzrād.: A.V. // Veselība. – Nr.2 (1976, febr.), [3.] lpp. (vāks).
Saturā minēts J.Ruberts.

1977

196. Pavasars, Raimunds. Daži vārdi par Latvijas Universitātes dibināšanu / Raimunds Pavasars // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārt- raksts : LAZA. – Nr.113 (1977), 19.-22.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
197. Stradiņš, Jānis. Tartu (Tērbatas) universitāte un tās ietekme Latvijā / Jānis Stradiņš. – (Zinātnes dzīve) // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – Nr.12 (1977), 139.-142.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
198. Vīksna, Arnis. Pie neskaidrās Mētras : [par Tērbatas universitāti un latviešu studentiem mediķiem sakarā ar Tērbatas universitātes 175. gadadienu] / Arnis Vīksna // Veselība. – Nr.4 (1977, apr.), 20.-22.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
199. Виксна, А.А. О первых латышских профессорах-медиках – воспитанниках отечественных медицинских школ : (к истории латышской медицинской интеллигенции) / А.А.Виксна // Вопросы медицины и биологии Прибалтики : (тезисы докладов XI Прибалтийской конференции по истории науки и техники). – Тарту, 1977. – С.120-123.
В содержании упомянут также Я.Руберт.
200. Вискна, А.А. Тартуский университет и развитие медицины в Латвии / А.А.Вискна. – Лит.: с.40-41 // Tartu ülikooli ajaloo küsimusi : (TRŪ ajaloo komisjoni materjalid). – Tartu, 1977. – VI, lk.24-41.
В содержании упомянут Я.Руберт: с.39.
201. Шоттер, Л.Х. Выдающиеся офтальмологи, вышедшие из Тартуского университета в XIX и в начале XX в. / Л.Х.Шоттер, В.В.Калнин // Вопросы медицины и биологии Прибалтики : (тезисы докладов XI Прибалтийской конференции по истории науки и техники). – Тарту, 1977. – С.143-147.
В содержании упомянут Я.Руберт.

1979

202. Leimanis, Eižens. Latvijas Universitāte kā latviešu zinātnes šūpulis / Eižens Leimanis // Latviešu Akadēmiskās Ziņas. – 19./20.burtn. (1979/1980), 8.-19.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
203. Prīmanis, J. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes 50 gadu gaitas, 1919-1969 / J.Prīmanis // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.116 (1979), [3.]-6.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
204. Vīksna, Arnis. Īsa izziņa par slimnīcas vēsturi / Arnis Vīksna. – (N.Burdenko Rīgas pilsētas I klīniskajai ātrās palīdzības slimnīcai – 175) // Padomju Mediķis. – Nr.10 (1979, 18.janv.), [3.] lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

205. Магильницкий, С.Г. Конференции офтальмологов Прибалтики в 1928–1938 гг. / С.Г.Магильницкий // Вопросы медицины и биологии Прибалтики : (тезисы докладов XII Прибалтийской конференции по истории науки и техники). – Вильнюс, 1979. – С.50-52.
В содержании упомянут Я.Руберт.

1980

206. Vīksna, Arnis. Aleksandra ģimnāzija / Arnis Vīksna // Veselība. – Nr.4 (1980, apr.), [3.] lpp. (vāks).
Saturā minēts J.Ruberts – bijušais Aleksandra ģimnāzijas audzēknis.
207. Vīksna, Arnis. Zelta skalpelis : profesora Aleksandra Bieziņa dzīve un darbs / Arnis Vīksna, Edvīns Platkājis. – Rīga : Zvaigzne, 1980. – 198 lpp. : il.
Saturā minēts J.Ruberts: 35., 39.lpp.

1981

208. Виксна, А.А. Памятные места воспитанников медицинского факультета Тартуского университета в Латвии / А.А.Виксна. – Лит.: с.134 // Arstiteaduse arengust Tartu ülikoolis. – (Tartu ülikooli ajaloo küsimusi : (TRÜ ajaloo komisjoni ja ajaloo muuseumi materjalid) ; XII) – Tartu, 1981. – Lk.126-134.
В содержании упомянут Я.Руберт: с.127, 129, 131.
209. Калнин, В.В. К истории научных связей Тартуского и Киевского университетов в области медицины / В.В.Калнин. – Лит.: с.104-105 // Arstiteaduse arengust Tartu ülikoolis. – (Tartu ülikooli ajaloo küsimusi : (TRÜ ajaloo komisjoni ja ajaloo muuseumi materjalid) ; XII) – Tartu, 1981. – Lk.92-105.
В содержании упомянут Я. Руберт: с.100.

1982

210. Stradiņš, Jānis. [Par profesoru Jāni Rubertu] / Jānis Stradiņš // Etīdes par Latvijas zinātņu pagātņi / Jānis Stradiņš. – Rīga : Zinātne, 1982. – 37., 40., 96., 195., 228.lpp.
211. Vīksna, Arnis. Tērbatas universitāte un mēs / Arnis Vīksna. – (Kultūras mantojums) // Karogs. – Nr.11 (1982), 146.-158.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
212. Васильев К.Г. Тартуский университет в системе русской медицинской науки в XIX – начале XX столетий / К.Г.Васильев, В.В.Калнин. – Библиогр.: с.41-43 // Тартуский государственный университет : история развития, подготовка кадров, научные исследования : тезисы докладов Всесоюзной (XIII Прибалтийской) конференции по истории науки, посвященной 350-летию Тартуского государственного университета. – Тарту, 1982. – [Ч.] 3: Медицина, биология, физическая культура, с.35-43.
В содержании упомянут Я.Руберт.

213. Виксна, А.А. Латышские профессора – воспитанники Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета / А.А.Виксна // Тартуский государственный университет: история развития, подготовка кадров, научные исследования : тезисы докладов Всесоюзной (XIII Прибалтийской) конференции по истории науки, посвященной 350-летию Тартуского государственного университета. – Тарту, 1982. – [Ч.] 1: Общественные науки, с.138-144.
В содержании упомянут Я.Руберт: с.140, 142.
214. Гросвалд, И.Я. Вклад воспитанников Тартуского (Дерптского, Юрьевского) университета в развитии Рижского политехникума, Рижского политехнического института и Латвийского университета / И.Я.Гросвалд // Тартуский государственный университет: история развития, подготовка кадров, научные исследования : тезисы докладов Всесоюзной (XIII Прибалтийской) конференции по истории науки, посвященной 350-летию Тартуского государственного университета. – Тарту, 1982. – [Ч.] 1: Общественные науки, с.159-166.
В содержании упомянут Я.Руберт: с.162, 163.
215. Медицинский факультет Тартуского государственного университета / Тартуский государственный университет. – Таллин : Валгус, 1982. – 233 с.
В содержании упомянут Я.Руберт: С.189.

1983

216. “1.novembrī – pirms 50 gadiem miris oftalmologs Jānis Ruberts (1874. 25. maijā Bolderājā – 1934. Rīgā ...) // Padomju Latvijas medicīnas un veselības aizsardzības vēstures jubileju un atceres dienu dati 1984. gadam / sast. A.Vīksna ; P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs. – Rīga, 1983. – 20.lpp.
217. Stradiņš, Jānis. Kā tapa pirmā Latvijas augstskola / Jānis Stradiņš // Dzimtenes Balss. – Nr.50 (1983, 15.dec.), 6.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
218. Vīksna, Arnis. Kā sākās mūsu Alma mater medicorum / Arnis Vīksna // Dodot gaismu sadegu / Arnis Vīksna. – Rīga : Zvaigzne, 1983. – 153.-160.lpp.
Saturā par J.Rubertu: 155.-157.lpp.

1984

219. Arons, K. Medicīna / K.Arons. – (Zinātne : zinātnes nozares) // Latvijas padomju enciklopēdija. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. – 5.2.sēj.: Latvijas PSR, 488.-493.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 489.lpp.
220. Leimanis, Eižens. Atceroties Latvijas Universitātes dibināšanu priekš 65 gadiem / Eižens Leimanis. – References: 5.lpp. // Tehnikas Apskats. – [Nr.] 102 (1984), 1.-5.lpp. : il.
Reprints.
Saturā minēts J.Ruberts.

221. Ruberts Jānis. – (Latvijas medicīnas darbinieku biogrāfijas) // Populārā medicīnas enciklopēdija. – 2.izd. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. – 591.lpp.
222. Stradiņš, Jānis. Vispārīgs pārskats par zinātnes attīstību Latvijā / Jānis Stradiņš. – (Zinātne : zinātnes attīstība) // Latvijas padomju enciklopēdija. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984. – 5.2.sēj.: Latvijas PSR, 447.-450.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 449.lpp.
223. Vaļkova, Ideja. Īss oftalmoloģijas vēstures apskats / Ideja Vaļkova, Rasma Lūkina // Acu slimības / Ideja Vaļkova, Rasma Lūkina. – Rīga : Zvaigzne, 1984. – 3.-8.lpp.
Saturā arī par J.Rubertu: 7.lpp. : portr.
224. Vīksna, Arnis. Jānis Ruberts / Arnis Vīksna. – (Izcilu mediķu piemiņas vietas Latvijā) // Veselība. – Nr.3 (1984), [3.] lpp. (vāks).

1985

225. Ruberts Jānis. – (Latvijas medicīnas darbinieku biogrāfijas) // Populārā medicīnas enciklopēdija. – 3.izd. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1985. – 604.lpp. : portr.
226. Виксна, Арнис. Тартуский университет и возникновение научно-медицинских школ в Латвии / Арнис Виксна // Становление науки и научных коллективов Прибалтики : тезисы докладов XIV Прибалтийской конференции по истории науки. – Рига : Зинатне, 1985. – С.231-233.
В содержании упомянут Я.Руберт.
227. Магильницкий, С.Г. Профессор Янис Юльевич Руберт и латвийская школа офтальмологов / С.Г.Магильницкий. – (История медицины) // Становление науки и научных коллективов Прибалтики : тезисы докладов XIV Прибалтийской конференции по истории науки. – Рига : Зинатне, 1985. – С. 248-249.

1986

228. Oftalmoloģija // Latvijas padomju enciklopēdija. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1986. – 7.sēj.: Mons–Plato, 278.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
229. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Die medizinische Forschung und der Lehre an der Universität Dorpat/Tartu 1802–1940 / Ilo Käbin. – Lüneburg, 1986. – S.26-27. – *.
230. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Tartu Ülikooli üliõpilaskonna teatmik = Album academicum Universitatis Tartuensis : 1889–1918. – Tartu, 1986. – 1, lk.45.
231. Ruberts Jānis // Latvijas padomju enciklopēdija. – Rīga : Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1986. – 8.sēj.: Platp–Singa, 474.lpp. : portr.

232. Vīksna, Arnis. Latvijas medicīnas pieminekļi : katalogs / Arnis Vīksna ; Latvijas Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrība, P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs. – Rīga : Avots, 1986. – 59, [1] lpp., [4] lpp. il. : il. – Bibliogr.: 57.-58.lpp. – Personu rād.: 58.-59.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 5., 7., 12., 19., 20., 24., 55.lpp.
233. Vīksna, Arnis. [Par profesoru Jāni Rubertu] / Arnis Vīksna // Tērbatas universitāte / Arnis Vīksna. – Rīga : Zinātne, 1986. – 114.lpp.
234. Žurnāls “Veselība” 1984.–85.gadā : [par medicīnas vēsturnieka A.Vīksnas rakstiem par LU mācībspēkiem mediķiem žurnālā “Veselība”]. – Aut. uzrād.: Dr. J.Ā. // Latviešu Ārstu un Zobārstu Apvienības Apkārtraksts : LAZA. – Nr.130 (1986), 39.-41.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1988

235. [Par profesoru Jāni Rubertu] // Tartu Ülikooli üliõpilaskonna teatmik = Album academicum Universitatis Tartuensis : 1889–1918. – Tartu, 1988. – 3, lk.616.

1989

236. Grosvalds, Ilgars. Sākotne / Ilgars Grosvalds. – (Universitātei – 70) // Skolotāju Avīze. – Nr.41 (1989, 11.okt.), 4.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
237. Krēsliņš, Andris. Brainstorming : smadzeņu ofensīva : [atbildes konkursam par Latvijas zinātnes vēsturi] / Andris Krēsliņš // Padomju Jaunatne. – Nr.66 (1989, 6.apr.), 2.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
238. Lūkina, Rasma. Profesoru Kārli Balodi atceroties / Rasma Lūkina // Veselība. – Nr.5 (1989, maijs), 3.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
239. Mazūrs, Kārlis. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātei – 70 / Kārlis Mazūrs // Veselība. – Nr.10 (1989), 10.-11.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
240. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitātes trīs avoti un trīs sastāvdaļas / Jānis Stradiņš // Karogs. – Nr.9 (1989), 120.-128.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
241. Strods, Heinrihs. Latvijas Universitāte (1919–1940) : [lekciju konspekts] / Heinrihs Strods ; LU. Vēstures un filozofijas fakultāte. Latvijas vēstures katedra. – Rīga : LU, 1989. – 50 lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
242. Vīksna, Arnis. Latviešu ārsti laika gaitā / Arnis Vīksna. – (Pirmais Vispasaules latviešu ārstu kongress) // Veselība. – Nr.9 (1989), 2.-3.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1990

243. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitāte – tās saknes, nākotne, nozīme zinātnē / Jānis Stradiņš // Akadēmiskā Dzīve. – Nr.32 (1990), 10.-24.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
244. Vaļkova, Ideja. Īss oftalmoloģijas vēstures apskats / Ideja Vaļkova, Rasma Lūkina // Acu slimības : [mācību līdzeklis Medicīnas akadēmijas studentiem] / Ideja Vaļkova, Rasma Lūkina. – Rīga : Zvaigzne, 1990. – 3.-11.lpp.
Saturā arī par J.Rubertu: 10.lpp. : portr.
245. Vīksna, Arnis. Jānis Ruberts : 1874-1934 / Arnis Vīksna // Pa ārstu takām / Arnis Vīksna. – Rīga : Avots, 1990. – 78.-79.lpp.
Profesors J.Ruberts minēts arī 67., 106., 165.lpp.

1991

246. Ruberts Jānis // Enciklopēdiskā vārdnīca. – Rīga : Latvijas enciklopēdiju redakcija, 1991. – 2.sēj.: Modelēšana–Ž, 151.lpp.
247. Vīksna, Arnis. Medicīnas zinātne Latvijā laika gaitā / A.Vīksna, I.Lazovskis. – (Vispasaules latviešu Zinātņu kongress). – Kopsav. angļu val.: Medicine science in Latvia, 55.lpp. // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – Nr.6 (1991), 51.-55.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
248. Vīksna, Arnis. Zelta skalpelis : profesora Aleksandra Bieziņa dzīve un darbs / A.Vīksna, E.Platkājis. – 2., pārstr. un papild. izd. – Rīga : Zvaigzne, 1991. – 182, [2] lpp. : il., portr., faks. – Bibliogr.: 144.-172. lpp. – Personu rād.: 173.-183.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts : 31., 34.lpp.
249. Vilciņš, Tālvāldis. Zinātne Latvijas Republikā (1918-1940) / T.Vilciņš. – (Zinātnes vēsture). – Kopsav. angļu val.: Science in the Republic of Latvia, 1918-1940, 112.lpp. // Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. – Nr.6 (1991), 97.-112.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
250. Макаренко, И.М. Руберт Иван Юльевич (1874–1934) / И.М.Макаренко, И.М.Полякова // Биографический словарь заведующих кафедрами и профессоров Киевского медицинского института (1841-1991) / И.М.Макаренко, И.М.Полякова. – Киев : Здоровье, 1991. – С.95.
251. Сюдикас, В. Некоторые данные о сотрудничестве медиков Литвы и Латвии в период между двумя мировыми войнами / В.Сюдикас, А.Виксна, В.Пундуре // Baltijos valstybių mokslų istorijos fragmentai = Fragments of the history of science in the Baltic states = Фрагменты из балтийской истории науки : abstract of the 16th Baltic conference of

history of science. – Vilnius ; Kaunas, 1991. – II : Medicinos istorija = History of medicine = История медицины, с. 42.

В содержании упомянут Я.Руберт.

1992

252. Miltiņš, Alfrēds. Lepra Latvijā / Alfrēds Miltiņš, Arnis Vīksna // Latvijas Ārsts. – Nr.3 (1991), 64.-67.lpp. ; Nr.2 (1992), 191.-196.lpp. ; Nr.5 (1992), 517.-527.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts, 2.nr., 192.lpp.

253. Šilde, Ādolfs. [Par profesoru Jāni Rubertu] / Ādolfs Šilde // Latvijas vēsture : 1914-1940 : valsts tapšana un suverēnā valsts / Ādolfs Šilde. – [Faksimilizd.]. – [Rīga : Zinātne, 1992]. – 320., 445.lpp.

1993

254. Auns, Oļģerts. Atcerēsimies Latvijas valsts cēlājus! : (II) / Oļģerts Auns // Latvijas Jaunatne. – Nr.262 (1993, 25.nov.), 5.lpp.

Saturā arī par J.Rubertu.

255. Baltiņš, Māris. Paaudžu maiņas problēmas Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē trīsdesmito gadu beigās / Māris Baltiņš // Medicīna. Vēsture. Valoda : starptautiskas medicīnas vēsturnieku konferences un valodnieku simpozija referātu tēzes. – Rīga : [P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs], 1993. – 35.-36.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts: 35.lpp.

256. Stradiņš, Jānis. Latviešu augstskolas dibināšanas ideja / Jānis Stradiņš. – (Latvijas Universitātes 75. gadadienai) // Latvijas Vēsture. – Nr.2 (1993), 3.-5.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

257. Strods, Heinrihs. Latvijas Universitātes Satversmei – 70 / Heinrihs Strods // Latvijas Vēsture. – Nr.1 (1993), 3.-5.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

258. Vīksna, Arnis. Medicīnas sākumi Latvijas novados : [žurnāla “Latvijas Ārsts” pielikums, veltīts Pasaules Latviešu ārstu 2. kongresam]. – Bibliogr.: 101.lpp. – Personu un vietvārdu rād.: 101.-114.lpp. / Arnis Vīksna. – Rīga : [Rīgas Starptautiskais medicīnas zinātnes un farmācijas centrs], 1993. – [4], 120, [4] lpp. : il.

Saturā arī par J.Rubertu: 170.lpp.

259. Калнин, В. О сотрудничестве медиков Эстонии, Латвии и Литвы в 1920–1940 гг. / В.Калнин, В.Сюдикас, А.Виксна // Балтийская наука между Западом и Востоком = Baltic science between the West and the East : 17th Baltic conference on history of science, Tartu, 4-6 October, 1993. – Tartu : Tartu Ülikool, 1993. – С.103-105.

В содержании упомянут Я.Руберт.

1994

260. Baltiņš, Māris. Mācībspēku paaudžu maiņa un LU Medicīnas fakultātes kadru politika / Māris Baltiņš // Acta Medico-Historica Rigensia. – Rīga : P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 1994. – Vol. II (XXI) (1994), 153.-168.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
261. Čerfass, Zeliks. Atmiņas par Latvijas Universitātes Medicīnas fakultāti trīsdesmitos gados / Zeliks Čerfass // Latvijas Ārsts. – Nr.1 (1994), 76.-77.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
262. Stradiņš, Jānis. Akadēmiskā izglītība Baltijā un Latvijas Universitātes priekšvēsture / Jānis Stradiņš // Latvijas Universitāte 75. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. – 13.-44.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 21., 34.lpp.
263. Strods, Heinrihs. Latvijas Universitāte (1919-1940) / Heinrihs Strods // Latvijas Universitāte 75. – Rīga : Latvijas Universitāte, 1994. – 45.-70.lpp. : portr.
Saturā arī par J.Rubertu: 51., 53.lpp. ; J.Ruberta portr.: 48.lpp.
264. Vēliņš, Jānis. Mana Gaismas pils : [atmiņas par LU un tās darbiniekiem 1918.-1944.g.] / Jānis Vēliņš. – (Atgādnēs, atceres : Latvijas Universitātei – 75) // Latvijas Vēstnesis. – Nr.127 (1994, 29.okt.), 5.lpp.
Saturā: 3. Ražas ievākšanas laiks. – Saturā arī par J.Rubertu.
265. Vīksna, Arnis. Pieminot priekštečus / Arnis Vīksna. – (Medicīnas augstskola Latvijā) // Pulss. – Nr.17 (1994, maijs (I)), 1., 3.lpp. ; Nr.19-20 (1994, maijs (I)), 2., 5.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
266. Zaķis, Juris. Latvijas Universitātei – 75 gadi / Juris Zaķis, Ilgars Grosvalds // Akadēmiskā Dzīve. – Nr.36 (1994), 3.-9.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1995

267. Baltiņš, Māris. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes zinātniskā darbība un kadru politika 1919.-1944.g. akadēmiskās dzīves kontekstā : (specialitāte – medicīnas vēsture) : habilitācijas darba kopsavilkums / Māris Baltiņš ; zin. konsult. Arnis Vīksna ; rec.: Aina Dālmāne, Ilmārs Lazovskis, Alfrēds Miltiņš ; Latvijas Medicīnas akadēmija. – Rīga, 1995. – 23 lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
268. Baltiņš, Māris. Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātes zinātniskā darbība un kadru politika 1919.-1944.g. akadēmiskās dzīves kontekstā : (specialitāte – medicīnas vēsture) : habilitācijas darbs / Māris Baltiņš ; zin. konsult. Arnis Vīksna ; rec.: Aina Dālmāne, Ilmārs Lazovskis, Alfrēds

- Miltiņš ; Latvijas Medicīnas akadēmija. – Rīga, 1995. – 58, [127] lp. : il., tab.
269. Mētra, Milda. Docenta Kārļa Apiņa simtgade / Milda Mētra // Latvijas Ārsts. – Nr.4 (1995), 48.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
270. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitāte un medicīnas zinātne / Jānis Stradiņš. – (Zinātniskā konference: augstākās medicīniskās izglītības pagātne, tagadne un nākotne) // Pulss. – Nr.10, 11, 12 (1995, febr. (I)), 12.-13.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
271. Stradiņš, Jānis. Latvijas Universitātes veidošanās, tās devums Latvijai un pasaules zinātnei / J.Stradiņš. – Kopsav. angļu val.: University of Latvia, it's development and contribution to Latvia and world science, 131.lpp. // Latvijas Vēstures Institūta Žurnāls. – Nr.2 (1995), 108.-131.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
272. Šulce, Vita. Profesors Edvarts Kalniņš (1869-1949) / Vita Šulce // Latvijas medicīnas augstskola : īsrakstu kopoījums 75 gadu jubilejā. – Rīga : AML, 1995. – 96.-100.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 96.lpp.
273. Vētra, Jānis. Atzīmējot 75. gadskārtu augstākajai medicīniskajai izglītībai Latvijā / Jānis Vētra // Pulss. – Nr.10, 11, 12 (1995, febr. (I)), 4.-7.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1996

274. Melks, Ēriks. Ginekologs prof. Ernests Putniņš un četri medicīnas zinātņu doktori : (bijušie E. Putniņa skolnieki) / Ēriks Melks. – Rīga, 1996. – 156, [3] lpp. : il.
Saturā minēts J.Ruberts.
275. Vipmanis, V. Oftalmoloģijas vēsturnieks Solomons Magiļnickis / V.Vipmanis // XVIII Baltijas zinātņu vēstures konferences tēzes = Theses historiae scientiarum Baltica. – Rīga : P.Stradiņa Medicīnas vēstures muzejs, 1996. – 2.[d.], 52.-53.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.

1997

276. Ar Triju Zvaigžņu ordeni apbalvotie : [apbalvoto saraksts apbalvošanas secībā : Latvijas Universitātes profesoram Jānim Rubertam ar Triju Zvaigžņu ordeņa domes 1927.gada 15.novembra lēmumu piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis, kārtas Nr.155] // Triju Zvaigžņu gaismā. – Rīga : Latvijas Vēstnesis, 1997. – 1.grām.: 1924–1940, 107.lpp.
277. Lūkina, Rasma. Ieskats Oftalmoloģijas katedras vēsturē / R.Lūkina, M.Mētra, G.Laganovska // Trešā Pasaules latviešu ārstu kongresa tēzes. –

Rīga : Rīgas Starptautiskais medicīnas zinātnes un farmācijas centrs, 1997. – 69.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

278. Vīksna, Arnis. Ieskats Rīgas 1.slimnīcas vēsturē / Arnis Vīksna // Latvijas Ārsts. – Nr.12 (1997), 800.-815.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

1998

279. Atdots gods bijušajam LU rektoram : [fragmenti no LU rektora Jura Zaķa uzrunas Lielajos kapos, Rīgā, 1998.gada 25.maijā sakarā ar piemiņas zīmes uzstādīšanu LU rektoram Jānim Rubertam] // Universitātes Avīze. – Nr.2 (1998, 21.sept.), 5.lpp. : fotogr.

280. “25.maijā – pirms 125 gadiem dzimis oftalmologs Jānis Ruberts (1874 Rīgā – 1934 Rīgā) ...” // Latvijas medicīnas jubilejas, 1999 / sast. A.Vīksna. – (“Latvijas Ārsts” ; 7.piel.). – Rīga, 1998. – 11.lpp.

281. Kiršentāls, Oļģerts. Par LU un “Lettonia” saistību : [par studentu korporāciju “Lettonia”] / Oļģerts Kiršentāls // Universitātes Avīze. – Nr.6 (1998, 16.nov.), 3.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

282. Piemiņas zīme Latvijas Universitātes rektoram : [par piemiņas zīmes atklāšanu LU rektoram oftalmologam J.Rubertam Rīgas Lielajos kapos] // Latvijas Ārsts. – Nr.6 (1998), 399.lpp. : fotogr.

283. Zvirgzde, Anita. Atklāj piemiņas zīmi LU rektoram : [par piemiņas zīmes atklāšanu LU rektoram profesoram J.Rubertam] / Anita Zvirgzde // Jaunā Avīze. – Nr.122 (1998, 27.maijs), 5.lpp. : fotogr.

284. Professor Janis Ruberts and Professor Karlis Balodis – the most distinguished ophthalmologists of Latvia / G.Laganovska, G.Dambite, R.Lukina, M.Metra // IX Baltic congress of ophthalmology and optometry, Riga, October 2-4, 1998, Latvia : final programm and abstract book / Ophthalmological Society of Latvia. – [Rīga], 1998. – P.92.

1999

285. Andersons, Jānis. Faktors, bez kura nevaram iedomāties latviešus : Latvijas Universitātes vēstures 8 desmitgades / Jānis Andersons. – (Alma mater) // Izglītības Žurnāls. – Nr.1 (1999, rudens), 30.-39.lpp.

Saturā arī par J.Rubertu.

286. Baltiņš, Māris. Jauno mācību spēku sagatavošana LU Medicīnas fakultātē 20. un 30.gados / Māris Baltiņš // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 157.-158.lpp.

Saturā minēts arī J.Ruberts.

287. Laganovska, Guna. Profesoram Kārlim Balodim – 110, profesoram Jānim Rubertam – 125 / Guna Laganovska // Pulss. – Nr.18 (1999, maijs), 3.lpp.

288. Medicīnas fakultāte // Latvijas Universitātei – 80. – Rīga : LU, 1999. – 65.-66.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 65.lpp.
289. Mētra, Milda. Latvijas Universitātes rektoram un pirmajam acu slimību profesoram Jānim Rubertam – 125 : (1874.-1934.) / Milda Mētra // Latvijas Ārsts. – Nr.5 (1999), 300.lpp.
290. Mētra, Milda. Oftalmoloģija Latvijas Universitātē / Milda Mētra. – (Medicīnas un veterinārmedicīnas vēsture) // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 172.lpp.
Saturā minēts arī J.Ruberts.
291. Mētra, Milda. Profesoram Kārlim Balodim – 110 / Milda Mētra // Latvijas Ārsts. – Nr.5 (1999), 298.-299.lpp. : portr.
Saturā minēts J.Ruberts.
292. Ozols, J. Divdesmito gadu cīņas Lauksaimniecības fakultātē ap Vecauces muižas parku / J.Ozols, K.Vārtukapteinis. – (Lauksaimniecības un meža zinātņu vēsture) // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 106.-108.lpp.
Saturā minēts arī J.Ruberts.
293. Vikmanis, Uldis. LU Medicīnas fakultātes dekāni (1919–1950) / Uldis Vikmanis // Latvijas Universitātei – 80 : konferences referātu tēzes. – Rīga : LU, 1999. – 186.-187.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts.
294. Vasilyev K.K. Medical emigration from Russia in the Baltic states in 1917–1922 years / K.K.Vasilyev // Historiae scientiarum Baltica'99 : abstracts of XIX-th Baltic conference on the history of science, Vilnius, Kaunas, 1999, January 15-17. – Vilnius ; Kaunas : Kaunas Medical University : Vilnius University, 1999. – [Vol.] 2, p.51- 52.
Saturā minēts J.Ruberts.
295. Нуштаев И.А. К.А.Юдин – основоположник кафедры глазных болезней Императорского Николаевского университета / И.А.Нуштаев // Вестник офтальмологии. – Т.115, N 4 (1999), с.46-47.
В содержании упомянут Я.Руберт.

2000

296. Nemiro, Jevgenijs. No pirmsākumiem līdz mūsdienām. Slimnīcas rentgenoloģijas vēstures lappuses pāršķirstot / Jevgenijs Nemiro. – (Nozares, disciplīnas, dienesti) // Stradiņa slimnīca : rakstu vainags deviņdesmitgadē. – Rīga : P.Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca, 2000. – 168.-173.lpp.
Saturā minēts J.Ruberts: 168.lpp.
297. Baltiņš, Māris. Medical practice, medical education and medical science in Latvia in the second half of the 19th century and in the 20th century :

(selected chapters) / Māris Baltiņš ; University of Latvia, Baltic Studies Programme. – Rīga : University of Latvia, 2000. – 37 p.

Saturā minēts J.Ruberts.

2001

298. Ozols, Jānis. Rīgas 1.slimnīca / Jānis Ozols, Arnis Vīksna. – Rīga : Nacionālais medicīnas apgāds, 2001. – 191, [1] lpp. : tab., fotogr. – Bibliogr.: 181.-185.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts: 38., 44.lpp.

299. Rämmer, Algo. Cooperation among Baltic medical professionals. Some Estonian aspects / Algo Rämmer // *Historiae scientiarum Baltica* : abstracts of XX Baltic conference on the history of science, Tartu, January 30-31, 2001. – Tartu, 2001. – P.129-132.

Saturā minēts J.Ruberts.

300. Макаренко, І.М. Руберт Іван Юлійович : (н. 25.05.1874–01.11.1934) / І.М.Макаренко, І.М.Полякова // Біографічний довідник завідувачів кафедр та професорів Національного медичного університету імені О.О. Богомольця (1841-2001) / І.М.Макаренко, І.М.Полякова. – Київ : Століття, 2001. – С.138.

301. [О профессоре Я.Ю.Руберте] // 160 років Національному медичному університету імені О.О.Богомольця / за ред. Э.Г.Гончарука. – Київ : Століття, 2001. – С.209.

2002

302. Vīksna, Arnis. Lāti Ūlikoolis on taas Arstiteaduskond / Arnis Vīksna // *Hippokrates*. – Nr.2 (2002), lk.156–159.

Saturā minēts J.Ruberts.

2003

303. Izstāde “Latvija un Tērbatas universitāte” = Exhibition “Latvia and Tērbata University” / Latvijas Republikas vēstniecība Igaunijā. Latvijas Nacionālā bibliotēka. Tartu universitātes bibliotēka. – Rīga : Latvijas Nacionālā bibliotēka, 2003. – 15 lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

304. [Par profesoru Jāni Rubertu] // 20.gadsimta Latvijas vēsture / LU. Latvijas vēstures institūts. – Rīga : Latvijas vēstures institūta apgāds, 2003. – 2.[sēj.]: Neatkarīgā valsts: 1918-1940, 755.lpp.

305. Ruberts Jānis : (1874-1934). – (Īsbiogrāfijas) // *Rīdzinieku veselības aprūpe, 1201-2002*. – Rīga, 2003. – 140.lpp.

306. Ruks, Māris. Gadskārtējā pavasara konference : [par studenšu korporāciju Filistru savienības rīkoto gadskārtējo konferenci “Korporācijas Latvijas kultūrai un zinātnei”] / Māris Ruks // *Universitas*. – Nr.84 (2003), 28.lpp.

Saturā minēts J.Ruberts.

2004

307. Liede, A. Oftalmoloģijas pamatlicējs Latvijā : [par profesoru Jāni Rubertu] / A.Liede // Rosme. – Nr.7 (2004), 16.-17.lpp.
308. Tankler, Hain. Tartu University and Latvia : with an emphasis on relation in the 1920s and 1930s / Hain Tankler, Algo Rämmer. – Tartu : Tartu Ülikool, 2004. – 240 lpp., 24 lpp. iel.
Saturā minēts arī J.Ruberts: 83., 136., 142., 149.lpp.

2005

309. Baltiņš, Māris. Latvijas Universitātes Rakstu tapšana un attīstība: 1921-1943 = Establishment and development of Acta Universitatis Latviensis (“Latvijas Universitātes raksti”): 1921-1943 / Māris Baltiņš // Zinātņu vēsture un muzejniecība = History of sciences and museology. – (Raksti / Latvijas Universitāte ; 684.sēj.). – Rīga : Latvijas Universitāte, 2005. – [9.]-26.lpp. : tab.
Saturā minēts arī J.Ruberts.
310. Pope, Arvis. Rīgas galvenā nomale : Daugavgrīvas cietokšņa un Bolderājas pagasta vēsture / Arvis Pope. – Rīga : Zelta grauds, 2005. – 240 lpp., [48] lpp. iel. : il., kartes. – Bibliogr.: 217.-219.lpp.
Saturā arī par J.Rubertu: 152.lpp.
311. Виксна, А. Латышские профессора – воспитанники медицинских школ России / А.Виксна // Медицинская профессура Российской империи : краткое содержание и тезисы докладов научной конференции 4 марта 2005 г. – Москва : ММА им. И.М.Сеченова, 2005. – С.39-41.
В содержании упомянут Я.Руберт.

Dokumenti

1. Igaunijas Valsts vēstures arhīvs Tartu, 402. fonds, 1. apraksts, 23174. lieta [J. Ruberta studenta lieta].
2. Igaunijas Valsts vēstures arhīvs Tartu, 402. fonds, 3. apraksts, 1480. lieta [J. Ruberta asistenta lieta].
3. Latvijas Valsts vēstures arhīvs, 7427. fonds, 13. apraksts, 1504. lieta [J.Ruberta LU profesora lieta].

Profesora Jāņa Ruberta darbu nosaukumu alfabētiskais rādītājs

Acis kā dvēseles un miesas spogulis. 1923	25, 26
Par acu slimību ārstēšanu ar tuberkulīnu pēc Ponndorfa. 1923	27
Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu. 1923	28
Ein Beitrag zu den Anomalien des Augenhintergrundes. 1908	4
Golowin S.S. 1932	40
Hyaline degeneration of the cornea. 1910	9
Iridochoioiditis serosa nach langjährigem Verweilen von Eisen im Auge, zugleich ein Beitrag zur Siderosis bulbi. 1911	12
Konjunktivtrahoomi klassifikatsioonist. 1932	38
Nachtrag zur Embolie der Arteria centralis retinae. 1911	13
Notizen zur Behandlung des Trachoms. 1934	44
Pisarakanalite haigestumisest trahoomi puhul. 1932	39
Recherches sur les restes de la membrane pupillaire adherents a la cornee. 1923	29
Soonkesta irdumisest peale skleraaltrepanatsiooni Elliotti järgi. 1930	34
Starextraction bei Microphthalmus. 1929	30
Über Aderhautablösung nach der Skleral-Trepanation von Elliot. 1930, 1931	35, 36
Über Entbindung des Altersstars in der Kapsel bei Keratokonus. 1931	37
Über Hornhautpigmentierung beim Meerschweinchen. 1914	19
Über Veränderungen des Augenhintergrundes bei Lepra. 1905	2
Über den Einfluss des Adrenalins auf den intraokularen Druck. 1909	7
Über die Embolie der Arteria centralis retinae. 1911	14
Über die Ätiologie der phlyctänulären Augenentzündung. 1912	17
Üld-Balti oftalmoloogidepäeva esialgsed juhtnöörid. 1930	33
Ulcus corneae rodens (Mooren). 1909	8
Zur Erkrankung der Tränenröhrchen, insbesondere bei Trachom. 1932	41
Zur hyalinen Degeneration der Hornhaut. 1910	10
Zur Kenntnis der intraskleralen Zysten. 1910	11
Zur Klassifikation des Bildenhauttrachoms. 1932	42
Zur Klassifikation des Trachoms. 1932	43
Zystenbildung als Spätfolge trachomatöser Erkrankung des Tränenröhrchens. 1934	45
Заметки по поводу лечения трахомы. 1935	46
Звенигородская глазная лечебница имп. Марии попечительства о слепых и желательные в ней преобразования. 1907	3
О внутриглазном давлении и способах его определения. 1911	15, 16

О врожденных помутнениях роговицы, спаянных с радужной оболочкой. 1917	21
О действиях адреналина на внутриглазное давление. 1908	5
О заболеваниях глаз при проказе. 1903	1
О заболеваниях слезных канальцев при трахоме. 1929	31
О зрачковой перепонке и ее остатках во внутриутробной жизни (о спаянных с роговой оболочкой в особенности). 1917	22
О расстройствах зрения при хроническом отравлении денатурированным спиртом. 1917, 1918	23, 24
О сочувственном воспалении глаза. 1912	18
Отчеты о деятельности Звенигородской Глазной лечебницы за 1904–1907 г. 1908	6
По поводу патолого–анатомических изменений при сочувственном воспалении глаз. 1914	20
Экстракция катаракты в случае двустороннего микрофтальма с остатками эмбриональной ткани в передней камере и в стекловидном теле. 1929	32

Personu rādītājs*

Āboliņš Jānis	187
Adamovičs Ludvigs	145
Agricola B.	12
Alksnis Arvēds	186
Andersons Jānis	277
Apinis Kārlis	47, 112-114, 141, (155, 269)
Apiņš Kārlis	115, (156, 157)
Arnim Max	149
Arons Kārlis	185, 219
Auns Oļģerts	254
Auškāps Jūlijs	145
Avižonis Petrs	33, 106
Balodis Kārlis	48, 116, (153, 154), 162, (171, 238, 284, 287, 291)
Balodis Kārlis Voldemārs	82
Baltiņš Māris	255, 260, 267, 268, 286, 297, 309
Bieziņš Aleksandrs	170, (207, 248)
Bīlmans Alfreds	87, 97
Blessig Ernst	33, 67, 109, 133
Bļugers Anatolijs	177
Brennsohn Isidorus	50
Čerfass Zēliks	261
Dāle Pauls	66
Dālmāne Aina	267
Dambīte Guna	153, 154, 191, 284
Goldengeimas B.	106
Golowin S.S.	(40)
Grigorašs Fjodors	177
Grosvalds Ilgars	236, 266
Jansons Ernests	47, 48, 117
Kābin Ilo	229
Kalniņš Edvarts	118, (272)
Kaņeps Vilhelms	177
Karps Ansis	155
Kirhenšteins Augusts	87
Kiršentāls Oļģerts	281
Krēsliņš Andris	237
Krimbergs Roberts	47

---

* Rādītāja skaidrojumu skatīt priekšvārdā.

Kroders P.	95
Kundziņš Kārlis	108, 119
Laganovska Guna	277, 284, 287
Laube E.R.	151
Lazovskis Ilmārs	247, 267
Leimanis Eižens	202, 220
Liede Anda	307
Lūkina Rasma	176, 223, 238, 244, 277, 284
Magiļnickis Solomons	(275)
Maldonis Valdemārs	110
Mazūrs Kārlis	239
Melks Ēriks	274
Mētra Milda	269, 277, 284, 289, 290, 291
Mīlenbahs Fricis	54
Miltiņš Alfrēds	252, 267
Nemiro Jevgenijs	296
Ozols Jānis	292, 298
Paukuls Ernests	48
Pavasars Raimunds	196
Platkājis Edvīns	207, 248
Pone Jānis	156
Pope Arvis	310
Prīmanis Jānis	157, 181, 203
Putniņš Ernests	(274)
Raisters Augusts	174
Rämmer Algo	299, 308
Ruks Māris	306
Spulgerāns Jānis	85
Stradiņš Jānis	197, 210, 217, 222, 240, 243, 256, 262, 270, 271
Straubergs Kārlis	145, 147
Strods Heinrihs	241, 257, 263
Šaurums Gustavs	105
Šilde Ādolfs	194, 253
Šulce Vita	272
Švābe Arveds	150
Tankler Hain	308
Unāms Žanis	146, 192
Uudelt Jaan	133, 143
Valfr. V.	76
Vaļkova Ideja	223, 244
Vārtukapteinis Kaspars	292
Vasilyev Konstantin	294
Vēliņš Jānis	188, 264
Vētra Jānis	273
Vikmanis Uldis	293

Vilciņš Tāļivaldis	249
Vīksna Arnis	189, 190, 195, 198, 204, 206, 207, 211, 216, 218, 224, 232, 233, (234), 242, 245, 247, 248, 252, 258, 265, 267, 278, 280, 298, 302
Vīpmanis Viktors	275
Zabludovskis P.	177
Zaķis Juris	266, 279
Zvirgzde Anita	283
Арон К.Я.	164
Артемов Н.И.	158
Балодис К.Я.	159, 165
Вайн Л. Э.	179
Васильев К.Г.	172, 212
Веръ К.	136
Виксна А.А.	199, 200, 208, 213, 226, 251, 253, 311
Гончарук Э.Г.	301
Григораш Ф.Ф.	172
Гросвалд И.Я.	214
Дегио, К.К.	1
Евецкий Ф.О.	1
Калнин В.В.	179, 201, 209, 212, 259
Кац Э.	182
Лебедькова М.С.	183
Левітський М.А.	148
Магильницкий С.Г.	152, 160, 163, 166-169, 173, 180, 184, 205, 227
Макаренко І.М.	300
Макаренко И.М.	250
Мандель Ы. М.	179
Мантейфель, В.Г. Цеге, фон	1
Нуштаев И.А.	295
Полякова І.М.	300
Полякова И.М.	250
Пундуре В.	251
Сюдикас В.	251, 259
Тальберг Я.	(152)
Шоттер Л.Х.	179, 201
Юдин К.А.	(295)

Saturs

Priekšvārds	5
Latvijas Universitātes rektors profesors Jānis Ruberts	6
Rector of the University of Latvia, Professor Jānis Ruberts	9
Rektor der Universität Lettlands Professor Jānis Ruberts	12
Ректор Латвийского Университета профессор Янис Рубертс	16
<i>Arnīš Vīksna</i> . Ceļš klīnikā, zinātnē, augstskolā, dzīvē	20
<i>Jānis Ruberts</i> . Acis kā dvēseles un miesas spogulis	47
<i>Jānis Ruberts</i> . Par oftalmoloģiju, viņas nodibināšanos un attīstīšanos sakarā ar pārējo medicīnu	55
<i>Jānis Ruberts</i> . Uzruna Latvijas Universitātes ceturtajos gada svētkos 1923. gada 28. septembrī	68
Profesora Jāņa Ruberta publicētie darbi	69
Profesora Jāņa Ruberta oponentās disertācijas	74
Raksti par profesoru Jāni Rubertu	75
Dokumenti	102
Profesora Jāņa Ruberta darbu nosaukumu alfabētiskais rādītājs	103
Personu rādītājs	105

LU Akadēmiskais apgāds
Baznīcas iela 5, Rīga, LV-1010
Tālrunis: 7034535

Iespiests
SIA "LATGALES DRUKA"